

ПРАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КУЗЬМИЧ СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 341.96:347.7:339.5

ДИСЕРТАЦІЯ
ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ MIPС CONDITIONS В
СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО ПРАВА:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ С.О. Кузьмич

Науковий керівник: **Ровний Віктор Васильович**, к.ю.н.

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Принципи правового регулювання MPC Conditions в системі міжнародного комерційного права: теоретичні та практичні аспекти -
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» – Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2026.

Дисертація є першим комплексним вітчизняним дослідженням правового регулювання MPC Conditions в системі міжнародного комерційного права в Україні з цілісним аналізом усіх документів, що розроблені GEMZU для регулювання товарного обігу молочних продуктів, зокрема MPC-Conditions applied within the European Union, MPC-Conditions applied outside the European Union, MPC-Mediation regulations, MPC-Arbitration regulations.

Вибір зазначеної теми зумовлено її актуальністю з огляду на низку наступних факторів. Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, Європейський Союз вжив ряд заходів аби підтримати торговий оборот України, скасував квоти та обмеження на ввезення товарів з України на митну територію Європейського Союзу щодо низки групи товарів. Це в свою чергу надало змогу українським виробникам та трейдерам відкрити нові ринки збуту товарів, зокрема, продукції молочних продуктів. Однак, порядок укладення, виконання договорів, проведення процедур медіації, вирішення спорів у цій сфері за зовнішньоекономічними контрактами з контрагентами з держав-учасниць Європейського Союзу часто різняться із тим, до чого звикли вітчизняні учасники ринку молочних продуктів. Саме тому з доктринальної точки зору важливо розкрити та проілюструвати як функціонують MPC-Conditions applied within the European Union, MPC-Conditions applied

outside the European Union, MPC-Mediation regulations, MPC-Arbitration regulations.

Зазначені вище документи є результатом того, що ринок Європейського Союзу ретельно та зі специфікою відповідної індустрії продукує окремі юридичні регуляторні документи, що регламентують деталізований порядок юридичної взаємодії учасників молочного сектору економіки. Зокрема, торгівля молочними продуктами має ряд специфічних складових, вимог щодо укладення договорів, прийому-передачі товару, перевірки його якості, повернення, утилізації цього товару. Загальних норм цивільного кодексу будь-якої держави Європейського Союзу недостатньо аби деталізовано врегулювати специфічні аспекти торгівлі таким видом товару. Тому міжнародні неурядові організації вдаються до уніфікації відповідних правил. Зокрема, порядок торгівлі молочними продуктами врегульовано GEMZU.

Відповідно, в першому розділі автор аналізує загальні положення MPC-Conditions, пояснює суть та причини появи цих правил, роль GEMZU, порядок її функціонування, юридичну природу документів, що продукує ця неурядова організація. Автор досліджує ключові питання укладення договору поставки молочних продуктів, здійснення прийому-передачі товару, вимог до упаковки товару, дотримання температурних режимів доставки, принципи відповідальності, умови та підстави розірвання договору, допустимі форми укладення договорів.

В другому розділі автор безпосередньо досліджує спеціальні положення медіації, які застосовуються до будь-яких спорів, що можуть виникнути між продавцем і покупцем у зв'язку з договором, який регулюється MPC-Conditions, що застосовуються як в Європейському Союзі, так і за його межами. Розкриваються теоретико-практичні проблеми вибору та погодження технічних платформ проведення медіації, що використовуватимуть для онлайн слухання. Проаналізовано виклики, що

пов'язані із конфіденційністю, яку має забезпечувати онлайн-платформа для медіації. Механізми належного отримання згоди від усіх часників з усією деталізацією стосовно застосовної платформи, обміну інформації на відповідній платформі, де проводиться медіація. Окрему увагу присвячено арбітражним процедурам на випадок виникнення суперечок між учасниками правовідносин у сфері поставок молочних продуктів. Досліджено процедурні відмінності, що існують та застосовуються для резидентів Європейського Союзу, так і його нерезидентів. Аналізується природа арбітражних рішень при GEMZU та порядок їх виконання.

В третьому розділі актуалізується нормативно-правове регулювання щодо обігу та торгівлі молочним продуктами у Європейському Союзі. Автор розкриває специфіку стандартів ISO, Codex Alimentarius, які створюють багатоступеневу юридичну основу, що регулює виробництво молока та молочних продуктів, системи оплати для первинних виробників, правила їх безпеки та якості виробництва, маркування, контролю та охорони здоров'я споживачів. Досліджуються правила, які застосовуються на всіх етапах харчового ланцюга, у первинному виробництві та різних формах продажу, включаючи імпорт та експорт. Окремо досліджено юридичні умови для експорту молочної продукції в Європейський Союз з третіх держав.

При проведенні дослідження автор порівнює попереднє та чинне нормативно-правове регулювання Європейського Союзу в сфері обігу молочних продуктів, проводить порівняльний аналіз законодавства України з правом Європейського Союзу та відповідністю норм чинного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Аналізується арбітражна практика GEMZU та судова практика вищих судових інстанцій різних держав Європейського Союзу, надаються практичні рекомендації для національних учасників ринку молочних товарів, які положення є ключовими при укладенні договорів із застосуванням MPC-Conditions.

Методологічна основа дисертаційного дослідження характеризується комплексним та міждисциплінарним підходом. Історико-правовий метод застосовано для з'ясування генези та еволюції правил MPC-Conditions як форми кодифікації торгових звичаїв у міжнародному обігу молочних продуктів. Порівняльно-правовий метод дав змогу співставити положення MPC-Conditions із нормами права Європейського Союзу, міжнародними стандартами ISO, Codex Alimentarius, а також із законодавством України та окремих держав-членів ЄС.

Формально-юридичний і догматичний методи використано для аналізу юридичної природи MPC-Conditions, MPC-Mediation Regulations та MPC-Arbitration Regulations, їх співвідношення з національним приватним правом і міжнародним торговим правом. Системно-функціональний метод застосовано для дослідження механізмів функціонування договірних, медіаційних та арбітражних процедур у межах регулювання GEMZU, а також для оцінки ролі MPC-Conditions у забезпеченні стабільності та передбачуваності торговельного обігу. Логіко-семантичний і метод тлумачення норм права забезпечили належне розкриття термінології, договірних конструкцій та правових категорій, що використовуються в MPC-Conditions.

Робота вирізняється суттєвою науковою новизною. Уперше у вітчизняній правовій науці здійснено комплексний аналіз MPC-Conditions як кодифікованих міжнародних торгових звичаїв, що застосовуються у сфері обігу молочних продуктів; обґрунтовано їх особливу правову природу та місце в системі джерел міжнародного комерційного права. Автором вперше системно досліджено медіаційні та арбітражні механізми GEMZU, виявлено їхні процедурні особливості залежно від статусу сторін (резидентів та нерезидентів ЄС), а також проаналізовано практику арбітражних рішень.

У дисертації встановлено специфіку регулювання якості, упаковки, приймання-передачі товарів та відповідальності сторін за правилами MPC-Conditions, запропоновано авторські підходи до заповнення прогалін у договірному регулюванні, зокрема щодо процедури відбору зразків, лабораторних досліджень і фіксації дефектів якості. Значущим науковим результатом є також обґрунтування правового значення сучасних засобів комунікації (зокрема емодзі) у договірних відносинах, що відповідає актуальним тенденціям цифровізації міжнародної торгівлі.

Узагальнюючи, слід відзначити, що дисертація має вагомий науково-теоретичний і прикладний характер. Вона всебічно висвітлює правову природу та функціонування MPC-Conditions як інструменту уніфікації міжнародної торгівлі молочними продуктами, демонструє їх роль у зниженні правових ризиків та підвищенні передбачуваності договірних відносин. Отримані результати можуть бути використані у науково-дослідній та навчальній діяльності, при розробленні навчальних курсів з міжнародного торгового та приватного права, а також у практичній діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, юридичних радників і законодавчій роботі в контексті адаптації права України до стандартів Європейського Союзу.

Ключові слова: міжнародне право, MPC-Conditions, Європейський Союз, міжнародна організація, відповідальність, безпека, державний суверенітет, торгове право і міжнародна торгівля, СОТ, продовольча безпека, аграрні інновації і сталий розвиток, екологічна безпека, агробізнес, ризики, молочна продукція.

ANNOTATION

Principles of legal regulation of MPC Conditions in the system of international commercial law: theoretical and practical aspects -
Qualification scientific work in the form of a manuscript. Dissertation for the

degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 "Law" - Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2026. The dissertation is the first comprehensive domestic study of the legal regulation of MPC Conditions in the system of international commercial law in Ukraine with a holistic analysis of all documents developed by GEMZU to regulate the trade of dairy products, in particular MPC-Conditions applied within the European Union, MPC-Conditions applied outside the European Union, MPC-Mediation regulations, MPC-Arbitration regulations. The choice of this topic is due to its relevance in view of a number of the following factors. After the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine, the European Union took a number of measures to support Ukraine's trade turnover, abolished quotas and restrictions on the import of goods from Ukraine into the customs territory of the European Union for a number of groups of goods. This, in turn, allowed Ukrainian producers and traders to open new markets for goods, in particular, dairy products. However, the procedure for concluding, executing contracts, conducting mediation procedures, and resolving disputes in this area under foreign economic contracts with counterparties from the member states of the European Union often differs from what domestic participants in the dairy market are used to. That is why, from a doctrinal point of view, it is important to reveal and illustrate how MPC-Conditions applied within the European Union, MPC-Conditions applied outside the European Union, MPC-Mediation regulations, MPC-Arbitration regulations function.

The above documents are the result of the fact that the European Union market carefully and with the specifics of the relevant industry produces separate legal regulatory documents that regulate the detailed procedure for legal interaction of participants in the dairy sector of the economy. In particular, trade in dairy products has a number of specific components, requirements for concluding contracts, acceptance and transfer of goods, checking its quality, return, and disposal of this product. The general norms of the civil code of any

European Union state are not enough to regulate in detail the specific aspects of trade in this type of product. Therefore, international non-governmental organizations resort to unification of the relevant rules. In particular, the procedure for trading in dairy products is regulated by GEMZU. Accordingly, in the first section, the author analyzes the general provisions of the MPC-Conditions, explains the essence and reasons for the emergence of these rules, the role of GEMZU, the procedure for its functioning, and the legal nature of the documents produced by this non-governmental organization. The author examines the key issues of concluding a contract for the supply of dairy products, acceptance and transfer of goods, requirements for packaging of goods, compliance with temperature conditions of delivery, principles of liability, conditions and grounds for termination of the contract, permissible forms of conclusion of contracts. In the second section, the author directly examines the special provisions of mediation that apply to any disputes that may arise between the seller and the buyer in connection with a contract governed by the MPC-Conditions, which are applicable both in the European Union and beyond. The theoretical and practical problems of choosing and agreeing on technical platforms for conducting mediation that will be used for online hearings are revealed. The challenges associated with the confidentiality that an online platform for mediation should provide are analyzed. Mechanisms for properly obtaining consent from all parties with all the details regarding the applicable platform, information exchange on the relevant platform where mediation is conducted. Special attention is paid to arbitration procedures in case of disputes between participants in legal relations in the field of dairy product supplies. The procedural differences that exist and apply to residents of the European Union and its non-residents are studied. The nature of arbitration decisions at GEMZU and the procedure for their execution are analyzed.

The third section updates the regulatory framework for the circulation and trade of dairy products in the European Union. The author reveals the specifics

of ISO and Codex Alimentarius standards, which create a multi-stage legal framework that regulates the production of milk and dairy products, payment systems for primary producers, rules for their safety and quality of production, labeling, control and consumer health protection. The rules that apply at all stages of the food chain, in primary production and various forms of sale, including import and export, are studied. The legal conditions for exporting dairy products to the European Union from third countries are separately studied. When conducting the study, the author compares the previous and current regulatory framework of the European Union in the field of circulation of dairy products, conducts a comparative analysis of the legislation of Ukraine with the law of the European Union and the compliance of the norms of current legislation with the standards of the European Union. The arbitration practice of GEMZU and the judicial practice of higher courts of various states of the European Union are analyzed, practical recommendations are provided for national participants in the dairy market, which provisions are key when concluding contracts with the application of MPC-Conditions. The methodological basis of the dissertation research is characterized by a comprehensive and interdisciplinary approach. The historical-legal method was used to clarify the genesis and evolution of the MPC-Conditions rules as a form of codification of trade customs in the international circulation of dairy products. The comparative-legal method made it possible to compare the provisions of the MPC-Conditions with the norms of European Union law, international standards ISO, Codex Alimentarius, as well as with the legislation of Ukraine and individual EU member states.

Formal-legal and dogmatic methods were used to analyze the legal nature of MPC-Conditions, MPC-Mediation Regulations and MPC-Arbitration Regulations, their relationship with national private law and international trade law. The system-functional method was applied to study the mechanisms of functioning of contractual, mediation and arbitration procedures within the

framework of GEMZU regulation, as well as to assess the role of MPC-Conditions in ensuring the stability and predictability of trade turnover. The logical-semantic and method of interpretation of legal norms ensured the proper disclosure of terminology, contractual structures and legal categories used in MPC-Conditions. The work is distinguished by its significant scientific novelty. For the first time in domestic legal science, a comprehensive analysis of MPC-Conditions as codified international trade customs used in the sphere of dairy products turnover has been carried out; their special legal nature and place in the system of sources of international commercial law are substantiated. The author has systematically investigated the mediation and arbitration mechanisms of GEMZU for the first time, identified their procedural features depending on the status of the parties (EU residents and non-residents), and also analyzed the practice of arbitration decisions. The dissertation establishes the specifics of quality regulation, packaging, acceptance and transfer of goods and liability of the parties under the rules of MPC-Conditions, and proposes author's approaches to filling gaps in contractual regulation, in particular regarding the procedure for sampling, laboratory tests and recording quality defects. A significant scientific result is also the substantiation of the legal significance of modern means of communication (in particular emojis) in contractual relations, which corresponds to the current trends in the digitalization of international trade. In summary, it should be noted that the dissertation has a significant scientific, theoretical and applied nature. It comprehensively highlights the legal nature and functioning of MPC-Conditions as a tool for unifying international trade in dairy products, demonstrates their role in reducing legal risks and increasing the predictability of contractual relations. The results obtained can be used in research and educational activities, in the development of training courses on international trade and private law, as well as in the practical activities of foreign economic entities, legal advisors and legislative work in the context of adapting Ukrainian law to European Union standards.

Keywords: international law, MPC-Conditions, European Union, international organization, responsibility, security, state sovereignty, trade law and international trade, WTO, food security, agricultural innovations and sustainable development, environmental safety, agribusiness, risks, dairy products.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Кузьмич С.О. (2024). Сучасні підходи до процедури медіації на прикладі MPC Mediation Regulations. Право.ua. 2024. № 1. С. 348 – 355. DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.52>
2. Кузьмич С. О. Підходи до визначення та обрахунку «абстрактних збитків» арбітражем GEMZU при застосуванні правил MPC Conditions. Наше право. 2025. № 1. С. 147 – 153. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.1.22>
3. Кузьмич С. О. Торгові правила NOFOTA (NTR) та правила MPC Conditions, як приклади сучасних уніфікованих правил міжнародної торгівлі спеціалізованими продуктами. Наше право. 2023. № 1. С. 282 – 287. DOI: 10.32782/NP.2023.1.45
4. Кузьмич С. О., Ровний В. В. Специфіка обігу та безпеки молочних продуктів у США: правові та інституційні виміри Право.ua. 2026. № 1. С. 453 – 460. DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.60>

Статті у зарубіжних виданнях у наукометричній базі Scopus за напрямом дослідження:

5. Shynkovych, A., Chynchyk, A., Bereziyskyy, Z., Kryvokhyzha, Y., & Kuzmych, S. Assessing risks in the system of economic and food security in the current context: Ukrainian realities and the global environment. *Grassroots Journal of Natural Resources* 8(1). P. 692–708. ISSN 2581-6853. DOI: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.080129>

В. Які додатково відображають наукові результати дисертації:

Тези доповідей

6. Кузьмич С. О. Вплив нової соціальної реальності на правове тлумачення MPC Conditions у міжнародному комерційному праві. *Наукові праці МАУП. Проблеми модернізації України. Випуск 1 (48), 2025, ст. 485.*
7. Кузьмич С. О. Актуальні проблеми правового регулювання обігу та експорту молочної продукції до Європейського Союзу. *Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. Hamburg, Germany. April 22-24, 2026. 268 – 271 p.*
8. Кузьмич С. О. Інновації в правовому регулюванні онлайн-медіації як майбутнє альтернативного вирішення спорів. *Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Modern Science is the Connection Between Scientific Research and Economic Development» (February 10-12, 2025. Lviv, Ukraine). European Open Science Space, 2025. 39-42 p.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВИЛ MPC CONDITIONS В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ТОРГОВОГО ПРАВА.....	27
1.1. Загальні положення та структура правил MPC-Conditions.....	27
1.2. Відповідальність сторін за правилами MPC-Conditions.....	54
1.3. Форма договору за правилами MPC-Conditions.....	74
Висновки до розділу 1.....	85
РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ЗА ПРАВИЛАМИ MPC CONDITIONS.....	88
2.1. Теоретико-практичний аналіз проведення процедур медіації за правилами MPC-Conditions.....	88
2.1.1. Онлайн-медіація як опція вирішення спору.....	99
2.2. Арбітражні процедури за правилами MPC-Conditions.....	102
2.3. Аналіз арбітражних рішень винесених на основі MPC Conditions....	126
Висновки до розділу 2.....	135
РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО ПРИВАТНОПРАВОВИХ ПИТАНЬ ОБІГУ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ.....	139
3.1. Юридичне регулювання обігу та торгівлі молочними продуктами у Європейському Союзі.....	139
3.2. Аналіз юридичних умов для експорту молочної продукції в Європейський Союз.....	155
3.3. Практика Суду Справедливості Європейського Союзу щодо юридичного регулювання молочних продуктів.....	168
Висновки до розділу 3.....	182
ВИСНОВКИ.....	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	190

ДОДАТОК А.....	215
ДОДАТОК Б.....	217

ВСТУП

Актуальність теми. На динаміку розвитку міжнародних приватноправових відносин впливає багато чинників, серед яких слід виділити: військові дії, торгові блокади, санкції, глобалізаційні процеси, поширення представництв транснаціональних корпорацій, економічна ізоляція та одночасно регіональна інтеграція, створення великої кількості міжнародних організацій, неурядових установ, що зумовлюють розширення регіональних практик та правового регулювання, багато інших як позитивних, так і негативних чинників. Міжнародний ринок торгівлі молочними продуктами функціонує в умовах постійних змін зазначених процесів, невпинно та поступово змінюючи безпосередньо структуру ринку молочних продуктів, на якому виникають нові види правовідносин, які характеризуються ще більшою транскордонністю, та які порушують відповідні питання для міжнародного торгового права. Питання торгівлі молочними продуктами між державами-членами Європейського Союзу та третіми державами все більше інтенсифікуються, а питання юрисдикції, застосовного права, відповідальності, способів вирішення спорів набуває інших рис. Неурядові організації намагаються стати міжнародними центрами, залучити іноземні капітали, розробити власні правила регулювання торгівлі молочними продуктами та порядку вирішення спорів, що виникають під час обігу міжнародного комерційного обігу молочних продуктів. Основна задача для регуляторів на відповідних ринках є збереження стабільності системи та передбачуваності рішень для учасників ринку. Правове регулювання MPC Conditions покликане на досягнення зазначеної задачі та покликане забезпечити розвиток ринку та обігу молочних продуктів, забезпечити стабільність системи. MPC Conditions забезпечують можливість максимально автономного регулювання правовідносин, відхід від централізованого регулювання,

натомість пропонують децентралізацію та максимальне неутручання держави.

Комерсанти на ринку молочних продуктів ставлять собі за основну мету отримання швидкого та передбачуваного обміну товарами, отримання найбільших економічних вигод для себе, що стає можливим завдяки великому спектру інструментів, запропонованих MPC Conditions, які учасники правовідносин мають змогу обирати не тільки в межах торгівлі в Європейському Союзі, але й поза його межами.

Укладаючи такі транскордонні договори поставки молочних продуктів важливими аспектами виступають питання приймання-передачі товару, визначення якості товару, маркування, вирішення спорів між учасниками. Через складність деяких видів поставок молочних продуктів це питання набуває більшого значення, що важливо для дослідження.

Роль Правил MPC Conditions є важливою та охоплює наступні ключові питання договірних відносин учасниками торгівлі молочними продуктами: порядок підтвердження договору, вимоги до якості і складу товару, вимоги до упаковки товару, умови доставки, умови оплати, скарги, рекламації та відповідальність сторін, відбір проб та аналіз товару, специфіка поставки частинами товару, недоліки, які не підлягають прийняттю.

Дослідження різних аспектів правочинів, що укладаються на базі Правил MPC Conditions зумовлюється надзвичайною актуальністю зазначеної проблематики.

25 червня 2024 року офіційно почалися переговори про вступ України до Європейського Союзу. Це відбулося на Першій міжурядовій конференції в Люксембурзі. За таких умов цінність розуміння Правил MPC Conditions, що регулюють правовідносини між суб'єктами-резидентами Європейського Союзу, та відносини, що регулюють комерційні правовідносини за участі суб'єктів з третіх держав – значно зросла.

Транскордонність на ринках торгівлі молочних продуктів полягає та виражається у активній міжнародній кооперації між інфраструктурою цього ринку та регуляторами молочних продуктів безпосередньо на рівні Європейського Союзу. З'являються нові харчові добавки, елементи на ринку молочних продуктів, потреба у розробленні нового нормативно-правового регулювання, що відповідає викликам часу щодо обігу, маркування таких елементів. Змінюється роль товарних бірж та звичної інфраструктури на ринках молочних продуктів, особливо регулювання щодо якісних показників молочних продуктів в Європейському Союзі. Ринок молочних продуктів України станом на сьогодні вже став об'єктом багатьох реформ та трансформацій, та також багато трансформацій його чекає попереду.

Український принципи регулювання обігу молочних продуктів, сертифікація виробників поступово інтегрується до стандартів та правил ринку Європейського Союзу. В свою чергу українське правове регулювання, що в багатьох аспектах є зумовленим обраним курсом на євроінтеграцію, продовжує активно розвиватись. Питання регулювання MPC-Conditions applied within the European Union, MPC-Conditions applied outside the European Union, MPC-Mediation regulations, MPC-Arbitration regulations на сьогоднішній момент є прогалинами в наукових вітчизняних дослідженнях та потребують уваги.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження виступає визначення впливу Правил MPC-Conditions на діяльність вітчизняних суб'єктів приватного права на ринку обігу молочних продуктів та визначення правових проблем, з якими стикаються останні, укладаючи правочини на поставку молочних продуктів з іноземним елементом, зокрема із контрагентами із держав-членів Європейського Союзу.

Для досягнення зазначеної мети бути встановлені наступні завдання:

- Дослідити юридичну природу MPC-Conditions як форми кодифікації міжнародних торгових звичаїв у сфері обігу молочних продуктів, а також визначити роль та функції GEMZU як розробника MPC-Conditions, MPC-Mediation Regulations та MPC-Arbitration Regulations у системі міжнародного комерційного права.
- Проаналізувати специфіку розподілу договірних обов'язків між сторонами за правилами MPC-Conditions, зокрема обов'язок покупця щодо своєчасного інформування продавця про місце та час поставки товару, та оцінити практичні наслідки відступу від мовчазного принципу у договірних відносинах.
- Виявити специфіку у правовому регулюванні порядку прийому-передачі товарів за правилами MPC-Conditions.
- Дослідити механізм відповідальності сторін за неналежне виконання зобов'язань за правилами MPC-Conditions та проаналізувати формулу нарахування відсоткових штрафів із прив'язкою до облікової ставки Європейського центрального банку.
- Проаналізувати особливості регулювання відповідальності перед третіми особами у ланцюгу поставок молочної продукції за правилами MPC-Conditions та визначити правові наслідки індемніфікаційного механізму між покупцем і продавцем.
- Дослідити порядок оформлення та розгляду рекламаций за правилами MPC-Conditions.
- Проаналізувати вимоги до якості та складу молочної продукції, передбачені MPC-Conditions, та з'ясувати механізм застосування принципу загального стандарту якості у випадку відсутності спеціальних договірних застережень.

- Проаналізувати правовий режим переходу права власності на товар за правилами MPC-Conditions, зокрема положення про збереження права власності за продавцем до моменту повного розрахунку, та визначити можливість договірної відступу від цього правила.
- Дослідити колізійно-правове регулювання договірних відносин за правилами MPC-Conditions, зокрема автоматичне застосування матеріального права Нідерландів та межі реалізації принципу автономії волі сторін при виборі застосовного права.
- Проаналізувати істотні умови поставки молочної продукції, що не врегульовані MPC-Conditions, зокрема щодо мінімального залишкового строку придатності товару на момент поставки.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають між виробниками, трейдерами молочної продукції в процесі поставок товару на ринок Європейського Союзу.

Предметом дослідження є правочини з іноземним елементом, що укладаються вітчизняними виробниками, трейдерами молочної продукції на платформі Правил MPC-Conditions.

Методи дослідження. При виконанні дослідження були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Серед загальнонаукових слід підкреслити діалектичний, формально-логічний, системно-функціональний та логіко-семантичний методи наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод був використаний при аналізі змісту правових зав'язків між елементами та структурою правочинів на ринку молочних продуктів при застосуванні платформи Правил MPC-Conditions. Формально-логічний метод був використаний при побудові та аналізі існуючих класифікацій щодо основних видів правочинів, що укладаються за правилами MPC-Conditions applied within the European Union та MPC-Conditions applied outside the European Union. Системно-

функціональний метод був використаний при систематизації підходів щодо правової природи «абстрактних збитків», які часто присуджує GEMZU, місця таких збитків в системі міжнародного торгового права, аналізу визначення різниці ціни товару на момент укладення договору та його невиконання з урахуванням зміни ціни та товарних біржах. Спеціальними методами наукового пізнання виступили метод тлумачення норм права, порівняльно-правовий аналіз, історико-правовий метод та формально-юридичний. Порівняльно-правовий метод використовувався як один з основних методів дослідження, зокрема при аналізі положень законодавств Європейського Союзу, що стосується питання стандартизації, маркування молочних продуктів, нанесення їх найменування, сертифікації заводів виробників молочних продуктів у третіх державах.

Метод тлумачення норм права використовувався найбільш поширено в першому розділі дисертаційного дослідження при аналізі положень договорів поставки за правилами MPC-Conditions.

Історико-правовий метод був використаний при дослідженні етапів розвитку медіації та специфічних процедур проведення медіації GEMZU. Важливими також методами виступили метод прогнозування, що був застосований під час аналізу досвіду правового регулювання Європейського Союзу у питаннях стандартизації та маркування товарів молочної продукції для обігу на ринку Європейського Союзу, внаслідок чого було виокремлено окремі напрями вдосконалення правового регулювання з зазначених питань для України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження є актуальним з позиції вирішення сучасних проблем, що стоять перед міжнародним торговим правом в аспекті регулювання міжнародних приватноправових відносин на ринку обігу молочних продуктів.

Уперше:

- Доведено, що за своєю юридичною природою MPC-Conditions є кодифікацією торгових звичаїв, що склалися у процесі укладання зовнішньоекономічних (торгових) договорів в сфері обороту молочних продуктів.
  - Визначено, що відповідно до правил MPC-Conditions поставлений товар повинен задовольняти вимогам щодо якості та складу, йдеться про стандартні показники: кількість білка, % жиру, недопустимість наявності вмісту антибіотику, допустимість наявності вмісту ГМО чи не допустимість такого у продукції. Проте, якщо сторони з будь-яких причин не передбачили в договорі конкретні вимоги до продукції, то застосовується принцип загального стандарту, щодо якості та складу, які прийняті в торгівлі аналогічними продуктами.
  - Визначено специфіка того, що MPC-Conditions встановлює вимогу, що упаковка повинна відповідати вимогам законодавству країні походження, а не країни поставки товару. В той же час, сторони можуть на власний розсуд узгодити альтернативні умови до вимог упаковки.
  - Доведено, що відповідно до правил MPC-Conditions саме на покупця покладається обов'язок інформувати продавця про точне місце та час поставки не пізніше ніж за п'ять днів до дати поставки. Це положення має практичне значення і означає, що покупець не може керуватися у власних діях мовчазним принципом, і саме покупець повинен заздалегідь проявляти активну позицію щодо інформування продавця про точне місце та час поставки товару.
- Визначено, що MPC-Conditions не визначають форми в якій повинні бути здійсненні такі дії. Автором рекомендовано, що такі дії повинні бути зроблені у формі та у спосіб, що дозволяє матеріалізовано зафіксувати їх.

- Визначено, що MPC-Conditions не визначають порядок прийому та передачі товарів. Автором запропоновано такий порядок: "У випадку виявлення невідповідності якості товару з даними, зазначеними в товаросупровідних документах, покупець надає акт експертизи якості поставленого товару, складений акредитованою лабораторією, уповноваженою для проведення таких експертиз. У випадку незгоди продавця з результатами експертизи, продавець має право подати заяву на експертизу, яка буде проводитися акредитованою лабораторією. Сторони погодили, що представник продавця зобов'язаний з'явитися до покупця для підписання рекламацийного акту/або відбору зразків для передачі на лабораторні дослідження, у разі його отримання, протягом 4 (чотирьох) банківських днів з моменту направлення виклику. Якщо представник продавця не прибуде і / або не направить повідомлення про участь свого представника в складанні рекламацийного акту/відбору зразків товару за кількістю або якістю в зазначений в цьому пункті строк, то покупець складає акт/здійснює відбір зразків товару із залученням 2-х незалежних осіб. Складений покупцем акт є достатнім доказом, що підтверджує виявлення невідповідності по кількості, а відібрані зразки передаються на лабораторні дослідження. Всі витрати, понесені під час і у зв'язку з проведенням експертизи, оплачуються стороною, яка прогала спір».

Удосконалено:

- підхід, що за неналежне виконання зобов'язання за правилами MPC-Conditions застосовується чітка формула розрахунку відсоткових штрафів, яка дорівнює процентній ставці, використаній Європейським центральним банком для його останньої основної операції рефінансування до першого календарного дня відповідних шести місяців, та збільшується на 7 процентних пунктів. Тобто

прив'язку здійснено саме до показників Європейського центрального банку;

- диференціацію того, що за правилами MPC-Conditions покупець звільняє продавця від претензій будь-яких третіх сторін, якщо тільки покупець не продемонструє, що зазначені претензії є прямим результатом дій або бездіяльності з боку продавця. Це означає, що у разі подальшого продажу товарів молочної продукції по ланцюгу, первинний продавець не нестиме відповідальність за якість товару перед необмеженою кількістю покупців, натомість усі питання щодо якості товару повинні вирішуватися у рамках правовідносин: первинний продавець-покупець, які уклали первинний договір поставки.

Дістали подальшого розвитку:

- рекомендації про те, на випадок коли покупець інформує продавця про факт ідентифікації потенційного дефекту та просить представника продавця прибути для відбору зразків товару, а останній ухиляється від цього у договорі фіксувати наступне правило: «Якщо представник продавця не прибуде і / або не направить повідомлення про участь свого представника в складанні рекламційного акту/відбору зразків товару за кількістю або якістю в зазначений в цьому пункті строк, то покупець складає акт/здійснює відбір зразків товару із залученням 2-х незалежних осіб. Складений покупцем акт є достатнім доказом, що підтверджує виявлення невідповідності по кількості, а відібрані зразки передаються на лабораторні дослідження». Такий пункт дозволяє дисциплінувати продавця та надає дієвий юридичний інструмент покупцю для проведення лабораторних досліджень та доведення факту неякісно поставленого товару навіть в ситуації, коли покупець ухиляється від проведення лабораторних досліджень.

- рекомендації, що як і будь-який сучасний засіб комунікації, емодзі можуть мати правове значення. За допомогою емодзі можна укласти договір. При з'ясуванні значення емодзі для юридичних цілей важливо забезпечити, щоб вид емодзі був таким самим, як і на пристрої сторони листування. При інтерпретації повідомлень з емодзі слід враховувати як звичайне («словникове») значення емодзі так і контекст повідомлення, всі обставини, супутні передачі повідомлення: попереднє листування, наступне поведінка сторін, звичайну практику їх комунікації. Повідомлення навіть з одного-єдиного емодзі, за деяких обставин може бути визнано дійсним акцептом оферти або навіть підписом на укладеному таким чином договорі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені у дисертації підходи, висновки та пропозиції можуть бути впроваджені та використані у:

- практичній діяльності - у правозастосовній практиці суб'єктів інфраструктури ринку молочних продуктів України;
- науково-дослідницькій діяльності - у подальшому теоретичному дослідженні проблем міжнародного торгового права, міжнародного приватного права, цивільного права, міжнародного права;
- освітньому процесі - для викладання та підготовки навчально-методичних матеріалів таких дисциплін як “Міжнародне торгове право”, “Міжнародне приватне право”, “Міжнародне право”;
- правотворчому процесі - під час розроблення та удосконалення нормативно-правових актів щодо правового регулювання ринку обігу молочних продуктів, розроблення стратегій розвитку ринку молочних продуктів та їх наступне ефективне впровадження.

Окремі положення дисертаційного дослідження використано в практичній діяльності адвокатом Гордою Ю.І. при наданні юридичних

послуг суб'єктам міжнародної торгівлі молочними продуктами з контрагентами з держав-членів ЄС, зокрема компаній Friesland campina та Hoogwegt.

(Довідка . № 19-04-2026 від «19» квітня 2026 року)

Таким чином, дисертаційне дослідження має як теоретичну, так і практичну цінність.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане здобувачем особисто. Сформульовані положення наукової новизни та наукові результати отримані на основі особистих досліджень автора. Теоретичні положення, висновки та рекомендації викладені автором обґрунтовані на основі аргументації праць інших науковців, на які відповідно зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації:

Основні результати дисертаційного дослідження були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: X Міжнародної науково-практичної конференції "Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності"

м. Київ, МАУП, 20-22 травня 2025 р.; 4th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. Hamburg, Germany. April 22-24, 2026; The 1st International Scientific and Practical Conference «Modern Science is the Connection Between Scientific Research and Economic Development» (February 10-12, 2025. Lviv, Ukraine)

Публікації. Основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження, відображено в 8-и наукових публікаціях, серед яких 4 наукові статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових категорії Б, 1 стаття у зарубіжному виданні, включеному до наукометричної бази Scopus, 3 опублікованих тез доповідей у відповідних збірниках за матеріалами наукових доповідей, оприлюднених на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою та поставленими завданнями до дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок, з них обсяг загального тексту 184 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВИЛ MPC CONDITIONS В СИСТЕМІ МІЖНАРДНОГО ТОРГОВОГО ПРАВА

1.1. Загальні положення та структура правил MPC-Conditions

На сьогоднішній день у міжнародній торгівлі між учасниками світового товарообміну молочними продуктами часто виникають протиріччя щодо укладення та виконання договорів поставки. Пов'язано це із тим, що поставка молочних продуктів має значну специфіку щодо складу самого товару, умов та порядку доставки. Особливо складною ситуація складається з суб'єктами різних держав, які мають відмінності в юрисдикції та правових системах загалом, у тому числі різне розуміння аспектів міжнародної торгівлі та різних вимог до стандартів та показників складових молочних продуктів. Участь суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності підштовхує їх ретельніше підходити до питання тлумачення міжнародних правил торгівлі молочними продуктами, враховувати особливості їх застосування під час виконання договорів. Тим самим це сприяє широкому застосуванню міжнародних правил торгівлі молочних продуктів між різними державами. У зв'язку з цим виникає потреба у створенні систематизованої схеми умов постачання молочних товарів для більш чіткого розуміння всіма учасниками міжнародних торговельних відносин. Таким засобом систематизації виступає міжнародний торговельний звичай. Він характеризується своїм тривалим існуванням, що поєднується з його міжнародною популярністю та визнанням.

Організацією, яка працює над систематизацією цих торговельних звичаїв в сфері поставки молочних продукції є Gemzu¹. Gemzu є центральною організацією нідерландської молочної торгівлі та інших афілійованих

---

¹ Gemzu is the umbrella organisation of Dutch dairy trade and other affiliated associations. 2022. <https://www.gemzu.nl/english/home> (accessed 20 November 2023).

асоціацій. Члени-учасники Gemzu займаються торгівлею молочними продуктами (сир, сухе молоко, масло тощо). Загальний оборот цих продуктів перевищує 10 мільярдів євро в рік. Gemzu представляє інтереси членів перед урядом та іншими організаціями, інформує членів про актуальні новини, наприклад, щодо законопроектів ЄС та Нідерландів у розрізі регулювання правовідносин пов'язаних із оборотом молочних продуктів². Gemzu також надає низку економічних послуг, навчання, проводить форуми для обміну інформацією. Нідерландські торговці молочною продукцією беруть активну участь у міжнародній торгівлі багатьма молочними продуктами і це зумовлює значний вплив на юридичне регулювання торгівлі молочними продуктами в ЄС. Саме з цією метою Gemzu розробили MPC-Conditions³, включаючи MPC-Mediation regulations та MPC-Arbitration regulations, що є унікальним набором загальних правил, що застосовуються до торгівлі молочними продуктами всередині та за межами ЄС.

MPC-Conditions для використання в межах ЄС прийняті асоціацією Gemzu, заснованою в Гаазі (Нідерланди). MPC-Conditions набрали чинності 1 січня 2018 року та застосовуються до угод, укладених з 1 січня 2018 року або після цієї дати. Тобто ці правила були створені зовсім нещодавно.

Якщо контракт ґрунтується або посилається на MPC-Conditions і вказує, що як порт/місце завантаження, так і порт/місце призначення розташовані в межах ЄС, застосовуються наступні положення та умови, за винятком будь-яких інших умов. MPC-Conditions створені для того, щоб контрагенти з різних країн, які укладають договори купівлі-продажу молочних продуктів, однаково розуміли основні права і обов'язки, ризики стосовно всіх істотних умов, в тому числі з транспортування, упакування,

---

² Purchase Guarantee. Gemzu. <https://www.gratedcheese.nl/inkoopgarantie/?lang=en> (accessed 05 September 2023).

³ MPC-Conditions applied within the European Union. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-condities/about-the-mpc-conditions> (accessed 07 September 2023).

страхування, митного оформлення товарів, а також щодо розподілу ризиків їх випадкової загибелі тощо. За своєю юридичною природою MPC-Conditions представляє собою систематизовані міжнародні торгові звичаї. MPC-Conditions отримали роль визнаних у ЄС та за його межами, як правила ведення міжнародної торгівлі молочними продуктами. Ці правила мають величезне значення в сучасному торговому обороті, тому що роз'яснюють завдання, конкретизують ризики та можливі витрати, пов'язані з постачанням молочних товарів між комерсантами.

Існує альтернативна точка зору, яка полягає в тому, що правова природа MPC-Conditions⁴ не має відношення до звичаїв міжнародної торгівлі. Пояснюється це тим, що міжнародні торговельні звичаї є неписаним і несистематизованим джерелом, яке застосовується в торговому обороті безперервно і з давніх-давен. Натомість MPC-Conditions є писаними та фіксованими правилами поведінки. Ми схильні притримуватися того підходу, що MPC-Conditions⁵ є звичаєм міжнародної торгівлі, за аналогією як Інкотермс, які теж є систематизованими правилами поведінки.

MPC-Conditions по своїй суті не є міжнародним договором і не вимагає будь-якого формального приєднання до них держави, статус цих правил у національному праві різних держав є однаковим. Від міжнародно-правових звичаїв публічного характеру слід відрізнити звичаї міжнародної торгівлі (торгові звичаї), які складаються між фізичними і юридичними особами у сфері зовнішньої торгівлі.

Головним завданням MPC-Conditions є уніфікація базисних умов договорів купівлі-продажу молочних продуктів, що дозволяє контрагентам із різних держав використовувати у своїх правовідносинах найбільш

---

⁴ MPC conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 07 October 2023).

⁵ MPC-Conditions for use within the European Union. https://hoogwegt.com/media/jyno34mm/mpc_-_2018_engels.pdf (accessed 01 October 2023).

відповідні для них терміни, що відповідають специфіці молочних товарів, умовам постачання тощо. Більше того, за умови правильного застосування правил MPC-Conditions⁶ ризик непорозумінь та юридичних суперечок у сфері обігу молочних продуктів значно зменшується, а результат таких суперечок стає передбачуваним.

Таким чином, за своєю юридичною природою MPC-Conditions є кодифікацією торгових звичаїв, що склалися у процесі укладання зовнішньоекономічних (торгових) договорів в сфері обороту молочних продуктів. MPC-Conditions починає власне регулювання з того, яким способом відбувається сам факт підтвердження укладення договору. Так, частина 1 статті 1 MPC-Conditions⁷ визначає, що підтвердження продавця є повним доказом договору, якщо покупець не подав письмове заперечення щодо змісту договору протягом трьох робочих днів після його отримання.

Натомість частина 2 статті 1 MPC-Conditions⁸ має такий механізм: якщо продавець не підтвердив письмово договір протягом десяти робочих днів після його укладення, підтвердження покупця є повним доказом договору, якщо продавець не подав письмове заперечення щодо його змісту протягом трьох робочих днів після отримання.

Питання вимог до якості товару в MPC-Conditions визначається наступним чином: товари, що поставляються, повинні принаймні задовольняти вимогам щодо якості та складу, які прийняті в торгівлі.

Це означає, що сторони на власний розсуд можуть визначити конкретні показники того, яким критеріям повинна відповідати продукція, що постачається. Зокрема, йдеться про стандартні показники:

- кількість білка,
- % жиру,
- допустимість наявності вмісту антибіотику чи ні,

---

⁶ MPC-Conditions. <https://valfoo.com/mpc-conditions/> (accessed 02 October 2023).

⁷ MPC-Conditions applied within the European Union. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-conditions/about-the-mpc-conditions> (accessed 15 October 2023).

⁸ MPC-Conditions. <https://bdairy.com/mpc-conditions/> (accessed 21 November 2023).

- допустимість наявності вмісту ГМО чи ні у продукції тощо.

Разом з цим, якщо сторони з будь-яких причин не передбачили в договорі конкретні вимоги до продукції, то відповідно до правил МРС-Conditions повинен застосовуватися принцип загального стандарту, щодо якості та складу, які прийняті в торгівлі аналогічними продуктами. Фактично ця норма містить посилання на необхідність застосування звичаєвого права (звичаєвих вимог), що використовуються учасниками правовідносин у сфері торгівлі молочними продуктами. В зв'язку із цим слід окреслити місце та порядок застосування звичаєвого права у регулюванні сучасних правовідносин, зокрема, у сфері регулювання торгівлі молочних продуктів.

По-перше, ідея звичаєвого права, яка розглядається, стосується законів, практики та звичаїв, що діють на конкретній території. Це не та сама концепція, що «звичаєве право» в міжнародному контексті. Міжнародне звичаєве право має більш точне та технічне значення у сфері норм, що регулюють відносини між окремими державами, посилаючись на ті аспекти міжнародного права, які ґрунтуються на звичаях або практиці між державами. Статут Організації Об'єднаних Націй містить додаток до Статуту Постійної Палати Міжнародного Правосуддя, який вимагає від нього, вирішуючи спори згідно з міжнародним правом, застосовувати (серед іншого) «міжнародний звичай як доказ прийнятої загальної практики». Деякі експерти припускають, що між міжнародним звичаєвим правом і звичаєвим правом корінних народів і місцевих громад існують або повинні існувати зв'язки або збіги, але загалом ці дві різні групи та практики не слід ототожнювати та плутати одна з одною.

Звичаєве право, за визначенням, є невід'ємною частиною життя та звичаїв тих учасників правовідносин, що здійснюють свою діяльність на певній території. Це може бути як комерційна так і не комерційна діяльність. Те, що має статус «звичаю», і що означає «звичаєве право» як

таке, залежить від того, як самі учасники конкретних правовідносин та місцеві громади сприймають ці питання, і від того, як вони функціонують. Згідно з одним з найбільш поширених визначень, «звичай» - це «правило поведінки, обов'язкове для тих, хто входить до його сфери, встановлене тривалим використанням. Чинний звичай має бути незапам'ятної давнини, певним і розумним, обов'язковим, не суперечити статутному праву, хоча він може відступати від загального права. Загальні звичаї – це звичаї всієї країни, чи регіону (декількох країн), наприклад, загальний звичай комерсантів в певній сфері діяльності. Саме про такі звичаї слід говорити в розрізі МРС-Conditions. Особливі звичаї — це використання певних специфічних правил, наприклад, звичаї перетину морських торгових каналів на судах. Місцеві звичаї — це звичаї окремих частин країни⁹.

Підходи до визначення або характеристики «звичаєвого права», як правило, посилаються на встановлену модель у певному суспільстві або її частині, наприклад певних суб'єктів торгових відносин, які сама спільнота розглядає як обов'язкову. Наприклад, деякі органи влади по-різному визначають звичаєві закони як:

- «звичаї, прийняті як правові вимоги або обов'язкові правила поведінки; практики та переконання, які є настільки життєво важливою та внутрішньою частиною соціальної та економічної системи, що до них ставляться як до загальнообов'язкових правил¹⁰,
- «усталені моделі поведінки, які можна об'єктивно перевірити в певному соціальному середовищі. Сучасна кодифікація цивільного права розвинулась із звичаїв, або *coutumes* середньовіччя, виразів права, які розвивалися в окремих громадах і повільно збиралися та записувалися місцевими юристами. Такі звичаї набували сили

---

⁹ Osborne's Concise Law Dictionary, Ninth Edition (Sweet and Maxwell, 2001).

¹⁰ Black's Law Dictionary, 8th edition, 2004.

закону, коли вони ставали беззаперечним правилом, яким регулювалися певні права чи обов'язки між членами громади¹¹.

Інший термін, який використовується, це «усталене право» (від лат. *consuetudo*: звичай), що стосується закону, чинність якого встановлена звичаєм (на відміну від спеціального законодавства або статутного права).

Звичаєве право включає «звичаї, які прийняті як правові вимоги або обов'язкові правила поведінки; практики та переконання, які є невід'ємною частиною соціальної та економічної системи, що до них ставляться як до законів». Звичаєві правила також визначаються як такі, що складаються з «установлених моделей поведінки, які можна об'єктивно перевірити в межах соціальних регуляторів¹². Це означає, що конкретний звичай повинен бути підтверджений конкретним практичним застосуванням.

Вирішальним фактором у визначенні того, чи певні звичаї мають статус законів, є те, чи вважають їх місцеві громади та учасники правовідносин обов'язковими, чи вони просто описують реальну практику. Подібна концепція застосовується на рівні міжнародного права, де звичаєве право, яке зобов'язує держави, розвивається на основі послідовної практики держав, які дотримуються звичаєвої моделі, але при цьому також визнають, що вона має обов'язкову силу (відома як *opinion juris* або переконання, що це обов'язкове правило поведінки). Таким чином, міжнародні судові інституції зобов'язані застосувати (серед іншого) «міжнародний звичай як доказ загальної практики, прийнятої як загальнообов'язкове правило»¹³.

Звичаєве право чи практика можуть бути кодифікованими або ні; вони можуть бути письмовими або усними; вони можуть бути прямо сформульованими або прихованими в практиках спільноти; можуть бути

¹¹ CUSTOMARY LAW, TRADITIONAL KNOWLEDGE AND INTELLECTUAL PROPERTY: AN OUTLINE OF THE ISSUES. Wipo overview, 2013 https://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/resources/pdf/overview_customary_law.pdf (accessed 03 November 2023).

¹² Implications of Customary Laws and Practices, Research Planning Workshop, Cusco, Peru, 20-25 May 2005.

¹³ Statute of the International Court of Justice, Art. 38.

формально визнані зовнішніми правовими системами різними способами або наразі не визнаватися спільнотою; вони можуть бути пов'язані з іншими правовими системами, включаючи національні конституції та національні закони та правила.

Нормативна сила звичаєвого права може відчуватися зокрема в громаді, але також може створювати юридичне чи моральне очікування, що воно буде визнано за межами початкової спільноти. Повну дію звичаєвого права можна зрозуміти лише з посиланням на соціальний контекст: щоб зрозуміти, чому правила звичаєвого права є обов'язковими, необхідно більш детально вивчити природу та значення соціальної та політичної структури в конкретного суспільства»¹⁴. Це означає, що застосування конкретного звичаю є можливим тільки у певному чіткому контексті.

Правові звичаї базуються на певних принципах, основним із яких є принцип локальності. Звичаєві правила поведінки також можуть бути пов'язані з конкретними соціальними структурами, які застосовують і передають право між наступними поколіннями. Вони можуть мати зв'язки з традиційною територією та середовищем, пов'язаними з корінними та місцевими громадами. Таким же чином, звичаєві правила та практика можуть бути чинником встановлення права володіння традиційними землями або інших прав, пов'язаних із землею та ресурсами.

Локальний» характер звичаєвого права також підкреслює його потенційну роль у збереженні, сталому використанні та справедливому регулюванні конкретних правовідносин. Це має як практичний компонент, так і компонент, спрямований на розбудову спроможності, і юридичний компонент, включаючи посилання на звичаєве право та практику як основу прав громади¹⁵. MPC-Conditions також чітко розмежовує локальний

---

¹⁴ Kuruk P, African Customary Law and the Protection of Folklore, Copyright Bulletin, XXXVI, No. 2, 2002.

¹⁵ Protecting Community Rights over Traditional Knowledge: Implications of Customary Laws and Practices, Research Planning Workshop, Cusco, Peru, 20-25 May 2005.

характер відносин та містить дві окремі редакції правил регулювання. Одна редакція щодо правовідносин між учасниками резидентами ЄС, інша – між учасниками, де хоча б одна сторона – нерезидент ЄС.

Вираження звичаєвого права може розглядатися на кількох рівнях:

- сама традиційна або корінна правова система, включаючи будь-які звичаєві правила та практику, які регулюють створення, зберігання, використання та передачу культури самовираження або знань: принаймні для відповідних спільнот вони можуть розглядатися як прямо обов'язкові норми поведінки;
- визнання раніше існуючого звичаєвого права як визначення безперервних прав у більш широкому правовому контексті¹⁶;
- окрема правова система може визнавати та зовнішньо застосовувати права та обов'язки, які вже існують у звичаєвій системі, але визнаючи їх безпосередньо такими, що мають юридичну силу (тобто поширюючи юридичну дію існуючого звичаєвого права за межі його традиційного кола)¹⁷;
- чітко визнані юридичні права та обов'язки, які відповідають правам та обов'язкам у контексті звичаєвого права, але мають окрему правову основу; за допомогою цього підходу попереднє існування права або обов'язку звичаєвого права встановлюється як факт і допомагає визначити права та обов'язки в рамках окремої правової системи; звичаєве право саме по собі не є справжнім джерелом права¹⁸;

¹⁶ Mitchell v. M.N.R. (Supreme Court of Canada), per McLachlin CJ: “English law... accepted that the Aboriginal peoples possessed pre-existing laws and interests, and recognized their continuation... aboriginal interests and customary laws were presumed to survive the assertion of sovereignty, and were absorbed into the common law as rights”.

¹⁷ For instance the African Model Legislation for the Protection of the Rights of Local Communities, Farmers and Breeders and for the Regulation of Access to Biological Resources provides that “[t]he State recognizes and protects community rights ... as they are enshrined and protected under the norms, practice an customary law found in, and organized by the concerned local and indigenous communities, whether such law is written or not”.

¹⁸ Mabo and Others v. Queensland (No. 2) (1992) 175 CLR 1 F.C. 92/014, per Brennan J. at p. 64; cf. in the recognition of equitable interests in copyright, Bulun Bulun (note 47 infra) at 210-11 treats “the law and custom of the Ganalbingu people as part of the factual matrix which characterizes the relationship as one of mutual trust and confidence. It is that relationship which the Australian legal system recognizes as giving rise to the fiduciary relationship, and to the obligations which arise out of it...”

- окремі права та обов'язки можуть бути визнані та надані відповідно до чітких об'єктивних критеріїв; вони не матимуть прямого юридичного відношення до контексту звичаєвого права, але на практиці відповідатимуть цілям політики визнання та поваги звичаєвих законів і практики;
- основні норми та принципи звичаєвого права можуть бути задокументовані та кодифіковані, щоб стати основою для нових обговорених або законодавчих правових механізмів;
- процедури, встановлені звичаєвим правом і протоколами, можуть застосовуватися в ширшому контексті, наприклад, консультації щодо попередньої інформованої згоди та спільного використання вигод, а також врегулювання суперечок.

На практиці різні елементи звичаєвого права можуть визнаватися по-різному.

Шляхи визнання звичаєвого права

Різні правові способи або механізми визнання звичаєвого права включають¹⁹:

- Конституційний: визнання звичаєвого права в рамках національної або іншої конституції як окремого джерела права в загальних рисах або конституційне визнання з обмеженим посиланням на конкретні галузі права, такі як сімейні та інші соціальні відносини, земельне право та управління навколишнім середовищем.
- Судовий: загальне право або судове визнання, у якому звичаєве право використовується в межах юридичного розсуду для прийняття рішення.
- Законодавче визнання: окремі законодавчі акти можуть визнавати роль звичаєвого права для конкретних цілей, наприклад, у визнанні

---

¹⁹ This section draws on Law Reform Commission of Western Australia, "Aboriginal Customary Laws" (2005), Part III.

сімейних відносин або прав спадкування, встановлених звичаєвим правом.

- Адміністративний: звичаєве право визнається або посиляється на нього під час виконання адміністративних обов'язків²⁰.

«Функціональне визнання» звичаєвого права стосується конкретного визнання впливу звичаєвого права в конкретних контекстах, наприклад, у процедурах попередньої інформованої згоди осіб для визначення справедливого розподілу вигод. «Позитивне визнання» означає кроки, вжиті для визнання звичаєвого права з метою розширення можливостей традиційних громад і зміцнення правової основи для їх соціального та економічного розвитку. «Примирне визнання» відноситься до форм визнання звичаєвого права, які вживаються для сприяння примиренню між секторами суспільства, зокрема між корінними громадами та іншими²¹. Це означає, що держави можуть обрати різні моделі для визнання та способів застосування звичаєвого права.

Сфера визнання звичаєвого права та звичаїв

Звичаєві правила можуть регулювати чимало аспектів суспільного життя – вирішення спорів, правила володіння землею, спадкування, регулювати сімейні відносини, політичні та соціальні відносини в цілому. Звичаєве право часто описується як частина цілісного світогляду певних груп, що свідчить про те, що воно може бути повністю зрозумілим і всебічно застосованим лише в цих групах. Важко уявити, як повний обсяг звичаєвого права можна застосувати інтегрально до третіх сторін за межами цих груп та традиційної сфери її звичаєвої юрисдикції. Це може стосуватися конституційних питань або, для іноземних держав, сфери міжнародного приватного права. Крім того, можуть існувати обмеження щодо того, як ті, хто не належить до спільноти, можуть повністю поважати

---

²⁰ Robert D. Cooter and Wolfgang Fikentscher, Indian Common Law: The Role of Custom in American Indian Tribal Courts, *The American Journal of Comparative Law*, 46 [1998] 286.

²¹ CUSTOMARY LAW, TRADITIONAL KNOWLEDGE AND INTELLECTUAL PROPERTY: AN OUTLINE OF THE ISSUES. Wipo overview, 2013 https://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/resources/pdf/overview_customary_law.pdf (accessed 21 November 2023).

та реагувати на складний соціальний, політичний, культурний і духовний контекст, який формує та визначають звичаєві правила та практику²². В широкому розумінні звичаєвого права також можуть існувати дуже конкретні, чітко визначені зобов'язання, що стосуються того, як потрібно поводитися зі знаннями або культурними проявами спільноти. Це можна визнати як конкретні зобов'язання третіх сторін²³.

Підсумовуючи, слід вказати, що існує різноманітний досвід у визнанні звичаєвого права. Форми «визнання» включають:

- Визнання прямо застосовуваного права,
- Визнання джерелом права,
- Визнання як фактичної основи для тлумачення та застосування законів,
- Конституційне визнання,
- Законодавче визнання,
- Функціональне визнання,
- Адміністративне визнання²⁴.

Отже, MPC-Conditions прямо передбачає можливість застосовувати норми торгового звичаю, якщо сторони з будь-яких причин не передбачили в договорі конкретні вимоги до продукції, що має постачатися. В такому випадку повинен застосовуватися принцип загального стандарту, щодо якості та складу, які прийняті в торгівлі відносно цього виду товару. Аби наочно проілюструвати як це працює на практиці пропонуємо розглянути такий приклад: сторона А та Б уклали договір поставки масла вершкового несолоного 82%. У договорі зазначені всі істотні умови: предмет – масло вершкове несолоне, строк, ціна, умови доставки, але не вказано конкретні вимоги до складу цього товару. В такому випадку буде застосовано

---

²² Brendan Tobin, Customary law as the basis for Prior Informed Consent of local and indigenous communities, 2004, at http://www.ias.unu.edu/binaries2/Tobin_PIC_Customary_Law.doc. (accessed 10 November 2024).

²³ Foster v. Mountford and Rigby (1976) 29 FLR 233.

²⁴ Robert D. Cooter and Wolfgang Fikentscher, Indian Common Law: The Role of Custom in American Indian Tribal Courts, The American Journal of Comparative Law, 46 [1998] 286.

принцип загального стандарту щодо якості та складу. Для масла вершкового несолодкого це будуть такі показники:

- Вологість: максимум 16%
- Жирність: мінімум 82%
- Бактерії МАФАМ: не більше 10 000 КУО/г
- Показник р/н: 6-2 – 7
- Наявність антибіотику недопустиме
- FFA: максимум 0,4%.

Отже, описані вище показники є загальноприйнятими для товару масло вершкового несолоного та у випадку, якщо сторони у договорі не вказали чіткі показники щодо відповідного товару, то саме показники якості, що вказані вище будуть застосовуватися.

Наступним великим блоком у договорах поставки молочних продуктів є вимоги до упаковки. Питання того, як товар повинен бути упакований визначається положеннями статті 3 MPC-Conditions, де визначено, що

- Упаковка повинна бути забезпечена брендами та описами товару, які вимагаються законодавством у країні походження. На упаковці також повинні бути позначені марки та написи, які покупець обумовив письмово при виконанні договору²⁵.
Особливу увагу слід звернути на те, що MPC-Conditions встановлює вимогу, що упаковка повинна відповідати вимогам законодавству країні походження, а не країни поставки товару. В той же час, сторони можуть на власний розсуд узгодити альтернативні умови.

---

²⁵ MPC-Conditions applied within the European Union. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-condities/about-the-mpc-conditions> (accessed 06 December 2023).

- Витрати, пов'язані з виконанням вимог щодо упаковки, маркування, штампування та пакування, встановлених при виконанні договору, несе покупець.

Таким чином, питання вимог щодо упаковки в MPC-Conditions має характер відсилки до тих вимог, що існують на законодавчому рівні держави-виробника продукту. Окрім того, є вказівка на те, що саме покупець несе витрати пов'язані із пакуванням та маркуванням товару. Норма прямо вказує, що сторони вправі самостійно доповнити та уточнити умови та вимоги щодо пакування та маркування товару.

Зокрема на практиці сторони схильні більш деталізовано визначати питання упаковки, маркування товарів молочної продукції. Як вказано вище, MPC-Conditions прямо вказує, що сторони при застосуванні правил MPC-Conditions можуть доповнити та деталізувати відповідний договір власними формулюваннями. Так, контрагенти при укладенні договорів поставки молочної продукції із посиланням на MPC-Conditions часто використовують таку розширену версію положення про упаковку:

- «Упаковка повинна забезпечувати якість і повне збереження товару під час транспортування, в тому числі від впливу повітря, пилу і вологості (води або інших рідин) і інше.

Маркування повинно містити:

- Назва товару
- Вага нетто
- Вага брутто
- Дата виробництва
- Термін придатності
- Код виробника
- Повний склад товару.

Упаковка повинна мати необхідне маркування, погоджене з покупцем. Маркування повинне бути нанесено чітко. Тара поверненню не

підлягає, її вартість включена у вартість товару. Продавець розміщує Товар на транспортному засобі таким чином, щоб максимально забезпечити товар від будь-яких пошкоджень.

Транспортування повинно бути здійснено в чистому критому і без стороннього запаху транспорті, очищеному від раніше перевезених вантажів, відповідно до правил перевезення вантажів, що діють на даному виді транспорту. Неприпустимо наявність шкідників (комах і їх личинок) в транспортному засобі або на поверхні транспортного засобу.

Отже, правила MPC-Conditions прямо вказують на юридичну можливість сторонам договору уточнювати та деталізувати питання щодо вимог упаковки та маркування товарів молочної продукції. Сторони часто максимально деталізують відповідні вимоги щодо пакування та маркування товарів аби у випадку виникнення спірних моментів були чіткі ідентифікатори зобов'язань кожної зі сторін договору.

Вкрай важливим є питання того, які інструкції покупець повинен надати продавцю при виконанні договору. Відповідно до статті 4 MPC-Conditions для виконання поставки:

покупець зобов'язаний надати свої інструкції щодо поставки в повному обсязі та з таким повідомленням, щоб дозволити продавцю здійснити поставку в узгоджений термін, дотримуючись періоду виклику в п'ять робочих днів. Якщо покупець не надає свої інструкції вчасно, продавець має право виставити рахунок на товари станом на останній день поставки, що є результатом покупки, і вимагати оплати, так якщо б вони були поставлені в цей день, за умови, що він зберігає зазначені товари, доступні для покупця за рахунок і ризик останнього.

У цьому випадку продавець також має право анулювати контракт відповідно до статті 10 MPC-Conditions.

До тих пір, поки продавець не використовує жодне з прав, наданих йому в попередньому абзаці, покупець залишається вправі скористатися правом виклику, дотримуючись нового терміну доставки в п'ять робочих днів, без шкоди для положень частини першої цієї статті²⁶.

Таким чином, відповідно до правил MPC-Conditions саме на покупця покладається обов'язок інформувати продавця про точне місце та час поставки не пізніше ніж за п'ять днів до дати поставки. Це положення має велике практичне значення і фактично означає, що покупець не може керуватися у власних діях мовчазним принципом, а саме покупець повинен заздалегідь проявляти активну позицію щодо інформування продавця про точне місце та час поставки товару, не пізніше за 5 днів до такої поставки. Слід відзначити, що MPC-Conditions не визначають форми в якій повинні бути здійснені такі дії. Разом з цим, очевидно, що такі дії повинні бути зроблені у формі та у спосіб, що дозволяє зафіксувати такі дії. Тобто, це може бути зроблено або у простій письмовій формі із відповідним підтвердженням того, що відповідні повідомлення були надіслані адресату або ж в електронний спосіб, але з підтвердженням, що відповідні електронні повідомлення були надіслані до адресата. Спірним є питання того, наскільки звичайний телефонний дзвінок може розцінюватися як належне повідомлення контрагента про необхідність вчинення певних дій. Складність пояснюється тим, що у разі виникнення спірної ситуації щодо надання належних інструкцій того як слід діяти від покупця продавцю, перший повинен мати належні та чіткі докази того, що відповідні інструкції дійсно надавалися. У випадку телефонного сповіщення доведення такого факту є вкрай ускладненим.

---

²⁶ MPC-Conditions applied within the European Union. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-condities/about-the-mpc-conditions> (accessed 19 October 2023).

Правила MPC-Conditions визначають порядок того як та у які строки повинна здійснюватися доставка товару. Так, стаття 5 MPC-Conditions визначає:

Здача та приймання товару відбуваються наступним чином:

- a. якщо погоджено «негайно»: протягом п'яти робочих днів;
- b. якщо узгоджено «якнайшвидше» або строк не вказано: протягом двох тижнів;
- c. якщо домовлено здійснити поставку в певному місяці: не пізніше останнього робочого дня зазначеного місяця;
- d. якщо домовлено здійснити доставку через кілька місяців: приблизно пропорційно частини не пізніше останнього дня кожного з цих місяців;
- e. якщо домовлено, що доставка має бути здійснена «до включно» певної дати: не пізніше ніж зазначена дата;
- f. якщо узгоджено «розподілену поставку» протягом певного періоду: приблизно однакові обсяги щотижня, не пізніше останнього робочого дня кожного тижня;
- g. якщо доставка в певний місяць узгоджена з додаванням припису «за викликом»: не пізніше п'яти робочих днів після дзвінка, за умови, що зазначений період не починається до першого числа місяця, в якому має бути здійснено поставку²⁷.

Таким чином, MPC-Conditions чітко визначають як слід відраховувати дні, якщо сторони чітко не обумовили строк поставки товару. Це є сильною стороною MPC-Conditions. Проте не позбавлені і окремих слабких місць MPC-Conditions в частині того, як повинно здійснюватися прийом та передача товарів, що є вкрай чутливим та

---

²⁷ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

важливим моментом. З незрозумілих причин цей момент ніяким чином не врегульований на рівні MPC-Conditions. Аби заповнити цю прогалину, сторони часто використовують таке положення щодо приймання-передачі молочних товарів за договорами зовнішньоекономічних поставок:

Товар вважається прийнятим Покупцем:

- за якістю – відповідно до специфікації та сертифікату якості виробника.
- за кількістю – згідно з інвойсом та транспортною накладною.

За кількістю – відповідно до умов поставки. При виявленні невідповідності кількості товару з даними товаросупровідної документації, Покупець надає акт нестачі, складений за участю представника продавця (що може бути і водієм автотранспорту доставки товару) та покупця.

Це означає, що питання визначення кількості товару вирішується в момент безпосередньої передачі товару. Щодо якості, то сторони у договорах купівлі-продажу молочної продукції часто використовують таку версію пункту аби деталізовано визначити процедуру передачі товару²⁸:

У випадку виявлення невідповідності якості товару з даними, зазначеними в товаросупровідних документах, покупець надає акт експертизи якості поставленого товару, складений акредитованою лабораторією, уповноваженою для проведення таких експертиз²⁹.

У випадку незгоди продавця з результатами експертизи, продавець має право подати заяву на експертизу, яка буде проводитися акредитованою лабораторією.

Сторони погодили, що представник продавця зобов'язаний з'явитися до покупця для підписання рекамаційного акту/або відбору зразків для передачі на лабораторні дослідження, у разі його отримання, протягом 4

²⁸ Луць В.В. Господарські договори-Л.:Видавництво Львів. ун-ту, 1073.- с. 45-17.

²⁹ Турчак І.О. Правове регулювання договорів поставки в умовах ринкових реформ в Україні (цивільно-правовий аспект). : Дис... канд. наук: 12.00.03 - 2009. ст. 47.

(чотирьох) банківських днів з моменту направлення виклику. Якщо представник продавця не прибуде і / або не направить повідомлення про участь свого представника в складанні рекламацийного акту/відбору зразків товару за кількістю або якістю в зазначений в цьому пункті строк, то покупець складає акт/здійснює відбір зразків товару із залученням 2-х незалежних осіб. Складений покупцем акт є достатнім доказом, що підтверджує виявлення невідповідності по кількості, а відібрані зразки передаються на лабораторні дослідження.

Всі витрати, понесені під час і у зв'язку з проведенням експертизи, оплачуються стороною, яка програла спір.

Зазначені акти невідповідності по кількості та якості являються підставою для надання претензії для продавця. Претензії надсилаються електронною поштою із вкладенням актів та інших документів, що підтверджують претензію, протягом 10 (десяти) календарних днів з дня надходження товару на склад покупця³⁰.

Термін розгляду претензії становить 14 робочих днів з моменту її отримання.

Продавець зобов'язується прийняти її або надати обґрунтовану відмову. У випадку відсутності волі продавця у вигляді згоди або незгоди на претензію, претензія покупця вважається прийнятою і юридично чинною для сторін.

У випадку підтвердження прийняття претензії, - продавець зобов'язується за свій рахунок і в період, узгоджений сторонами, замінити неякісний товар на товар належної якості, чи доставити відсутню кількість товару або повернути вартість неякісного/недоставленого товару.

Таким чином, в силу того, що питання прийому-передачі товару в MRC-Conditions обмежено врегульовано, а цей момент є надзвичайно важливим та чуттєвим для сторін, то останні схильні до того аби

---

³⁰ Щербина В.С. Господарське право України: Навч. посібник.-2евид.перероб. і доп.-К.:Юрінком Інтер. 2009. - с. 150.

самостійно деталізувати порядок передачі товару за кількістю та якістю. Зокрема коли йдеться про узгодження питання якості, модельною є така формула:

- a. Якщо покупець після отримання товару та протягом всього строку його придатності ідентифікував, що якість не відповідає показникам, то покупець інформує про це продавця.
- b. З цього моменту у продавця виникає зобов'язання направити свого представника до місця зберігання товару. Сторони узгоджують на власний розсуд у які строки представник продавця повинен прибути до покупця, за звичай цей строк не перевищує 4 календарні дні у зовнішньоекономічних контрактах та 2 календарні дні у договорах поставки в межах однієї держави.

Основна ідея пункту b полягає в тому, що покупець не може самостійно вирішувати чи товар відповідає якості, яка була узгоджена. Тому перший крок, який повинен здійснити покупець – викликати представника продавця для огляду товару та відбору зразків товару, що будуть передані для дослідження в лабораторію. На цьому етапі можливі 2 сценарії:

- Представник продавця за викликом покупця прибуває до місця зберігання товару, представники спільно роблять огляд продукції та спільно відбирають зразки для передачі на лабораторні дослідження.
- Представник продавця за викликом покупця не прибуває до місця зберігання товару, тобто ігнорує вимогу покупця. За таких обставин, покупець залучає 2-х незалежних осіб та

здійснює відбір зразків молочних товарів для передачі їх на лабораторне дослідження.

- c. Окремим моментом є те, що на час прибуття представника продавця, покупець має довести, що всі умови зберігання товару були дотриманні належним чином (температурний режим, вимоги щодо вологості, світлового режиму тощо)³¹.
- d. Наступним етапом є передача відібраних зразків молочної продукції до лабораторії для проведення дослідження. За звичай, сторони або узгоджують конкретну лабораторію заздалегідь, або обумовлюють, що це може бути будь-яка сертифікована лабораторія.
- e. За результатами лабораторних досліджень визначається хто із сторін зобов'язаний оплатити результати лабораторних досліджень і відповідно здійснити дії по заміні товару (якщо товар був неналежної якості, або ж компенсувати продавцю витрати на дорогу, якщо з'ясується, що молочна продукція була належної якості)³².

Окремо в МРС-Conditions врегульовано питання способу та місця доставки товару. Так, відповідно до статті 6 в МРС-Conditions:

Поставка здійснюється франко-завод (ex works), якщо інше не домовлено.

Умови транспортування та доставки, які використовуються в пропозиціях, договорах купівлі-продажу або підтвердженні купівлі, повинні тлумачитися відповідно до опису, наданого в умовах INCО, що застосовуються на момент укладення

---

³¹ Господарське та господарське процесуальне право / [В. В. Резнікова, О. В. Россильна]. – Київ : Ін Юре, 2017. – 228 с.

³² Колумбет О.П. «Ключові елементи договору поставки: кількість, якість, асортимент товару». Регіональна бізнес-економіка та управління, 2014, № 3 (43). - с. 72.

контракту, якщо інше не передбачено у зазначених документах та /або цих умовах³³.

У разі масових поставок або, залежно від обставин, великих мішків також застосовуються такі положення:

- у разі поставки EXW/FCA показання ваги на офіційно відкаліброваному мосту ваг, указаному постачальником, є нормативними.
- у разі доставки CIP/CPT/DDU показання ваги на офіційно відкаліброваному мосту ваг, вказаному одержувачем, є нормативним.

Обсяг, що впливає з контракту, є вирішальним. Будь-яка недопоставлена або надлишкова кількість поставленої продукції повинна бути розрахована за ринковою ціною на узгоджену дату поставки.

З описаного вище слідує, що MPC-Conditions прямо містять посилання на необхідність застосування правил Інкотермс. У зв'язку із цим є необхідність коротко пояснити правову природу цих правил. Інкотермс має різні редакції. Зокрема Інкотермс 2020 – це одинадцять уніфікованих правил, що застосовуються у світовій торгівлі та фіксують права та обов'язки сторін зовнішньоторговельного договору, щодо поставки продукції від продавця до покупця. Правила являють собою скорочені за першими трьома буквами зовнішньоторговельні терміни, що відображають комерційну практику, що склалася у світі³⁴.

Перша редакція була опублікована в 1936 році, потім вона зазнавала змін і правок у 1953, 1967, 1976 роках. З 1980 року Інкотермс став періодично редагуватися кожні десять років, і оновлювався у 1990, 2000, 2010 та 2020 роках відповідно. Основним поробленим моментом є те, що

---

³³ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

³⁴ Incoterms® 2020. <https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/> (accessed 06 December 2023).

МРС-Conditions не вказують на яку конкретну версію Інкотермс вони роблять посилання. Це може створювати ряд проблемних моментів на практиці. Інкотермс 2020 набрав чинності з 1 січня 2020 року, проте використання старих редакцій також можливе в даний час. Саме тому при згадці про умови постачання необхідно вказувати редакцію Правил із зазначенням конкретного року.

Правила Інкотермс не замінюють зовнішньоторговельний контракт, а лише дозволяють значно скоротити та спростити його. Уніфіковані умови не регламентують перехід права власності на товарну партію, не вказують вартість одиниці виробленої продукції чи способи оплати. Вони лише фіксують розподіл між сторонами угоди купівлі-продажу зобов'язань та фінансових витрат, таких як: оплата перевезення, розвантаження товарної партії, митне оформлення, сплата податків та мит, страховка, а також передача ризиків у разі втрати та можливих пошкоджень продукції³⁵.

У правилах Інкотермс 2020 очікувалися більших змін порівняно з попередніми версіями (виключення деяких термінів, уніфікація за видами транспорту тощо), проте ці очікування не виправдалися. Жодного терміну не було видалено чи додано у новій редакції. Лише один базис поставки змінив свою назву: DAT перейменовано на DPU. У цьому перейменування має скоріш технічний характер. Як і в попередній версії, деякі терміни застосовуються тільки до морських (річкових) перевезень і не стали універсальними.

Змінився один із найпоширеніших базисів поставки (FCA), тепер його застосування дозволяє сторонам угоди домовитися, що покупець може вказати перевізнику видати морський коносамент із бортовим записом продавцю. Це дозволить останньому у стислі терміни виконати умови акредитива. Також нововведення торкнулися умов CIP, розмір

---

³⁵ Incoterms® 2020 Explained – The Complete Guide. <https://incodocs.com/blog/incoterms-2020-explained-the-complete-guide/> (accessed 04 December 2023).

страхової суми зріс і повинен перевищувати 110 відсотків вартості страхової товарної партії³⁶.

У новій редакції також надано роз'яснення щодо митного оформлення продукції на кордоні та введено нове поняття «безпека транспорту». Як продавцю, так і покупцеві у новій редакції Правил дозволено користуватися для перевезення своїм власним транспортом, а не укласти договір із третьою особою, передаючи цю послугу на аутсорсинг. В Інкотермс 2020 існує 4 групи базисних умов постачання продукції (E, F, C і D). Вони діляться відповідно до розподілу обов'язків між сторонами зовнішньоторговельного правочину³⁷.

Отже, правила Інкотермс не замінюють та не конкурують із правилами МРС-Conditions, натомість перші універсально регулюють ряд відносин щодо перевезення, розмитнення, страхування товару, тобто тих моментів, які МРС-Conditions не регламентують загалом. Саме в силу цих обставин, розробники МРС-Conditions інтегрували прямі посилання в цьому документі на правила Інкотермс.

Окреме спеціальне регулювання в МРС-Conditions встановлено щодо регулярних або так званих циклічних поставок товару, оскільки контрагенти часто постачають товар партіями за «револьверним» принципом. Так, відповідно до ст. 7 МРС-Conditions, якщо в контрактах між декількома сторонами встановлено «цикл», на ці сторони поширюються такі положення:

Кожна сторона зобов'язана повідомити всім учасникам циклу ціну закупівлі та ціну продажу відповідно.

Усі учасники циклу розраховуються зі своїми покупцями та продавцями на основі різниці цін порівняно з базовою ціною.

Базова ціна повинна бути найнижчою ціною в циклі.

---

³⁶ The seven Incoterms® 2020 rules for any mode(s) of transport. <https://www.trade.gov/know-your-incoterms>. (accessed 02 December 2023).

³⁷ Incoterms® 2020. <https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/> (accessed 06 December 2023).

Оплата здійснюється в останній робочий день місяця, якого стосується цикл³⁸.

Таким чином, MPC-Conditions встановлює послідовні правила взаємодії декількох учасників правовідносин при циклічних поставках товарів молочної продукції. Особливу увагу слід звернути на момент оплати при таких поставках. За загальним правилом MPC-Conditions оплата здійснюється в останній робочий день місяця, якого стосується цикл. Проте як було описано вище, сторони вправі у власних договорах встановити інші умови та відступити від загальних правил MPC-Conditions. Зокрема, коли у ланцюгу присутні торгівельні мережі, то сторони часто встановлюють у договорах правило відстрочення платежу на тридцять, сорок п'ять чи дев'яносто днів. В такий спосіб днем оплати є не останній день циклу, а останній день відстрочки платежу.

Питання оплати досить гнучко визначено в MPC-Conditions. Зокрема встановлено, що:

«Якщо не погоджено іншу умову оплати, оплата узгодженої ціни, виставленої продавцем у рахунку-фактурі, має бути здійснена протягом 14 днів з моменту поставки, за умови, що сума рахунку-фактури повинна бути зарахована на рахунок продавця в дату платежу без вирахування будь-яких витрат на переказ.

Незалежно від будь-яких домовленостей між продавцем і покупцем щодо умов кредиту, продавець має право вимагати від покупця надання відповідного забезпечення платежу перед здійсненням поставки.

Якщо зазначене забезпечення платежу не надано або - за рішенням продавця - є незадовільним, продавець має право відстрочити виконання (решти) своїх зобов'язань за контрактом шляхом

---

³⁸ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

письмового повідомлення. Тоді продавець ні в якому разі не несе відповідальності за будь-які збитки, які покупець може понести в результаті зазначеної відстрочки.

Відсоткова компенсація виплачується з дня пред'явлення претензії на суми заборгованості сторін, що дорівнює процентній ставці, використаній Європейським центральним банком³⁹ для його останньої основної операції рефінансування до першого календарного дня відповідних шести місяців, та збільшується на 7 процентних пунктів».

З описаної вище норми випливає наступне:

- Сторони вправі самостійно визначити будь-які умови оплати і тільки за умови не встановлення власних умов оплати, положення статті 8 MPC-Conditions підлягають застосуванню.
- Якщо сторони не узгодили умови оплати, то діє формула після оплати: оплата підлягає здійсненню протягом 14 днів з моменту поставки.
- Чітко встановлюється момент виконання оплати: момент зарахування коштів на рахунок продавця, а не момент списання коштів з банківського рахунку покупця. Адже ці два моменти можуть не співпадати у часі.
- На банківський рахунок покупця повинна бути зарахована повна сума, що визначена контрактом, тягар будь-яких комісійних банківських платежів повинен нести продавець.
- Встановлена чітка формула розрахунку відсотків при неналежному виконанні зобов'язання за договором поставки: дорівнює процентній ставці, використаній Європейським центральним банком для його останньої основної операції рефінансування до першого календарного дня відповідних

---

³⁹ European Central Bank. <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (accessed 01 December 2023).

шести місяців, та збільшується на 7 процентних пунктів⁴⁰. Тобто прив'язку здійснено саме до показників Європейського центрального банку.

Спеціальне правило встановлено щодо процедури переходу права власності на молочні товари за договорами поставки, що регулюються MPC-Conditions. Будь-які товари, доставлені продавцем покупцеві, залишаються виключною власністю продавця - навіть після і незважаючи на обробку - до тих пір, поки вся дебіторська заборгованість продавця, що стосується товарів, поставлених або доставлених (за контрактом), або діяльності виконані або мають бути виконані для покупця (згідно з таким контрактом), були повністю погашені, і доки будь-яка дебіторська заборгованість через невиконання такого контракту (включаючи витрати та відсотки) не буде повністю погашена⁴¹.

Це означає, що приписи MPC-Conditions встановлюють правило відповідно до якого право власності на товар переходить до покупця тільки після повного розрахунку за товар. Незважаючи на факт передачі товару від продавця до покупця, останній може навіть використовувати товар для переробки, але право власності на товар перейде тільки після повної оплати продавцю поставленого товару.

Більше того, відповідно до частини 2 статті 9 MPC-Conditions, товари, які підлягають збереженню права власності для продавця, ні в якому разі не можуть бути продані та/або доставлені третім сторонам, за винятком випадків, коли це є частина звичайної господарської діяльності. Зазначені товари також не можуть бути закладені на користь третіх осіб. Якщо договір скасовується продавцем та/або покупцем, а товари підлягають збереженню права власності, покупець негайно надає зазначені

---

⁴⁰ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

⁴¹ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

товари в розпорядження продавця; покупець не має права зараховувати будь-які претензії, які він може мати до продавця, або, виходячи з таких претензій, відкласти своє зобов'язання надати зазначені товари в розпорядження продавця.

MPC-Conditions встановлюють досить чітке правило щодо можливості дострокового розірвання договору. Якщо будь-яка зі сторін не виконує або продовжує не виконувати будь-які свої зобов'язання перед іншою стороною щодо строку поставки чи терміну кредиту, або у разі їх банкрутства, смерті чи ліквідації, інша сторона повинна мати право розірвати договір повністю або частково без будь-якого повідомлення про невиконання зобов'язань або втручання суду шляхом письмового повідомлення, без шкоди для права вимагати відшкодування збитків. Це положення є досить важливим та спрямоване на те, що якщо між сторонами укладений довготривалий договір із «циклічними» поставками та при ідентифікації порушення власних зобов'язань однією із сторін договору, інша сторона має юридичну можливість негайно розірвати договір аби уникнути подальших негативних наслідків зумовлених неналежним виконанням договірних відносин з боку контрагента.

1.2. Відповідальність сторін за правилами MPC-Conditions

Питання відповідальності має одне із центральних значень у правилах MPC-Conditions. Так, пункт 1a статті 11 MPC-Conditions встановлює:

Поставлені товари повинні відповідати будь-яким вимогам, які можна розумно очікувати. Якщо після доставки доставлений товар не відповідає стандартам, викладеним у контракті, оскільки він демонструє дефект якості та/або складу, будь-які скарги щодо цього будуть прийняті до уваги, лише якщо вони подані продавцю в письмовій формі протягом чотирьох тижнів після доставки.

Відповідне правило фіксує наступне:

- Товар повинен відповідати вимогам розумних очікувань. Як було описано вище, розумні очікування пов'язані зі стандартними показниками якості товару, що за звичай ставляться та застосовуються до аналогічних груп товарів у аналогічному секторі економіки.
- Сторони можуть максимально конкретизувати вимоги до якості товару аби звести до мінімуму спірні моменти щодо того, якої якості повинен бути товар.
- Будь-які претензії щодо якості товару від покупця до продавця можуть надсилатися тільки у письмовій формі.
- Претензії щодо якості товару повинні бути надіслані з боку покупця протягом чотирьох тижнів після доставки⁴².

Пункт 1б статті 11 MPC-Conditions визначає:

Якщо дефект стає очевидним лише через деякий час після доставки, покупець може посилатися на невідповідність товару стандартам, викладеним у контракті, лише якщо він повідомить про це продавця протягом 5 робочих днів після того, як він виявив або розумно повинен був виявити вказаний дефект.; при оцінці того, чи мав покупець розумно виявити дефект, і коли він повинен був виявити дефект, обов'язок покупця дотримуватися стандартів нагляду та догляду, передбачених практикою та законодавчими нормами щодо зберігання товару, має бути враховано.

Це означає, що щодо прихованих недоліків товару діє окреме правило, де покупець має право проінформувати про відповідні недоліки продавця товару протягом 5 днів з моменту ідентифікації факту існування прихованих недоліків. Це пов'язано із тим, що при постачанні великого обсягу товару (декілька десятків тон та більше), фізично не є можливим

---

⁴² MPC-Conditions applied within the European Union. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-conditions/about-the-mpc-conditions> (accessed 19 October 2023).

перевірити весь обсяг товару на предмет належності його якості. В такому випадку на покупця покладається обов'язок зберігати товар відповідно умов, що необхідні для забезпечення схоронності товару (температурний режим, режим вологості тощо). Складним моментом є те, у який спосіб встановити коли точно дізнався та/чи міг дізнатися про відповідні недоліки товару покупець.

Правилами MPC-Conditions визначено, що продавець повинен прийняти скаргу від покупця до розгляду лише в тому випадку, якщо покупець оплатив відповідний рахунок або надав відповідний товар у розпорядження продавця. Якщо виявиться, що поставлений товар не відповідає стандартам, викладеним у контракті, продавець має право - якщо і настільки, наскільки поставлений товар все ще присутній і все ще може бути прийнятий назад - поставити замінний товар протягом не більше 10 робочих днів з дня виявлення невідповідності. Якщо товар, про який йде мова, неможливо повернути або якщо замінний вантаж не відповідає встановленим стандартам в договорі або, покупець має право розірвати договір, не вимагаючи відшкодування збитків або утримувати доставлений товар за нижчою ціною, яка буде встановлена за допомогою арбітражу (незалежно від того, через посередництво чи ні), якщо не вдається досягти згоди. Це означає, що арбітраж може бути залучений до врегулювання цього питання⁴³.

Окремо, відповідно до положень статті 11 MPC-Conditions на продавця покладається наступний обов'язок: без шкоди для будь-якого зобов'язання з боку продавця відшкодувати сплачену покупцю ціну або будь-яку її частину, відповідальність продавця за будь-які збитки, які були понесені та/або будуть понесені, прямо чи опосередковано, незалежно від природи та способу виникнення, навіть якщо поставлені товари вже були

---

⁴³ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

оброблені іншою стороною внаслідок недоліків у поставлених товарах, ніколи не перевищують суму рахунку-фактури відповідної поставки.

Зі свого боку покупець повинен звільнити продавця від претензій третіх сторін, якщо тільки покупець не продемонструє, що зазначені претензії є прямим результатом дій або бездіяльності з боку продавця. Отже, за загальним правилом, якщо сторони встановлюють факт невідповідності якості товару по відношенню до тих умов, що первинно були визначенні у договорі, то на продавця покладається обов'язок замінити товар неналежної якості протягом 10 робочих днів з моменту встановлення факту невідповідності товару. Якщо товар неможливо повернути або якщо замінений вантаж не відповідає встановленим стандартам в договорі, покупець має право розірвати договір.

Вкрай важливим положенням є те, що покупець звільняє продавця від претензій будь-яких третіх сторін, якщо тільки покупець не продемонструє, що зазначені претензії є прямим результатом дій або бездіяльності з боку продавця. Це означає, що у разі подальшого продажу товарів молочної продукції по ланцюгу, первинний продавець не нестиме відповідальність за якість товару перед необмеженою кількістю покупців, натомість усі питання щодо якості товару повинні вирішуватися у рамках правовідносин: первинний продавець-покупець, які уклали первинний договір поставки.

Надзвичайно складним та важливим моментом є питання відбору зразків товару у договорах поставки молочних продуктів. Так, відповідно до положень статті 12 MPC-Conditions: покупець може під час і на місці доставки мати атестованого пробовідбірника, який відбирає зразки в трьох примірниках у звичайний спосіб. Покупець і продавець можуть передбачити контроль зазначеного відбору. Якщо покупець і продавець не можуть досягти згоди щодо призначення атестованого відбірника проб,

покупець зобов'язується відібрати зразки одним із таких контролюючих органів:

- Qlip⁴⁴;
- SGS: Société Générale de Surveillance⁴⁵;
- Бюро Верітас;
- Інтертек.

Усі вище перелічені установи мають широку добре-розвинену мережу власних представництв у Європі. Репутація цих установ не викликає жодних сумнівів в учасників ринку молочних продуктів, що дозволяє останнім сміливо користуватися послугами цих лабораторних компаній у різних державах світу.

Таким чином положеннями MPC-Conditions визначено порядок тестування на етапі приймання товару. Сторони можуть на власний розсуд домовитися, яка організація буде проводити лабораторні дослідження для тестування. У випадку недосягнення спільної згоди, правилами MPC-Conditions визначено список із чотирьох міжнародних інституцій, уповноважених на проведення таких досліджень. Вони є мережевими та в будь-якій державі ЄС мають власні представництва. Слід підкреслити, що цей список не є вичерпним та сторони за взаємною згодою можуть обрати будь-яку альтернативну інституцію. Перевірки якості та/або складу товару проводяться відповідно до методів, передбачених СОКЗ⁴⁶, якщо інші методи не узгоджені. Отже, сторони вправі визначити метод за яким буде провадитися тестування товарів, зразки яких були відібрані. Якщо ж сторони прямо не зробили про це будь-якої вказівки в договорі, то автоматично застосовуватимуться правила СОКЗ.

---

⁴⁴ Qlip. Qlip supports the international dairy chain in order to strengthen the quality assurance of leading players in the dairy sector by being a leading, innovative, reliable and committed TIC partner in the areas of food safety, quality, composition and sustainability. <https://www.qlip.com/nl/> (accessed 01 December 2023).

⁴⁵ SGS. <https://www.sgs.com/en> (accessed 01 December 2023).

⁴⁶ СОКЗ. The СОКЗ (The Netherlands Controlling Authority for Dairy and Eggs) monitors compliance with laws and regulations on quality, food safety and labeling of dairy, eggs and egg products and the marketing standards for poultry meat. <https://cokz.nl/?lang=en> (accessed 01 December 2023).

СОКЗ - Нідерландський контрольний орган для молока та молочних продуктів, здійснює контроль по всьому ланцюжку від ферми-виробника до полиць супермаркету. Через цей контрольний орган Нідерландів уряд Нідерландів контролює молочний сектор. Цей інспекційний орган проводить практичні тести та дослідження для водіїв молоковозів, наглядає за безпекою харчових продуктів на переробних підприємствах і веде реєстр компаній в сфері молочних продуктів, що зареєстровані в Нідерландах. На прикладі сиру, як молочного товару, коли сир готовий, в дію вступає інспекція. На додаток до дослідження харчової безпеки зразків сиру, щоб виключити *Listeria monocytogenes*, наприклад, проводиться належна перевірка якості. Вся справа в маркетингових стандартах. Який запах і смак продукту. Гауда відрізняється від Leerdammer і чи дійсно сир 48+ відповідає вимогам до маркування 48+. Для експорту молочної продукції СОКЗ має програму управління, що включає різноманітні сполучні модулі для таких груп продуктів, як сир, тертий сир, масло, сухе молоко. Інспектори регулярно відбирають вибіркові зразки, і СОКЗ видає експортні сертифікати, якщо вантажі відповідають законодавству та нормам, які застосовуються в Нідерландах та країні-імпортері. Наприклад, виробники не зобов'язані проводити перевірку партій і чекати результатів випробувань, перш ніж вони зможуть експортувати свою продукцію. Заключним елементом є щорічна підсумкова адміністративна перевірка⁴⁷.

Співробітники СОКЗ у Леусдені працюють у кількох командах, кожна з яких займається певною сферою, наприклад, безпекою харчових продуктів, фермами чи інспекціями. Коли правила ЄС зробили обов'язковим призначення інспектора з гігієни харчових продуктів; Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів Нідерландів вибрало СОКЗ. Пакет гігієни складається з п'яти

---

⁴⁷ СОКЗ. The COKZ (The Netherlands Controlling Authority for Dairy and Eggs) monitors compliance with laws and regulations on quality, food safety and labeling of dairy, eggs and egg products and the marketing standards for poultry meat. <https://cokz.nl/?lang=en> (accessed 01 December 2023).

правил із вказівками для виробників. До них належать якість сировини, перехресне забруднення, очищення та навчання персоналу.

СОКЗ сертифікує лише безпеку харчових продуктів, що, серед іншого, запобігає транспортуванню сировини з районів, де виявлені захворювання тварин, зокрема корів. Щороку інспекційний орган видає понад 80 000 сертифікатів, від малих партій до повних контейнерів. Сектор розглядає можливість запровадження голландського знаку якості, який би вказував на те, що молоко, з якого виготовлений сир, безумовно було отримано з Нідерландів.

Отже, сторони договорів поставки обов'язково мають детально ознайомитися із методами та процедурами проведення аналізів СОКЗ аби заздалегідь розуміти як працюватиме ця організація та які результати варто очікувати від їхніх тестів.

Окремо у статті 12 MPC-Conditions зазначається, що якщо під час доставки зразки не взято, їх можна взяти пізніше. Тоді оцінка та аналіз можуть лише дати вказівку на якість під час і на місці доставки. У разі будь-яких суперечок щодо якості та/або складу один із зразків, повинен бути підданий аналізу акредитованою лабораторією якнайшвидше та в будь-якому разі протягом семи днів. Результати аналізу є обов'язковими, без шкоди для права кожної зі сторін вимагати повторної оцінки протягом 10 робочих днів після публікації результатів, яка складається з аналізу зразка, відмінного від того, що було взято, проводиться неупередженою лабораторією, яка може бути тією ж лабораторією, що й згадана вище. Висновки повторної експертизи є обов'язковими для обох сторін. Супутні витрати несе сторона, проти якої винесено рішення підтверджується остаточними висновками згаданих аналізів⁴⁸.

---

⁴⁸ PC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

Як було проаналізовано вище у правилах MPC-Conditions не врегульовано момент того, як діяти покупцю, якщо після певного часу, як поставка вже відбулася буде ідентифікований прихований дефект товару. Зокрема, коли покупець інформує продавця про факт ідентифікації потенційного дефекту та просить представника продавця прибути для відбору зразків товару, а останній ухиляється від цього. Саме на випадок цього сторони у власних договорах фіксують наступне правило: «Якщо представник продавця не прибуде і / або не направить повідомлення про участь свого представника в складанні рекламацийного акту/відбору зразків товару за кількістю або якістю в зазначений в цьому пункті строк, то покупець складає акт/здійснює відбір зразків товару із залученням 2-х незалежних осіб. Складений покупцем акт є достатнім доказом, що підтверджує виявлення невідповідності по кількості, а відібрані зразки передаються на лабораторні дослідження». Такий пункт дозволяє дисциплінувати продавця та надає дієвий юридичний інструмент покупцю для проведення лабораторних досліджень та доведення факту неякісно поставленого товару навіть в ситуації, коли покупець ухиляється від проведення лабораторних досліджень.

Окремо в правилах MPC-Conditions визначається питання неможливості виконання зобов'язання, що не підлягають компенсації («форс-мажор»). Так, якщо будь-яка із сторін не може виконати зобов'язання через обставини непереборної сили, вона повинна негайно повідомити про це іншу сторону. Тоді інша сторона матиме можливість продовжити договір максимум на тридцять днів або розірвати його в письмовій формі без взаємного зобов'язання виплатити компенсацію. Як тільки причина непереборної сили зникає протягом продовженого періоду, сторона, яка не могла виконати зобов'язання, має право виконати договір, якщо він не був розірваний, і вимагати від іншої сторони виконання своїх

зобов'язань за договором. Якщо передбачено поставку частинами, ці положення застосовуються до кожної окремої частини⁴⁹.

З нашої позиції такий опис форс-мажорного застереження є надто коротким та не відображає всіх сучасних аспектів непередбачуваних подій та того, як сторони повинні реагувати на них. Концепція форс-мажору відома у більшості правових систем, але закріплені у національних законах принципи можуть містити суттєві відмінності. Для подолання цієї проблеми сторонам варто узгодити автономні рішення шляхом включення до своїх договорів форс-мажорних застережень, які містять рішення, що не залежать від особливостей національного законодавства.

Застереження про форс-мажор спрямоване на досягнення компромісу між загальними вимогами форс-мажору, які необхідно спостерігати у всіх випадках, і зазначенням подій, які імовірно знаходяться поза контролем сторін, і не передбачаються на момент укладання договору. Основним наслідком успішного посилання на форс-мажор є те, що сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, звільняється від обов'язку виконання та від відповідальності або компенсації збитків з дати настання події (за умови, що інша сторона була вчасно повідомлена), а у разі виникнення тимчасової перешкоди — доти, доки вона не припинить перешкоджати виконанню.

«Форс-мажор» означає наявність події або обставини («подія форс-мажору»), яка обмежує або перешкоджає стороні виконати одне або кілька своїх договірних зобов'язань за договором, якщо і в тій мірі, в якій сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, доведе:

- а) що така перешкода знаходиться поза її розумним контролем;

---

⁴⁹ PC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

б) що його неможливо було розумно передбачати під час укладання договору;

с) що сторона не могла розумно уникнути чи подолати наслідки перешкоди⁵⁰.

Визначення форс-мажору встановлює нижчий критерій при зверненні до застереження, ніж неможливість виконання.

Окремим моментом є невиконання зобов'язання третіми особами. Якщо сторона договору не виконує одне або кілька своїх договірних зобов'язань внаслідок невиконання зобов'язань третьою особою, залученою нею для виконання всього або частини договору, ця сторона може посилатися на форс-мажор лише в тій мірі, якою вимоги застереження передбачені як для сторони договору, так і для третьої особи. Це положення спрямоване на виключення того, що невиконання третьою особою або субпідрядником як таке може розглядатися як форс-мажор. Сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, повинна довести, що умови форс-мажору також дотримані і щодо невиконання третьою особою⁵¹.

Важливою складовою є презюмовані події форс-мажору. За відсутності доказів зворотного передбачається, що наступні події, що стосуються сторони, презюмуються відповідними умовами та сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, повинна довести, що умова виконана: презюмовані події форс-мажору зазвичай кваліфікуються як форс-мажор. Тому вважається, що при наявності однієї чи кількох цих подій умови форс-мажор виконуються і стороні, для якої створилася неможливість виконання зобов'язань за договором, не потрібно доводити умови, тобто що подія була поза її контролем і була непередбаченою, залишаючи тягар доведення зворотного.

---

⁵⁰ Jan Willem de Groot. Force Majeure - Under Dutch Contract Law. Dutch Law Institute. <https://dutch-law.com/force-majeure.html> (accessed 01 December 2023).

⁵¹ Robert Jardine-Brown. Force majeure clauses under English law. January 06 2016. <https://chambers.com/articles/force-majeure-clauses-under-english-law> (accessed 05 December 2023).

Сторона, що посилається на форс-мажор, повинна в будь-якому випадку довести наявність умови, тобто того, що наслідки перешкоди не могли бути розумно усунені або подолані:

а) війна (оголошена чи ні), військові дії, вторгнення, акт іноземних ворогів, велика військова мобілізація;

б) громадянська війна, бунт, повстання та революція, військове чи інше незаконне захоплення влади, заколот, терористичний акт, саботаж чи піратство;

с) валютні та торгові обмеження, ембарго, санкції;

д) законний чи незаконний акт влади, дотримання будь-якого закону чи державного указу, експропріація, конфіскація, реквізиція, націоналізація;

е) епізоотія, епідемія, стихійне лихо чи екстремальне природне явище⁵²;

ф) вибух, пожежа, руйнування обладнання, тривалий вихід з ладу транспорту, телекомунікацій, інформаційної системи чи енергоресурсів;

г) загальні порушення трудових відносин, такі як бойкот, страйк та локаут, навмисне уповільнення роботи (go-slow, італійський страйк), захоплення заводів та приміщень.

Сторони можуть додавати або видаляти події з цього списку відповідно до конкретних ситуацій, наприклад, за винятком актів влади чи обмеження на експорт, або включаючи трудові заворушення, що стосуються лише їхнього власного підприємства. Наприклад, блокування митних кордонів є новою подією, яку сторони договорів поставки молочних продуктів схильні включати у власні договори. Сторонам слід пам'ятати, що додавання нових подій до списку не звільняє їх від необхідності доведення того, що умова щодо невідворотності виконана.

---

⁵² Augenblick, M. and Rousseau, A., Force Majeure in Tumultuous Times: Impracticability as the New Impossibility, *Journal of World Investment & Trade* 13, 2012, pp. 59-75.

Сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, повинна негайно сповістити про цю подію іншу сторону. Ця умова є вкрай важливою.

Сторона, яка застосувала застереження про форс-мажор, звільняється від обов'язку щодо виконання своїх зобов'язань за договором та від будь-якої відповідальності у вигляді збитків або від будь-яких інших договірних засобів правового захисту за порушення договору з моменту, коли перешкода призвела до неможливості виконання, за умови, що повідомлення про це подано негайно. Якщо повідомлення про це було подано без зволікання, звільнення діє з того моменту, коли таке повідомлення отримано іншою стороною. Інша сторона може призупинити виконання своїх зобов'язань з дати повідомлення⁵³.

Основна мета цього пункту полягає у роз'ясненні того, що сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, звільняється від виконання зобов'язань внаслідок форс-мажору з моменту виникнення перешкоди за умови своєчасного сповіщення. З метою недопущення посилання на форс-мажор стороною, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, лише на пізнішому етапі (наприклад, коли інша сторона заявляє про невиконання), якщо повідомлення не направлено вчасно, дія форс-мажору відкладається до отримання повідомлення. Після отримання повідомлення інша сторона може призупинити виконання своїх зобов'язань тією мірою, якою ці зобов'язання впливають із зобов'язань, виконанню яких перешкоджають форс-мажорні обставини, і можуть бути припинені⁵⁴.

Якщо дія названої перешкоди або події є тимчасовою, то наслідки форсу-мажору підлягають застосуванню лише в тому випадку, якщо така перешкода не дає стороні, для якої утворилася неможливість виконання

---

⁵³ Carpentieri, L., The Invocation of State Defenses in Times of Conflict: Force Majeure, Necessity and the Libyan Example, *International Journal of Arab Arbitration*, 2019, Vol. 11, pp. 7-29.

⁵⁴ Paddeu, F., *Justification and Excuse in International Law*, Cambridge University Press, 2018, xliv + 556 p., sp. pp. 285-333 (Part II, Section 7 – Force majeure).

зобов'язань за договором, виконати свої договірні зобов'язання. Така сторона повинна сповістити іншу сторону, як тільки перешкода перестане перешкоджати виконанню її договірних зобов'язань. В такому випадку у контрагента виникає обов'язок прийняти заходи для пом'якшення наслідків форс-мажору. Сторона, для якої утворилася неможливість виконання зобов'язань за договором, зобов'язана вжити всіх розумних заходів, щоб обмежити вплив цієї події на виконання договору.

Якщо тривалість перешкоди, на яку є посилання, значною мірою позбавляє сторони того, на що вони мали право розраховувати на підставі договору, кожна зі сторін має право розірвати договір, сповістивши іншу сторону протягом розумного періоду часу. Цим встановлюється загальне правило для визначення у кожному конкретному випадку, коли тривалість перешкоди стає надмірною та дає право сторонам розірвати договір. Для підвищення визначеності та передбачуваності передбачено максимальну тривалість у 30 днів (такий строк вказано в MPC Conditions, але за згодою сторін цей строк може бути змінений як в сторону збільшення, так і в сторону зменшення) залежно відповідно до їх потреб⁵⁵.

Окремою складовою є питання безпідставного збагачення. Якщо застосовується пункт про форс-мажор і якщо будь-яка із сторін договору через будь-які дії, вчинені іншою стороною при виконанні договору, отримала вигоду до припинення дії договору, сторона, яка отримує таку вигоду, повинна виплатити іншій стороні суму коштів, еквівалентну вартості такої вигоди⁵⁶.

Окремим видом застереження є застереження про суттєву зміну обставин договору. Деякі національні закони регламентують суттєву зміну обставин за допомогою правил про захист сторони, що потрапила в несприятливе становище, якщо обставини зробили виконання більш

⁵⁵ Кузьмич С. О. Торгові правила NOFOTA (NTR) та правила MPC Conditions, як приклади сучасних уніфікованих правил міжнародної торгівлі спеціалізованими продуктами. Наше право. 2023. № 1. С. 284.

⁵⁶ Paddeu, F., A Genealogy of Force Majeure in International Law, *The British Yearbook of International Law*, Vol. 82, No. 1, 2012, pp. 381-494.

обтяжливим, ніж можна було розумно очікувати під час укладання договору. Однак рішення, прийняті національними законами, можуть суттєво відрізнятись у різних країнах. Коли національні закони вимагають, щоб сторони переглянули договір, і перегляд не дав результатів, наслідки цього можуть бути різними: відповідно до деяких законів сторона, яка потрапила в не вигідне становище, має право лише розірвати договір, тоді як відповідно до інших така сторона має право вимагати зміни (адаптації) суддею або арбітром договору у зв'язку з обставинами, що змінилися. Для підвищення визначеності, на додаток до умов MPC Conditions сторони можуть врегулювати цю ситуацію у своїх договорах незалежно від права, що застосовується до договору⁵⁷. Застереження про істотну зміну обставин призначене для задоволення цієї потреби. Оскільки одним із найбільш спірних питань є питання про доцільність зміни (адаптації) договору третьою стороною (суддею, арбітром) у разі, якщо сторони не можуть домовитися про узгоджені рішення, в застереженні передбачають два варіанти, один із яких сторони мають обрати: зміна чи розірвання договору.

Сторона договору зобов'язана виконувати свої договірні зобов'язання, навіть якщо події зробили виконання більш обтяжливим, ніж можна було розумно очікувати на момент укладення договору. Незважаючи на це, якщо сторона договору доведе, що:

а) подальше виконання її договірних обов'язків стало надмірно обтяжливим у зв'язку з подією, яка знаходиться за межами її розумного контролю, яка, як розумно передбачається, не могла братися до уваги під час укладання договору; і що

б) розумно уникнути або подолати подію або її наслідки неможливо, сторони зобов'язані протягом розумного періоду часу з моменту посилення

---

⁵⁷ MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc - 2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

на цей пункт, домовитися про альтернативні умови договору, які в розумній мірі дозволяють подолати наслідки такої події.

За наслідками цього можуть бути застосовані 3 сценарії:

- a) Суддя розриває договір. Якщо застосовується пункт про зміну обставин договору, але сторони не змогли погодити альтернативні умови договору, сторона, яка посилається на це застереження, має право розірвати договір, але не може вимагати (його) зміни суддею чи арбітром без згоди іншої сторони.
- b) Суддя змінює чи розриває договір. Якщо застосовується пункт про зміну обставин договору, але сторони не змогли погодити альтернативні умови договору, будь-яка із сторін має право просити суддю або арбітра змінити договір з метою відновлення його рівноваги або розірвати договір залежно від обставин.
- c) Суддя розриває договір. Якщо застосовується пункт про зміну обставин договору, але сторони не змогли погодити альтернативні умови договору, кожна зі сторін має право просити суддю або арбітра винести рішення про розірвання договору.

Тобто розглядаються ситуації, коли сторони не можуть погодити альтернативні умови договору. У цьому випадку існують головним чином два варіанти: розірвання договору однієї зі сторін, або зміна (адаптація) або розірвання суддею чи арбітром, який має юрисдикцію відповідно до договору. Згідно з варіантом А, сторона, яка посилається на істотну зміну обставин, має право розірвати договір за своєю ініціативою. Згідно з варіантом В (який допускається рядом національних законодавств, а також відображений в Принципах УНІДРУА), сторони мають право просити суддю чи арбітра змінити чи розірвати договір. У цьому випадку суддя або

арбітр може вирішити, який із двох варіантів є більш відповідним, зокрема, коли жодна зміна не є розумною. Якщо ж варіант В виявляється неприйнятним для сторін договору, які побоюються зміни договірної балансу третьою стороною (суддею або арбітром), сторони можуть обрати варіант А або С, які не передбачають зміни договору суддею чи арбітром. Згідно з варіантом А сторона, яка посилається на істотну зміну обставин, має право розірвати договір за своєю ініціативою, а після цього інша сторона може заявити про незаконність такого рішення, тоді як відповідно до варіанта С будь-яка зі сторін може просити суддю або арбітра винести рішення про розірвання⁵⁸.

У випадку, якщо сторони роблять вибір на користь зміни, є доцільним, щоб суддя або арбітр закликав сторони подати пропозиції про необхідні коригування, які можуть бути взяті як відправна точка для зміни договору.

Отже, МРС-Conditions містять досить обмежене формулювання застереження про форс-мажор і учасники договірних відносин торгівлі молочними продуктами вимушені змінювати це положення, застосовуючи розширену версію положення про форс-мажор із включенням положень, що описані вище.

Питання щодо арбітражу визначено у статті 15 МРС-Conditions, де зафіксовано, що будь-які юридичні або фактичні суперечки будь-якого характеру, які можуть виникнути між продавцем і покупцем у зв'язку з контрактом, повинні бути передані арбітрам за виключенням спорів, що передані звичайним судовим орган та керуватися «Регламентом арбітражу МРС». У разі арбітражу арбітри приймають своє рішення на справедливій основі з належною обережністю, за винятком звичайного суду, на основі «МРС-Conditions та відповідно до «Арбітражних регламентів МРС», які

---

⁵⁸ Szurek, S., Force Majeure, in Crawford, J., Pellet, A., Olleson, S. (eds.), *The Law of International Responsibility*, Oxford University Press, 2010, pp. 475-480.

застосовуються на час звернення до арбітражу. У разі будь-якого спору, зазначеного, будь-яка сторона може подати запит до MPC Mediation, як це передбачено Регламентом MPC Mediation.

Отже, MPC-Conditions передбачає формулу за якої сторони мають право звернутися до медіатора. Така відсилка не є абстрактною, натомість існують детально розроблені правила розгляду спору за участі медіатора, які будуть проаналізовані в іншому розділі цього дослідження.

Окремим положенням в MPC-Conditions врегульовано питання застосовуваного матеріального права до договору. Так, будь-які контракти, укладені сторонами та між ними, регулюються правом Нідерландів - за винятком Конвенції ООН про договори для міжнародної купівлі-продажу товарів⁵⁹.

Таким чином, MPC-Conditions передбачають автоматичне застосування матеріального права до договірних відносин незалежно від того, резиденти яких держав уклали цей договір. Разом з цим, це не означає, що сторони не можуть обрати право іншої держави на власний розсуд за принципом автономії волі. Тобто сторони вільні у виборі матеріального права, але про це повинно бути чітко вказано в договорі.

З практичної точки зору чимало важливих умов поставки молочної продукції в MPC-Conditions не врегульовані. Сторони використовуючи MPC-Conditions вимушені самотійно додатково включати низку положень у власні договори самотійно. Зокрема йдеться про такі положення:

- a) Мінімальний залишковий строк придатності товару на момент поставки товару.

У договорах поставки молочної продукції для покупця є критично важливим моментом те, який залишковий строк придатності товару саме на момент поставки товару

---

⁵⁹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text (accessed 06 December 2023).

залишиться. У MPC-Conditions цей момент не врегульований, а тому сторони часто використовують такий пункт:

«Продавець зобов'язаний передати покупцю товар, до закінчення строку (терміну) придатності на дату поставки якого залишається не менше 80% цілих днів від загального строку (терміну) придатності, визначеного на упаковці. Приймання товару, що не відповідає зазначеній вимозі, є можливим лише у разі наявності попередньої письмової згоди покупця на відповідну поставку».

Строк за згодою сторін може змінюватися, наприклад, 75 % цілих днів від загального строку (терміну) придатності, визначеного на упаковці».

Суть цього положення зводиться до того, що покупець на момент приймання товару буде мати достатньо часу переробити, перепродати або спожити поставлений товар.

b) Перелік документів, які повинен надати продавець при поставці покупцю.

Усталеним є закріплення такого списку документів, що має бути наданий постачальником:

«Оригінали наступних документів повинні бути надані разом з товаром або відправлені кур'єрською службою:

1. Інвойс
2. Специфікація
3. Пакувальний лист
4. Сертифікат якості виробника
5. Сертифікат походження
6. Ветеринарний сертифікат

7. Транспортна накладна (CMR), якщо цього передбачають умови поставки

8. Сертифікат або інший документ, що підтверджує відсутність ГМО в товарі, що поставляється (за необхідності)».

Безумовно, перелік цих документів за згодою сторін залежно від умов та конкретного виду продукції, а також від умов доставки.

с) З нашої позиції питання відповідальності в MRC-Conditions теж врегульовано досить в розмитому вигляді. З одного боку це пояснюється тим, що уніфікувати принципи відповідальності у таких договорах є складно і тому сторони самостійно повинні визначати рамки та умови відповідальності. З іншого боку, це вимушує сторін договору проявляти ініціативу та самостійно визначати алгоритми відповідальності за зобов'язаннями. Часто учасники договорів поставки молочної продукції використовують такі формулювання:

«За порушення термінів відвантаження або не відвантаження товару, продавець сплачує покупцеві пеню розміром 0,1% від вартості недоставленого товару за кожен день прострочення.

За порушення строків оплати за товар, покупець сплачує продавцю пеню розміром 0,1% від несплаченої суми за кожен день прострочення».

Тобто узгоджуються дзеркальні умови щодо сплати штрафних санкцій як за несвоєчасну поставку товару, так і не за своєчасне перерахування грошових коштів

покупцем продавцю. Розмір % може бути змінений та узгоджений спільною згодою сторін.

«Якщо продавець не відвантажить товар протягом 10 календарних днів після отримання передоплати, закінчення цього терміну протягом 10-і календарних днів він зобов'язується повернути суму передплати на рахунок покупця в повному обсязі».

Така умова дає конкретну передбачуваність для покупця, як буде розвиватися ситуація, якщо покупець не поставити товар вчасно після отримання передплати.

«За недотримання з вини продавця строку заміни неякісного товару, визначеного відповідно до специфікації, продавець виплачує покупцю неустойку розміром 3% від суми товару, що підлягає заміні чи недоставленого (недопоставленого) товару, наявної у відповідності до специфікації за кожен день затримки, але не більше 10 % від суми відповідної специфікації. Продавець не несе відповідальності за затримки, спричинені діями/бездіяльністю покупця».

Покупці молочної продукції часто перепродують молочні продукти по ланцюгу іншим споживачам. За таких умов, первинні покупці мають конкретні зобов'язання щодо поставки цього ж товару третім особам. Саме тому фіксується додаткова чітка відповідальність за несвоєчасну заміну неякісного товару.

«Відповідальність продавця/покупця за будь-які збитки, які були і/або будуть понесені покупцем/продавцем, буде обмежена сумою інформації за поставлений

товар». Таке застереження може бути обране сторонами, якщо останні хочуть чітко обмежити розмір відповідальності самою сумою договору поставки.

Варто зупинитися на тому, що MPC-Conditions мають неімперативний характер. Положення, що викладені в MPC-Conditions, загалом мають диспозитивний характер, тобто сторони можуть в кожному окремому випадку як виключити їх застосування в цілому або частково, так і змінити їх зміст таким чином, щоб пристосувати його для особливих потреб конкретної поставки.

Виключення або зміна окремих положень MPC-Conditions сторонами можуть бути виражені прямо або бути такими, що маються на увазі. Останній тип виключення чи зміни існує, коли сторони прямо погодили контрактні умови, що суперечать змісту положень MPC-Conditions, та у зв'язку із цим не є важливим, чи такі контрактні положення були обумовлені індивідуально чи в складі стандартних положень, інкорпорованих сторонами в контракт. Якщо сторони прямо домовились про застосування лише деяких з положень MPC-Conditions, це повинно бути чітко виражено в договорі⁶⁰.

В основі ідеї лежить принцип свободи договору. Цей принцип є визначальним в контексті міжнародної торгівлі. Право комерсантів самостійно вирішувати кому пропонувати свій товар чи послуги та звідки здійснювати відповідне постачання товару, так само як і можливість вільно узгоджувати умови окремих транзакцій, є фундаментальним для відкритого, ринкового середовища.

1.3. Форма договору за правилами MPC-Conditions

У правилах MPC-Conditions не встановлено певної суворості форми договору, яку повинні обов'язково дотримуватися сторони. Разом з цим,

---

⁶⁰ MPC-Conditions applied within the European Union. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-conditions/about-the-mpc-conditions> (accessed 19 October 2023).

будь-які домовленості сторін мають бути матеріально-зафіксовані. Такий саме принцип також застосовується до подальшої зміни чи припинення договору шляхом укладення сторонами угоди про це. Цей підхід застосовується в багатьох правових системах, виглядає особливо доречним в контексті міжнародних торгових відносин, де, завдячуючи сучасним засобам комунікацій, багато транзакцій укладаються дуже швидко, шляхом поєднання перемовин, факсів, паперових контрактів, повідомлень електронної пошти, веб-комунікацій та месенджерів в мобільних телефонах.

Принцип стосовно відсутності вимог щодо форми також застосовується до заяв і інших односторонніх дій. Найбільш важливими такими діями є заяви про намір, зроблені сторонами як у зв'язку з укладанням чи виконанням договору (наприклад, пропозиція, прийняття пропозиції, конфірмація контракту стороною, яка має право уникнути його, визначення ціни однією зі сторін, та ін.), так і в іншому контексті (наприклад, надання принципалом повноважень агенту, схвалення принципалом дії, вчиненої агентом без повноваження, визнання боржником права кредитора до спливу загального строку позовної давності, та інше).

З нашої позиції слід уважно ставитися до сучасних способів підтвердження факту укладення договору. Судові рішення в США, Канаді та окремих державах ЄС підтверджують можливість підтвердження укладення договору навіть шляхом поставлення великого пальця вгору у месенджері. Сучасні способи комунікації, зокрема месенджери, зумовлюють необхідність з'ясування чи виникає у особи правовий обов'язок виконати зобов'язання за договором, що не був підписаний, але під яким було поставлено «великий палець вгору»? Йдеться про використання емодзі – це маленька картинка, що входить до тексту електронного повідомлення або веб-сторінки. Картинка може зображати

що завгодно: усміхнене чи сумне обличчя, якийсь жест пальцями чи руками, котика чи собачку тощо. Концепція емодзі є свого роду творчим розвитком концепції «емотикона» – комбінації зі розділових знаків та інших текстових символів для вираження емоцій⁶¹.

У справі про великий палець⁶² з судової практики США (штат Нью-Йорк, у 2022 року) досліджувалося питання про те, чи емодзі у вигляді «великий палець вгору» був акцептом зробленого автором повідомлення оферти. Йшлося про договір постачання персонального захисного обладнання, укладений між двома корпораціями під час пандемії 2020 року. Покупець заплатив гроші, але продавець із якихось причин не виконав своїх зобов'язань за договором. Покупець вимагав повернення передоплати, але й із цим теж виникли проблеми. Після виплати частини суми продавець залишився винен покупцеві один мільйон доларів. Покупець намагався укласти з продавцем окремий договір про погашення боргу в розстрочку. Покупець загалом погоджувався платити, але категорично відмовлявся підписувати будь-які документи щодо цього. Зрештою покупець на основі взаємного обговорення питання склав графік платежів та надіслав його продавцю. Продавець відповів на це повідомленням, що складався лише з емодзі - «великий палець вгору».

Згодом боржник знову не заплатив, і покупець звернувся до суду. На думку позивача, сторони досягли угоди про погашення боргу, укладеного шляхом обміну двома згаданими вище повідомленнями, а потім відповідач порушив цю угоду. У зв'язку з цим позивач просив стягнути з відповідача заборгованість у розмірі мільйона доларів. Оскільки факт обміну повідомленнями відповідач не заперечував, позивач клопотав про винесення рішення у спрощеному порядку, тобто без дослідження доказів. Відповідач заперечував у тому сенсі, що ніяких графіків погашення він не

---

⁶¹ Goldman E. What Does the “Water” Emoji Mean? Perhaps Not What You Think—US v Swanagan // Technology & Marketing Law Blog. 2023. Jan. 23. <https://blog.ericgoldman.org/archives/2023/01/what-does-the-water-emoji-mean-perhaps-not-what-you-think-us-v-swanagan.htm>. (accessed 10 October 2023).

⁶² Lightstone Re LLC v. Zintex LLC, 2022 WL 3757585 (Kings Cnty. Sup. Ct. Aug. 25, 2022).

підписував, а його повідомлення, що складається з лише емодзі, не має юридичної сили. Принаймні, позивач ще повинен довести, що обмін цими повідомленнями створив договір, що зобов'язує. А якщо так, то спір неможливо вирішити в спрощеному порядку. Суддя (Hon. Leon Ruchelsman) вказала, що за правилами штату Нью-Йорк угода сторін про врегулювання спору повинна укладатися в письмовій формі і, крім того, має бути підписана сторонами. Чи були у цьому випадку виконані ці умови мав дослідити суд.

У США та у деяких інших країнах поняття «письмової форми» і «підписи» трактуються широко. Так, обмін повідомленнями електронної пошти цілком може бути визнаний укладанням договору «у письмовій формі», а «підписом» може бути, наприклад, ім'я відправника наприкінці повідомлення, просто набране на клавіатурі. Приблизно те саме стосується і повідомлень у месенджерах. Але оскільки ці повідомлення все ж мають дещо ефемернішу природу, ніж електронна пошта, серед судів різних юрисдикцій немає єдиного підходу щодо того, чи задовольняють вони вимоги письмової форми, і коли їх слід вважати «підписаними» відправником. В даному випадку позивач вважав, що обмін повідомленнями в месенджері був укладанням договору в письмовій формі, і що емодзі «великий палець вгору» слід розглядати як «підпис» відповідача, що означає його згоду з графіком платежів.

Суддя вказала, що наразі у правознавчих колах ведеться дискусія щодо того, чи задовольняють текстові повідомлення взагалі та емодзі зокрема вимогою «письмової форми». Особливо це актуально для емодзі «великий палець вгору», який може мати різні смисли. Але навіть якщо погодитися, що емодзі може служити «підписом», все одно для укладення договору, що зобов'язує, необхідна ще згода сторін і їх намір бути пов'язаним договором. А з цим ясності немає. Позивач вважав, що емодзі «великий палець вгору» був підписом на угоді про врегулювання спору.

При тому, що правове значення використання такого емодзі, як зазначалося вище, викликає питання, явно існують питання факту про те, чи мав намір відповідач бути пов'язаним цим емодзі, коли він лише дев'ять хвилин тому категорично заявляв, що він не підписуватиме жодних документів. Є питання факту щодо того, чи мав намір він бути пов'язаним письмовим текстовим повідомленням у формі емодзі «великий палець вгору». Отже, справа не може бути вирішена у спрощеному порядку на цій підставі.

Суддя зазначила, що відповідач безперечно повинен повернути гроші позивачу за умовами вихідного (невиконаного) договору поставки – який був укладений шляхом обміну повідомленнями електронної пошти. Отже, хоча текстові повідомлення, можливо, і недостатні для вирішення справи на користь позивача в спрощеному порядку, але відповідач зобов'язаний повернути позивачу мільйон доларів⁶³.

Суддя відмовила визнати, що відповідач підписав угоду про погашення боргу, надіславши позивачу повідомлення з емодзі, але знайшла можливість вирішити справу на користь позивача на іншій підставі. Питання щодо укладення угоди шляхом обміну текстовими повідомленнями суддя відмовився вирішити у спрощеному порядку. Не виключено, що в звичайному судовому процесі суд на підставі дослідження доказів у результаті визнав би, що відповідач справді мав намір укласти угоду про графік погашення боргу, що зобов'язує⁶⁴. Тоді рішення з цього питання могло бути іншим – хоча, звичайно, суду ще треба було б вирішити питання права щодо «письмової форми» угоди та наявності «підпису». Цілком можливо, що суддя, наприклад, дійшла би висновку, що угода про погашення боргу укладена сторонами у письмовій формі, але не містить підпису відповідача.

---

⁶³ CX Digital Media, Inc. v. Smoking Everywhere, Inc., (S.D. Fla. Mar. 23, 2011).

⁶⁴ Emojis and Emoticons in Court Opinions. <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3610&context=historical> (accessed 19 October 2023).

Отже, інтерпретація емодзі виклало складнощі для судді. По-перше, може бути пред'явлено аргумент, що «великий палець вгору» був підтвердженням отримання запиту покупця, а не згодою. По-друге, якщо «великий палець нагору» був згодою, то на що саме продавець висловлював згоду? На все листування, на останню частину листування, чи тільки попереднє повідомлення? Це вимагає від суду інтерпретації всього листування в контексті, і невизначеність щодо того, що покривало передбачувану згоду, потенційно може виявитися фатальним для угоди.

Отже, саме у цій справі, що розглядалася в США, не склалося із підтвердженням того, що емодзі «великий палець вгору» є підтвердженням укладення договору.

Проте вже у 2023 році в Канаді суд за схожих обставин прийшов до зворотного висновку. За обставинами справи: компанія, яка закупує сільгосппродукцію у фермерів, у березні 2021 року повідомила своїм контрагентам, що вона хоче купити партію насіння льону з постачанням у листопаді. Один із фермерів відгукнувся на повідомлення, і після телефонних переговорів компанія надіслала проект договору разом із текстовим повідомленням: «просимо підтвердити договір на льон». Фермер відповів текстовим повідомленням, що складається з емодзі «великий палець вгору». Компанія вважала, що цим вона уклала з фермером договір на поставку льону. Однак у листопаді фермер льон не поставив. У відповідь на претензії він заявив, що договору з компанією не підписував, а емодзі означав лише підтвердження того, що отримано повідомлення.

Компанія пред'явила фермеру позов про збитки, розраховані виходячи з ціни договору та вартості льону у листопаді. Суддя вказала, що як було визнано сторонами, вони вже неодноразово уклали договори подібним чином. Компанія надіслала фермеру проект договору і просила «підтвердити договір», а фермер відповідав на це «ОК», або «так», або

«виглядає непогано». Після цього договори успішно виконувалися сторонами. Різниця була в тому, що тепер фермер відповів одним лише емодзі, суддя дослідила в онлайн-словнику значення емодзі та ідентифікувала, що емодзі «великий палець вгору» використовується для позначення «згоди, схвалення чи заохочення». Суддя обговорив практику взаємних відносин сторін, що договори раніше вже уклали договори у такий спосіб. Виходячи з усього цього, суддя дійшов висновку, що фермер лукавить, і що насправді він у березні мав намір укласти договір. Суддя дослівно вказав наступне: «...я знаходжу, виходячи з балансу імовірностей, що фермер затвердив або схвалив договір, як він робив раніше, тільки цього разу він використовував емодзі у вигляді «великий палець вгору». З урахуванням усіх обставин це означало схвалення договору на постачання льону, а не просто підтвердження того, що він отримав договір і має намір його обміркувати. Розумна стороння особа, знаючи всі обставини, прийшла б до об'єктивного розуміння, що сторони досягли згоди щодо договору⁶⁵.

Однак, як зазначили адвокати фермера, закон про купівлю-продаж товарів, який діє у відповідному регіоні Канади, вимагає, щоб договір (якщо його ціна перевищує 50 канадських доларів і він фактично не почав виконуватись) був укладений у письмовій формі та підписаний сторонами, інакше він не підлягає судовому захисту. Договір у письмовій формі було підготовлено та підписано компанією. Але чи можна сказати, що фермер «підписав» його? Чи можна вважати емодзі «підписом»? На думку судді - можна. Суд визнав, що емодзі у вигляді «великий палець вгору» – це нетрадиційний засіб «підписання» документа, але в цих обставинах це був дійсний спосіб як реалізувати «підпис» та ідентифікувати автора підпису. У результаті суддя визнав договір укладеним і стягнув із фермера заподіяні

---

⁶⁵ Lightstone Re LLC v. Zinntex LLC, 2022 WL 3757585, at *2.

невиконанням договору збитки. Сума збитків становила 82 тисячі канадських доларів (близько 60 тисяч доларів США)⁶⁶.

З нашого погляду аналіз цих сучасних судових спорів дає можливість дійти до висновку, що з урахуванням конкретних обставин справи:

- емодзі «великий палець нагору» може бути визнаний дійсним акцептом оферти і навіть «підписом» в договорі;
- для судів часто ключову роль відіграє те, що попередня практика ділових відносин сторін уже включала подібний характер відносин.

Окремо слід зупинитися на справі, що стосувалася емодзі «рот під замком». Питання про значення та тлумачення емодзі виникає у дифамаційних спорах. Так, в Австралії (в штаті Новий Південний Уельс) у 2020 році розглядалось питання, чи може повідомлення, що складається з емодзі «обличчя із застебнутим на блискавку ротом» бути визнане дифамацією. Особливістю було те, що позивач та відповідач у цій справі були юристами. У 2020 році відповідач у Твіттері зробив репост статті зі ЗМІ, що стосувалося позички. У відповідь один із користувачів Твіттерр зробив допис такого характеру: «це історія від липня 2019 року але що було з нею після цього?». На це запитання відповідач відреагував твітом, що складається з емодзі у вигляді: «обличчя із закритим на блискавку ротом»⁶⁷.

Позивачка відреагувала на це шляхом звернення до суду. З її позиції вихідний репост та повідомлення, що складається з емодзі, були дифамацією з боку відповідача. У Австралії дифамаційний процес проходить через кілька стадій. Спочатку вирішується питання про те, чи може загалом повідомлення, що розглядається судом, мати заявлене

⁶⁶ South West Terminal Ltd. v Achter Land, 2023 SKKB 116 (CanLII).

⁶⁷ Goldman E. A Million-Dollar Thumbs-Up Emoji?—Lightstone v. Zinntex // Technology & Marketing Law Blog. 2022. Oct. 14. <https://blog.ericgoldman.org/archives/2022/10/a-million-dollar-thumbs-up-emoji-lightstone-v-zinntex.htm> (accessed 09 September 2023).

позивачем значення (capacity of matter complained of to convey pleaded imputations)⁶⁸. Якщо воно може мати таке значення в принципі, то на більш пізній стадії на підставі дослідження доказів вирішується питання, чи могло мати негативний контекст таке повідомлення. Сенс такого поділу процесу на стадії полягає в тому, щоб шляхом раннього вирішення цього питання скоротити судові витрати сторін.

У питанні кваліфікації емодзі суддя у справі виділив кілька визнаних судом принципів визначення значення емодзі:

- Значення публікації – у разі твіту з емодзі – визначається виходячи з усіх обставин, супутніх публікації.
- Залучення експертів для визначення значення емодзі не є обов'язковим; суддя може визначити це значення самостійно.
- Для визначення значення емодзі суддя може користуватися онлайн-словниками, але не зобов'язаний суворо дотримуватися даних там рекомендацій.
- Емодзі можуть мати «серйозне значення» (наприклад, повідомляти про факт правопорушення), а не лише бути ілюстраціями, що не несуть самостійний сенс.
- Значення емодзі визначається виходячи з «загального враження» від публікації, а не виходячи з будь-яких формальних правил тлумачення.

Пославшись на «Емодзіпедію», суддя зазначив, що емодзі «обличчя із закритим на блискавку ротом» може мати значення «секрет». Втім, суддя відразу уточнив, що, взявши до відома цей контекст, він не тлумачить значення емодзі в суворій відповідності зі словником: сенс, що передається публікацією, визначається загальним враженням від публікації та її контекстного значення.

⁶⁸ Goldman E. Australian Court Says Using a Zipper-Mouth Emoji Can Be Defamatory–Burrows v. Houda // Technology & Marketing Law Blog. 2020. Aug. 28. <https://blog.ericgoldman.org/archives/2020/08/australian-court-says-using-a-zipper-mouth-emoji-can-be-defamatory-burrows-v-houda.htm> (accessed 04 October 2023).

Позиція позивачки полягла в наступному: відповідач цим емодзі натякав, що згадане у статті дисциплінарне провадження закінчилося несприятливо для позивачки⁶⁹. З її погляду емодзі «обличчя із застебнутим на блискавку ротом» має на увазі, що рішення було несприятливим для позивачки, але відповідач не мав права розкривати результат розгляду, а натомість змушений натякати на результат, роблячи репост статті з газети за минулий рік і використовуючи «обличчя із застебнутим на блискавку ротом», щоб читач міг здогадатися про результат.

Судді позиція позивачки не видалася абсурдною. Він дійшов висновку, що спірне повідомлення й справді потенційно може мати заявлене позивачкою значення. Таким чином, справа пододала початковий стадію та слухалася по суті.

Професор Голдман, аналізуючи науково цей спір, погодився з тим, як австралійський суддя інтерпретував емодзі. Однак він зазначає, що в США результат справи міг би бути іншим з огляду на більший ступінь захисту свободи слова для публікацій, що становлять суспільний інтерес, у багатьох штатах у подібних справах закон перерозподіляє тягар доведення на бік відповідача⁷⁰.

Емодзі у вигляді «обличчя із застебнутим на блискавку ротом» має багато можливих значень, але суддя дійсно визначив одне з можливих значень, яке може бути дифамацією. Справа не була остаточно вирішена судом, але з неї ясно, що в принципі навіть повідомлення з одного емодзі може бути визнане дифамацією. Емодзі призначені для передачі смислів, а сенс повідомлення цілком може полягати у тому, щоб завдати шкоди чийсь репутації.

Детальний аналіз описаних вище справ ілюструє, що сучасна практика використання емодзі побудована на таких принципах:

---

⁶⁹ File No. 30823-08-16 Small Claims Court (Herzliya), Dahan v. Shacaroff (Feb. 24, 2017), cited by Goldman E. Emojis and the Law... P. 1266.

⁷⁰ Goldman E. A Million-Dollar Thumbs-Up Emoji?—Lightstone v. Zinntex // Technology & Marketing Law Blog. 2022. Oct. 14. <https://blog.ericgoldman.org/archives/2022/10/a-million-dollar-thumbs-up-emoji-lightstone-v-zinntex.htm> (accessed 19 June 2023).

- Як і будь-який сучасний засіб комунікації, емодзі можуть мати правове значення. За допомогою емодзі можна укласти договір⁷¹.
- При з'ясуванні значення емодзі для юридичних цілей важливо забезпечити, щоб вид емодзі був таким самим, як і на пристрої сторони листування.
- При інтерпретації повідомлень з емодзі слід враховувати як звичайне («словникове») значення емодзі так і контекст повідомлення, всі обставини, супутні передачі повідомлення: попереднє листування, наступне поведінка сторін, звичайну практику їх комунікації тощо.
- Залучення експертів для визначення значення емодзі не є обов'язковим; суддя може визначити це значення самостійно на підставі власного досвіду. Пояснюється це тим, що емодзі призначений для сприймання та користування пересічними громадянами, а не експертами.
- Повідомлення навіть з одного-єдиного емодзі, за деяких обставин може бути визнано дійсним акцептом оферти або навіть підписом на укладеному таким чином договорі.
- Сторонам у листуванні слід бути вкрай обачними із використанням емодзі, коли це стосується бізнес-відносин.

Оскільки MRC Conditions є вкрай сучасним юридичним документом, що був опублікований тільки у 2018 році, то сторони, які застосовують у власних відносинах ці правила повинні бути готовими до сучасних способів підтвердження факту укладення договорів поставки, в тому числі у месенджерах шляхом проставлення емодзі у вигляді поставленого пальця вверх.

---

⁷¹ Singh A. Can an emoji be defamatory? The case of Burrows v Houda // Insights. 2020. Sep 7. <https://altadvisory.africa/2020/09/07/can-an-emoji-be-defamatory-the-case-of-burrows-v-houda/> (accessed 16 November 2023).

Висновки до розділу 1

Отже, MPC-Conditions становлять собою специфічний правовий феномен у системі міжнародного комерційного права, який не може бути однозначно віднесений до класичних джерел права, однак водночас відіграє вагомую регулятивну роль у сфері міжнародної торгівлі молочними продуктами. Їх правова природа характеризується поєднанням ознак кодифікованого торгового звичаю та стандартних договірних умов, що дозволяє забезпечити баланс між уніфікацією правового регулювання та збереженням принципу автономії волі сторін.

Ключовим теоретичним результатом проведеного аналізу є обґрунтування того, що звичаєве право у сфері міжнародної торгівлі не обмежується виключно неписаними нормами, а може існувати у формі систематизованих правил, які, не втрачаючи своєї звичаєвої природи, набувають більшої визначеності та передбачуваності. Саме у такому контексті MPC-Conditions доцільно розглядати як кодифікацію усталеної практики учасників ринку молочної продукції, яка отримала нормативне оформлення без втрати своєї функціональної сутності. Водночас, MPC-Conditions не мають самодостатнього характеру і не можуть забезпечити повне регулювання всіх аспектів договірних відносин. Вони формують базову модель правового регулювання, яка потребує подальшої конкретизації на рівні індивідуального договору. Це особливо чітко проявляється у питаннях якості товару, порядку приймання-передачі, доказування невідповідності продукції, строків придатності, переліку супровідних документів, а також відповідальності сторін. Таким чином, практична ефективність MPC-Conditions безпосередньо залежить від рівня їх договірної деталізації.

Особливу увагу в межах цього розділу приділено співвідношенню MPC-Conditions із іншими інструментами регулювання, насамперед

правилами Incoterms. Встановлено, що між ними відсутня конкуренція, натомість має місце функціональний розподіл: Incoterms забезпечують універсальне регулювання логістичних та транспортних аспектів, тоді як MRC-Conditions - галузеву специфікацію умов обігу молочної продукції. Такий підхід підтверджує формування багаторівневої системи регулювання міжнародної торгівлі, у якій різні нормативні інструменти виконують взаємодоповнюючі функції.

Окремо слід відзначити, що існує низка концептуальних прогалин в MRC-Conditions, зокрема у частині регламентації процедур приймання товару, відбору зразків, врегулювання прихованих дефектів, а також деталізації форс-мажорних обставин. Наявність таких прогалин не є недоліком у класичному розумінні, а радше свідчить про диспозитивний характер цих правил та їх орієнтацію на активну участь сторін у формуванні змісту договору. Саме тому у практиці міжнародної торгівлі спостерігається тенденція до розробки розширених договірних положень, які конкретизують та доповнюють MRC-Conditions.

Важливо наголосити на трансформації підходів до форми договору у сучасних умовах. Відсутність жорстких вимог щодо форми у MRC-Conditions відповідає реаліям цифровізації торговельних відносин, де укладення договорів дедалі частіше здійснюється за допомогою електронних засобів комунікації. Проаналізована судова практика свідчить про те, що навіть нетрадиційні форми вираження волевиявлення, зокрема емодзі, можуть за певних обставин набувати юридичного значення. Це, у свою чергу, вимагає від учасників правовідносин підвищеної обачності та усвідомлення потенційних правових наслідків їхньої поведінки у цифровому середовищі.

Таким чином, MRC-Conditions слід розглядати як ефективний, але водночас гнучкий інструмент регулювання міжнародної торгівлі молочними продуктами, який функціонує в межах ширшої системи

приватноправових механізмів. Їх значення полягає не лише у спрощенні договірному процесу, а й у формуванні єдиних підходів до розуміння прав та обов'язків сторін, що в кінцевому результаті сприяє підвищенню стабільності та передбачуваності міжнародного торговельного обороту.

РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ЗА ПРАВИЛАМИ MPC CONDITIONS

2.1. Теоретико-практичний аналіз проведення процедур медіації за правилами MPC-Conditions

Правила MPC-Conditions визначають спеціальні положення медіації, які застосовуються до будь-яких спорів, що можуть виникнути між продавцем і покупцем за рахунок або у зв'язку з договором, який регулюється MPC-Conditions, що застосовуються як в Європейському Союзі, так і за його межами.

Правила медіації MPC-Conditions регулюють усі заявки, звернення, що подані до секретаріату Gemzu для проведення процедур медіації за MPC-Conditions та процедури їх обробки. Медіація розуміється як процедура, в якій дві або більше сторін спору за угодою, до якої застосовуються положення та умови MPC-Conditions, докладають зусиль аби вирішити свій спір у добровільному порядку за допомогою медіатора.

Статтею 1 правил медіації MPC-Conditions визначено, що будь-яка заява до MPC медіаційних процедур має форму письмової заяви до секретаріату Gemzu однією або кількома сторонами спору. Така заявка на посередництво повинна міститиме таке:

- а. назви та адреси зацікавлених сторін;
- б. короткий і чіткий опис спору;
- в. короткий опис спірних моментів, які вирішуються між сторонами.

Процедура медіації за правилами MPC-Conditions офіційно розпочинається після укладення угоди про посередництво підписаної між сторонами, а депозитний платіж за розгляд сплачено⁷².

---

⁷² MPC conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 01 October 2023).

Таким чином, MPC-Conditions прямо передбачає можливість проведення медіації та деталізовано регламентує порядок застосування таких процедур. Це пояснюється тим, що самі правила MPC-Conditions є достатньо сучасним документом, прийнятим тільки в 2017 року і тому інструмент медіації інтегрований в цей документ⁷³. Механізм проведення медіації вимагає ясно вираженої волі на це від усіх учасників спору та дотримання чітких формальних елементів, зокрема направлення письмової заяви про початок проведення медіації від Gemzu.

Питання того як повинен бути сформований договір про проведення медіації окремо визначено в MPC-Conditions. Так, якщо заявка на проведення медіації не була подана спільно всіма сторонами зацікавлених осіб, секретаріат Gemzu зобов'язаний відправити копію заявки всім іншим зацікавленим сторонам з проханням протягом 14 (чотирнадцяти) днів повідомити секретаріат Gemzu письмово, чи готові усі сторони брати участь у процедурі медіації⁷⁴.

Якщо одна чи декілька зацікавлених сторін не висловили бажання взяти участь у процедурі протягом 14 днів, або якщо адміністративні витрати (депозитний платіж), не були сплачені, після цього секретаріат Gemzu повідомляє інші сторони що заявка на медіацію не буде оброблятися.

Це означає, що секретаріат Gemzu здійснює адміністративну роль на початковій фазі процедури медіації та навіть якщо не всі сторони відразу висловили бажання на проведення такої процедури, секретаріат Gemzu повторно уточнює у всіх учасників чи не бажають вони взяти участь у такій процедурі.

Отже, процедура медіації може бути розпочата виключно за умови згоди усіх учасників на початок таких процедур.

---

⁷³ Кузьмич С.О. (2024). Сучасні підходи до процедури медіації на прикладі MPC Mediation Regulations. Право.ua. 2024. № 1. С. 350.

⁷⁴ MPC conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 01 October 2023).

Після того, як усі залучені сторони повідомили про свою готовність брати участь у медіації та адміністративні витрати (депозитний платіж), були сплачені, секретаріат Gemzu надсилає всім залученим сторонам список із 3-х імен осіб, які можуть бути призначеним медіатором. Кожна із зацікавлених сторін не пізніше 7 днів після отримання вищезазначеного списку від секретаріату Gemzu, повинна повідомити секретаріату Gemzu, які із зазначених осіб неприйнятні як медіатори. За таких умов, секретаріат Gemzu призначить посередника з числа інших осіб. Якщо ж жодна з перелічених осіб не вважається прийнятною для всіх зацікавлених сторін, то процедуру щодо визначення нового списку медіаторів повторюється ще один раз. Якщо ж це знову не призведе до призначення особи, прийнятною для всіх зацікавлених сторін, то секретаріат Gemzu призначить особу, яка не фігурує у вищезазначених списках.

Тобто визначений конкретний та поетапний механізм відбору медіатора, до якого безпосередньо залучені всі учасники. Відбір здійснюється в такий спосіб аби не допустити конфлікту інтересу між медіаторами та учасниками. Сторони, у разі незгоди із запропонованим списком медіаторів повинні вказати в чому саме виражається неприйнятність конкретного медіатора, відвести медіатора без пояснення причини не є можливим.

Після призначення посередника секретаріат Gemzu скликає зустріч між медіатором і сторонами, на якій беруть участь медіатор і всі сторони. Медіатор буде повідомляти секретаріат Gemzu про підписання угоди про медіацію. Якщо за наслідками таких зустрічей це не призведе до підписання угоди про медіацію, то медіатор повідомить секретаріат Gemzu про це.

Отже, після того, як секретаріат Gemzu визначив кандидатуру медіатора, останній проводить очну зустріч з усіма учасниками спору.

Сама процедура діяльності медіатора визначена в статті 3 MPC-Conditions про медіацію. Медіатор, проконсультувавшись з усіма зацікавленими сторонами, встановлює правила про порядок проведення процедури медіації. Під час медіації сторонам можуть допомагати:

- адвокати
- консультанти
- експерти
- спеціалісти.

Тобто список осіб, яких можуть залучати учасники спору не є вичерпним, адже в категорію «спеціалісти» можуть бути включені особи з будь-якою спеціальністю.

Про залучення будь-яких осіб сторони завчасно повідомляють медіатора та відповідних адвокатів, консультантів та експертів, які мають підтвердити секретаріату Gemzu, що вони будуть дотримуватися Положення про медіацію MPC, включаючи обов'язок щодо конфіденційності такої процедури.

Медіатор може особисто взаємодіяти зі сторонами шляхом консультацій, листування або іншим чином, після того, як медіатор поінформує всі зацікавлені сторони про це. Окрім того, медіатор зобов'язаний, як на вимогу, так і самостійно повідомляти секретаріат Gemzu про хід медіації⁷⁵. Це означає, що саме Gemzu як інституція є відповідальною за проведення процедури медіації, а конкретний медіатор виконує операційну функцію врегулювання спору.

Медіація проводиться голландською мовою. Якщо ж одна зі сторін не має постійного місця проживання в Нідерландах, то процедура медіації буде проведена англійською мовою⁷⁶. Оскільки Gemzu є нідерландською установою, то і основною мовою цієї установи є нідерландська. Однак,

---

⁷⁵ Article 4 of MPC Mediation conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 08 October 2023).

⁷⁶ Article 3 of MPC Mediation conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 01 October 2023).

якщо хоча б один із учасників процедури медіації є нерезидентом, то весь процес врегулювання спору здійснюється англійською мовою. В такий спосіб досягається максимальна зручність участі інтернаціональних учасників, які не потребують залучення перекладачів для вирішення спору.

Таким чином, окрім медіатора, учасники спору можуть залучити наступних додаткових учасників на власній стороні:

- адвокатів та юристів
- консультантів
- експертів
- спеціалістів.

Коло таких осіб пояснюється тим, що розгляд спорів пов'язаний часто з вузько технічними та навіть технологічними питаннями виробництва, логістики молочних продуктів. Медіатор може не мати достатньо саме практичних знань того, якої якості, стандартів, стану повинна бути поставлена та чи інша молочна продукція. Експерти покликані пояснити усі технічні питання, що можуть виникнути в медіатора.

Завершення процедури медіації. Процедура проведення медіації в рамках MPC-Conditions може завершуватися:

- a. шляхом підписання мирової угоди для врегулювання спору між сторонами;
- b. шляхом повідомлення медіатора про те, що процедуру медіації було припинено без укладення мирової угоди;
- v. шляхом повідомлення однієї із зацікавлених сторін іншим залученим сторонам, медіатора про те, що зацікавлена сторона розірвала угоду про медіацію.

Отже, перелік підстав з яких процедура медіації може бути завершеною є вичерпним. У вищезазначених випадках медіатор завжди інформує секретаріат Gemzu про це. У свою чергу секретаріат Gemzu

повинен підтвердити припинення медіації у письмовій формі всіх залучених сторін.

Процедура медіації за правилами МРС не є безкоштовною. Зокрема стаття 5 Правил медіації МРС-Conditions визначає, що витрати, пов'язані з посередництвом, складаються з:

- адміністративних витрат секретаріату Gemzu
- гонорару медіатора
- інші витрати, пов'язані з медіацією⁷⁷.

Категорія «інші витрати» включає в себе проведення експертиз, залучення додаткових спеціалістів тощо.

Наприкінці процедури медіації витрати визначаються секретаріатом Gemzu і розраховуються, наскільки це можливо, за рахунок сплаченого депозиту сторонами.

В цей же час, кожна сторона несе власні витрати на адвокатів, радників та експертів. Адміністративні витрати секретаріату Gemzu становлять одноразову плату в розмірі 750 євро. Адміністративні витрати несе сторона або сторони, які подали заявка на процедуру медіації до секретаріату Gemzu. Ці витрати здебільшого спрямовані на кореспонденцію, адміністрування справи всередині Gemzu.

Слід визначити, що навіть якщо заявка на медіацію не обробляється, не відкликається та не припиняється, адміністративні витрати залишаються та не підлягають поверненню.

Гонорар посередника становить 1000 євро (без ПДВ) плюс 500 євро (без ПДВ) за посередництво в кожній сесії. Процедурно це виглядає таким чином: після призначення медіатора, секретаріат Gemzu встановлює депозит для гарантії оплати витрат процедуру медіації, а також частки, які

---

⁷⁷ Article 3 of MPC Mediation conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 05 October 2023).

має сплатити кожна із залучених сторін. Секретаріат Gemzu має право вимагати додаткові депозити від залучених сторін.

Якщо після неодноразових нагадувань відповідна сторона не виконує запит до секретаріату Gemzu для виплати його частки в депозиті або додаткової суми депозиту, ця сторона вважається такою, що розірвала угоду про медіацію. Отже, необхідною передумовою проведення процедури медіації є повна сплата усіма сторонами депозитних платежів.

Таким чином, визначені фіксовані ставки для депозитних платежів для початку проведення процедур медіації. Разом з цим, діє принцип, що загальна сума за всю процедуру медіації буде залежати від кількості засідань, які медіатор буде вимушений провести аби врегулювати спір.

Однією із основних переваг процедури медіації є те, що вона є конфіденційною та забезпечує учасникам можливість зберегти закритою інформацію про сам факт спору та його результат. Приписами статті 6 Правил медіації MPC-Conditions встановлено, що сторони, посередник, секретаріат Gemzu та всі інші залучені сторони зобов'язані дотримуватися обов'язку конфіденційності щодо всіх розкритих або іншим чином документів, оприлюднених у зв'язку з та для обговорення під час медіації та стосовно всіх інших питань, що повідомлені їм будь-яким способом у рамках процедури медіації⁷⁸. Ці особи не мають права використовувати інформацію, яка стала відомою або документи, надані як докази у зв'язку з медіацією, а також для слухання у якості свідків, які беруть участь у медіації, за винятком тих випадків, коли:

- відповідна інформація також була відома цій стороні не в контексті медіації;
- усі зацікавлені сторони погоджуються на розкриття того, що стало очевидним у контекст медіації;

---

⁷⁸ Article 6 of MPC Mediation conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 05 October 2023).

- це стосується доказів, наданих для обговорення під час медіації, без яких посередництво також було подано до суду або арбітра;
- це стосується інформації про (потенційні) злочини, що підлягають юридичному обов'язку розкриття;
- інформація потрібна для розгляду скарги, дисциплінарної процедури чи процедури притягнення до відповідальності посередника, або від імені самого посередника з огляду на його захист, або від імені інших сторін, які беруть участь у посередництві на підтримку їхньої скарги або вимоги про відповідальність;
- це стало відомо в контексті медіації та має бути розкрито переконливі мотиви публічного порядку;
або
- це стосується мирової угоди, якщо сторони не домовилися, що одна або більше його частин є конфіденційними.

Таким чином, визначені конкретні підстави та умови, коли конфіденційна інформація може бути розкрита.

Окрім того, медіатору не дозволяється виступати в якості обов'язкового радника, арбітра чи реєстратора провадження, якщо сторона бажає передати спір, який є предметом посередництва для розгляду в арбітраж.

Важливо відмітити, що питання особистої відповідальності учасників спору теж окремо врегульовано. Зокрема, медіатор, секретаріат Gemzu, члени правління, працівники Gemzu та всі інші особи, залучені до медіації, включаючи експертів, не будуть нести договірну чи позадоговірну відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну власною чи іншою стороною діями чи бездіяльністю осіб або використанням допоміжних засобів у процесі розгляду справи. Правила посередництва МРС та всі наступні

домовленості регулюються законодавством Нідерландів⁷⁹. Це означає, що до медіатора, секретаріату, спеціалістів, експертів не можуть пред'являтися учасниками будь-які претензії в контексті про завдання шкоди.

Важливо відмітити, що положення про правила конфіденційності медіації MPC залишаються в силі також після того, як заяву про медіацію відкликано або більше не розглядається, а також у якщо арбітражна угода закінчується з будь-якої причини. Тобто усі умови щодо конфіденційності не підлягають розкриттю навіть якщо процедура медіації не завершилась успішним прийнятим рішенням сторонами.

З нашого боку слід звернути увагу на те, що загалом правовідносини між учасниками цивільного обороту базуються на принципах: рівноправність, сумлінність, розумна обачність учасників, неприпустимість зловживання правом. Разом з тим аналіз комерційної діяльності зумовлює висновок, що принципи часто так і залишаються ідеальним конструктом.

Медіація у широкому сенсі означає посередництво між двома чи більше учасниками будь-якого взаємодії з самостійними характеристиками, цілями, інтересами і мотиваціями, часто різноспрямованими. Інакше висловлюючись, медіація – це посередництво у врегулюванні конфлікту.

Існують загальні риси медіації, зокрема, чому сторони спору, що застосовують медіацію, можуть обирати саме цей інструмент юридичний за декількома показниками:

- економічна складова (судові позови вимагають значного людського та фінансового ресурсу);

---

⁷⁹ Article 6 of MPC Mediation conditions English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 01 October 2023).

- з міркувань терміновості (очевидно, що судова суперечка з проходженням усіх можливих інстанцій займе у рази більше часу, ніж медіація);
- перевагу обґрунтованого балансу інтересів сторін та компромісу невизначеному результату судового розгляду;
- конфіденційність спірних правовідносин та можливість збереження в таємниці самого факту спору та його деталей.

Сторони конфлікту можуть обрати собі медіацію як спосіб врегулювання спору, уклавши застереження про медіацію, як на етапі до виникнення спору, так і на етапі після його виникнення, включаючи період перебування спору на розгляді в суді.

Обговорюючи особистість медіатора, слід наголосити на його винятковому статусі. Унікальність медіатора в тому, що він однаково для обох конфлікуючих сторін повинен мати авторитет, компетентність і неупередженість⁸⁰.

Якщо суперечку вдалося врегулювати у процесі медіації, то сторони фіксують досягнуті умови в угоді. Така угода має силу договору і може містити в собі риси угоди про новацію, прощення боргу, заліку, відступному та будь-яких інших не заборонених законом угод. Відповідно, і наслідки невиконання такої угоди аналогічні невиконанню зобов'язань із договору (спонукання до виконання, стягнення збитків, штрафу, неустойки тощо).

Одним із ключових моментів, який загалом ставиться для вимог до медіатора є те, що він має бути неупередженим. У Типовому законі ЮНСІТРАЛІ про міжнародну комерційну медіацію також згадується, що медіатор має бути неупередженим, але ніяк не розшифровується, що входить до цього поняття. Неупередженість медіатора — це таке правило,

---

⁸⁰ Rethinking Impartiality in Mediator Ethics by Srishti Mahant // https://legalwiseseminars.com.au/insights/rethinking-impartiality-in-mediator-ethics/#_ftn16 (accessed 10 October 2025).

згідно з яким медіатор під час проведення примирливої процедури прагне рівного і справедливого ставлення до сторін. Неупередженість належить до суб'єктивної сторони, тобто до персонального сприйняття медіатора учасниками спору. Діяти неупереджено означає бути об'єктивним і справедливим стосовно кожної зі сторін, бути рівновіддаленим від них⁸¹.

Важливо, щоб медіатор зберігав неупереджене ставлення до кожної із сторін та забезпечував їм рівне право участі у переговорах. Очевидно, що медіатор – людина, і в неї можуть виникати свої почуття та оцінки щодо правильності чи справедливості поведінки однієї зі сторін, симпатії чи упередження щодо конфліктуючих сторін. Проте всі свої почуття та оцінки посередник зобов'язаний залишити поза процесом медіації. Якщо медіатор відчуває, що йому важко зберегти нейтральність, що йому не вдається позбутися емоційних оцінок, що виникають у нього, він повинен відмовитися від ведення процесу⁸². На такі процеси не можуть вплинути сторони, відповідне рішення повинно виходити саме від самого медіатора.

Важливість принципу неупередженості обумовлена тим, що від неупередженості медіатора залежить ступінь довіри сторін до нього, а також вплив медіатора на сторони і рішення, що приймаються. Неупередженість означає свободу від фаворитизму та упередженості у словах, діях та зовнішньому вигляді. Це означає відсутність проявів будь-якої упередженості, заснованої на минулому, особистих характеристиках, оцінках, переконаннях чи діях сторін під час медіації⁸³. Тобто категорія «неупередженість» є багатоступеневою та обширною.

Сьюзан Дуглас провів опитування медіаторів про те, що вони включають у поняття неупередженості та за якими критеріями оцінюють власну неупередженість. В результаті п'ятнадцять ознак неупередженості було сформовано:

---

⁸¹ The Effects that Mediator Styles Impose on Neutrality and Impartiality Requirements of Mediation By Susan Nauss Exon // <https://core.ac.uk/download/pdf/216982943.pdf> (accessed 01 October 2025).

⁸² The Hon. Justice Keith Mason (2001) 13(8) "Unconscious judicial prejudice" Judicial Officers' Bulletin 57.

⁸³ John Touchie, 'On the possibility of impartiality in decision-making' (2001) (1)1 Macquarie law Journal 20.

- a. Безоцінний підхід/відношення медіатора, що означає, що медіатор не оцінює справедливість чи розумність дій, пропозицій та домовленостей сторін. Медіатор не судить сторони, не приймає рішень і не оцінює, хто має рацію, а хто винен.
- b. Виключення впливу особистих цінностей, переваг та потреб медіатора на процес медіації.
- c. Виняток особистої реакції у процесі медіації.
- d. Виключення особистої зацікавленості у результаті медіації, зокрема, в укладанні угоди.
- e. Нейтральність/об'єктивність інтерпретації подій.
- f. Відсутність переваг щодо сторін або варіантів вирішення спору.
- g. Емоційна відчуженість, що означає емпатію, але не симпатію по відношенню до сторін, відсутність емоційного залучення до спору.
- h. Погляд на спір з третього боку.
- i. Відсутність інтересу до з'ясування істини.
- j. Відсутність знайомства зі сторонами у минулому.
- k. Самоаналіз, рефлексія.
- l. Неприйняття позиції заздалегідь будь-якої сторони спору.
- m. Пріоритет інтерпретації подій сторонами.
- n. Усвідомленість.
- o. Професіоналізм⁸⁴.

Отже, поняття неупередженості є об'ємним. В результаті, на практиці медіатор у кожному конкретному випадку самостійно і виходячи зі свого розуміння неупередженості оцінює, неупереджений він чи ні. У зв'язку з цим абсолютна неупередженість недосяжна на практиці, це своєрідна ідеальна модель.

2.1.1. Онлайн-медіація як опція вирішення спору

---

⁸⁴ CONSTRUCTIONS OF IMPARTIALITY IN MEDIATION Susan Douglas University of the Sunshine Coast <https://aija.org.au/wp-content/uploads/2017/05/Douglas.pdf> (accessed 11 October 2024).

Час пандемії, військові виклики зумовили необхідність використання електронних помічників у щоденній діяльності. Медіація не є винятком. Кількість звернень сторін до медіатора для проведення онлайн-медіації з кожним днем зростає. Як правило, учасники переговорів позитивно реагують на пропозицію використовувати онлайн-платформу для переговорів. Переваги проведення такої процедури онлайн є наступне:

1) Час.

Онлайн-медіація може проводитись у будь-який час зі сторонами, а також сторони завжди мають можливість швидкого реагування для вирішення термінових питань.

2) Відсутність географічних кордонів для використання медіації.

Онлайн-медіація підходить для комерційних спорів, якщо бізнес-партнери знаходяться в різних містах або країнах.

3) Скорочення витрат сторін на участь у медіації.

Учасникам медіації не потрібно витратити кошти на подорожі до місця слухання, не потрібно орендувати кімнати для переговорів або зал для проведення слухання.

На окрему увагу заслуговує стадія підготовки до проведення онлайн-медіації. При вирішенні питання про використання інтернету медіатору слід заздалегідь обговорити з кожною стороною, як відбуватиметься обмін документами.

Крім загальних правил, які медіатор повідомляє сторонам, медіатору також слід повідомити сторони і про правила онлайн-медіації. Наприклад, правилами спілкування в чаті:

- щоб передана інформація була короткою, зрозумілою,
- встановити порядок обміну документами, терміни на зворотний зв'язок, терміни передачі про отримання інформації, документів тощо.

Збереження конфіденційності в онлайн-медіації є окремим викликом. Питання того чи можливе збереження конфіденційності в

онлайн-медіації є складним. Під конфіденційністю медіації розуміють зобов'язання учасників медіації не розкривати третім особам інформацію про факт медіації та документи та інформацію, отримані під час медіації.

В організації онлайн-медіації можуть брати участь треті особи, які не є сторонами спору. Це окрім медіатора та представників сторін (юристів), і провайдер платформи для відеоконференції (платформа отримує доступ до даних учасників), технічні фахівці, які забезпечують працездатність платформи, а також за необхідності секретарі та перекладачі.

З метою збереження конфіденційності всі учасники медіації та її організації повинні підписати угоду про заборону розкривати всю отриману в медіації інформацію.

Учасникам медіації також необхідно погодити, яку технічну платформу вони використовуватимуть для онлайн слухання, чи можна записувати відео-дзвінки. Щодо платформи, необхідно заздалегідь оцінити умови конфіденційності, які вона забезпечує, уточнити:

- хто є власником платформи (в умовах економічних санкцій, чи є ризику у її використанні для внутрішнього чи міжнародного спору)
- чи дотримується платформа для всіх технічних вимог по захисту персональних даних.

Це означає, що онлайн процедура медіації також може бути проведена, але підтвердження цього повинно бути отримане від усіх учасників з усією деталізацією стосовно застосовної платформи, обміну інформації і так далі.

Отже, процедура проведення медіації в рамках MPC-Conditions досить детально регламентована. Разом з цим, сторони можуть доповнити та деталізувати умови проведення цієї процедури на власний розсуд за умови підтвердження цього з боку медіатора. MPC-Conditions виступає

сучасним документом і тому містить положення про медіацію, як ефективний та м'який інструмент вирішення спорів.

2.2. Арбітражні процедури за правилами МРС-Conditions

Правила МРС-Conditions містять окреме регулювання, що присвячене арбітражним процедурам на випадок виникнення суперечок між учасниками правовідносин у сфері поставок молочних продуктів. Арбітражні правила МРС застосовуються до будь-яких спорів, які можуть виникнути між продавцем у зв'язку з контрактом, який регулюється МРС-Conditions. Відповідні арбітражні правила діють, як для резидентів ЄС, так і його нерезидентів.

Так, Арбітражними правилами МРС-Conditions визначено, що усі спори, як юридичні, так і фактичні, будь-якого характеру, що виникають між сторонами та до яких застосовується Арбітражний регламент, повинні бути вирішені арбітрами за принципом справедливості, на основі МРС-Conditions і в порядку Арбітражного регламенту МРС-Conditions.

Застосовність Арбітражного регламенту МРС не перешкоджає сторонам від права аби передати спір на розгляд в звичайний суд. Якщо арбітражний розгляд розпочинається, то арбітражна рада має бути розташована в офісах Gemzu. За таких обставин сторонам буде надана можливість висувати кандидатури арбітрів для призначення зі списку.

Арбітри мають підтримуватися реєстратором, який ведеться відповідно до Арбітражного регламенту. Спочатку секретар арбітражу намагається досягти мирової угоди між сторонами, якщо хоча б одна із сторін цього вимагає. Лише у випадку, якщо обидві сторони погоджуються на спробу мирного врегулювання витрати розділяються порівну. У будь-якому іншому випадку витрати несе позивач.

У разі одночасного проведення процедури медіації МРС - арбітражна процедура МРС вважається розпочатою, але водночас призупиненою до моменту, коли офіційно завершиться процедура медіації МРС. Тобто діє принцип трансмісії, спочатку сторони можуть розпочати арбітражну процедуру, далі призупинити її та ініціювати процедуру медіації. Якщо процедура медіації закінчиться невдало, то сторони вправі повернутися до процедури арбітражу.

Положення статті 2 Арбітражного регламенту МРС визначають як формується запит для початку процедури арбітражу. Так, запит на арбітраж надсилається в секретаріат Gemzu рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Арбітраж вважається таким, що очікує на розгляд у день отримання Gemzu запиту на арбітраж секретаріатом.

Запит на арбітраж має містити:

- a. найменування та адресу відповідача;
- b. короткий, чіткий опис спору;
- v. максимально чіткий опис претензії.

Далі, якомога швидше після отримання запиту на арбітраж, секретаріат Gemzu призначає реєстратора для адміністрування усіх процедур. Тобто є окрема уповноважена особа – реєстратор або його називають – офіцер провадження.

Секретаріат Gemzu здійснює підтвердження отримання запиту на арбітраж обом сторонам: позивачу та відповідачу, надсилає копію клопотання про арбітраж до відповідача та повідомлення імені та контактних даних реєстратора⁸⁵.

Процедура призначення арбітрів детально врегульована Арбітражним регламентом МРС. Так, одночасно з повідомленням про початок арбітражної процедури, секретар Gemzu надсилає кожній із сторін

---

⁸⁵ Article 2 of MPC ARBITRATION REGULATIONS. English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 01 October 2023).

ідентичний список із зазначенням імен зазначених осіб Gemzu для призначення арбітром.

Кожна сторона може вказати принаймні три особи у списку, у порядку переваги та повернути список реєстратору. Якщо ж список не було повернуто реєстратору протягом 14 днів, вважатиметься, що всі особи зі списку однаково прийнятні як арбітри для цієї сторони. Тобто діє принцип мовчазної згоди: якщо сторона самостійно не проявила ініціативу та не обрала конкретних пріоритетних арбітрів, вважається, що всі арбітри є прийнятними.

Реєстратор якнайшвидше після отримання списків або закінчення терміну та максимально враховуючи висловлені переваги сторін, призначає двох осіб зі списку для виконання обов'язків арбітрів. У випадку, якщо особа не бажає або не може прийняти запрошення реєстратора діяти в якості арбітра, реєстратор має право призначити безпосередньо одного або кількох інших осіб, які фігурують у списку для виконання функцій арбітра.

Потім призначені арбітри протягом семи днів повідомляють реєстратора про обрання третього арбітра, який обирається зі списку арбітрів, який також виконує функції голови арбітрів. Якщо сторони мають різні національності, третій арбітр має мати іншу національність від національності сторін, що беруть участь у спорі. В такий спосіб досягається справедлива формула обрання складу арбітрів, де головуючий арбітр визначається без участі сторін і до того ж він має іншу національність аніж учасники спору.

Якщо ж два арбітри не можуть дійти згоди щодо вибору арбітра, який буде головою, реєстратор призначає особу зі списку арбітрів, які будуть виконувати функції третього арбітра та голови. Арбітри таким чином призначені разом утворюють арбітражний трибунал.

Співпрацюючи у призначенні арбітрів у спосіб, передбачений правилами, сторони не втрачають права посилаючись на відсутність компетенції у арбітрів. Це означає, що факт призначення арбітра не дорівнює неможливості відвести цього арбітра в подальшому кожним учасником спору.

З аналізу описаного вище випливає, що Арбітражний регламент МРС містить закритий список арбітрів. Ця особливість арбітражу часто критикується арбітражним співтовариством. Адже тільки особи, перераховані в списках арбітрів Gemzu можуть бути призначені в якості арбітрів. Якщо сторона призначає арбітра, якого немає в списку, Gemzu встановлює новий термін для відправлення призначення або призначає арбітра замість сторони, яка не призначила арбітра зі списку.

Загальний список арбітрів Gemzu сьогодні нараховує майже 100 арбітрів з різними юридичними освітами, але на кожен календарний рік публікується новий скорочений список. Детальний список арбітрів буде висвітлений нижче у цьому дослідженні. Незважаючи на критику, у такій закритій системі є певні переваги, оскільки система закритого списку може гарантувати, що арбітри володіють досвідом і знаннями в сфері постачання молочних продуктів і більш глибокими знаннями різних поставок молочних продуктів.

Арбітраж Gemzu поряд з унікальними функціями, адаптований до конкретних потреб молочної індустрії. Якщо уважно придивитися до основних принципів і базових правил арбітражної процедури, очевидно, що арбітраж Gemzu має багато загальних рис з іншими арбітражами.

Специфічний порядок повідомлення про призначення арбітрів визначено Арбітражним регламентом МРС. Так, секретар підтверджує призначення арбітрів листом про призначення на адресу арбітрів. Арбітр письмово погоджується на своє призначення.

Окремо визначені обставини, за яких арбітр може бути відкликаний. Арбітр може бути звільнений від призначення тільки секретаріатом Gemzu:

- за його власним бажанням
- за бажанням однієї чи обох сторін
- арбітр, який прийняв своє призначення, може, якщо він більше фактично не здатний виконувати своє призначення або діє всупереч цим регламенту арбітражу, бути звільненим з посади секретаріатом Gemzu за ініціатива останнього. Наприклад, якщо арбітр захворів та фізично не може виконувати свою функцію, то це може слугувати підставою для його само відведення.

Якщо призначений арбітр має потенційні підстави вважати, що йому може бути заявлено відвід, він повинен повідомити про це реєстратору в письмовій формі, щонайпізніше на момент його призначення, із зазначенням відповідних причин. Якщо арбітр має потенційні підстави вважати, що йому може бути заявлено відвід від арбітражного розгляду, він інформує сторони, своїх колег-арбітрів та реєстратора про це⁸⁶.

Одночасно з надсиланням листа про призначення арбітрам реєстратор письмово повідомляє сторони про призначення відповідного арбітра.

Таким чином, встановлений механізм, де арбітр у випадку наявності потенційного конфлікту інтересів повинен самостійно заявити про це.

У зв'язку із цим, окремо варто згадати про існування загальноприйнятих стандартів того, як слід визначати наявність конфлікту інтересів. Так, Міжнародна асоціація юристів Об'єднаного Королівства в Лондоні у 2014 році затвердила «Керівні принципи щодо конфлікту

---

⁸⁶ Article 4 of MPC ARBITRATION REGULATIONS. English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 19 October 2023).

інтересів у міжнародному арбітражі»⁸⁷. Керівні принципи щодо конфлікту інтересів у міжнародному арбітражі первинно були прийняті в 2004 році, довели свою актуальність та значущість для забезпечення незалежності та неупередженості арбітрів у рамках міжнародних арбітражних розглядів. Як учасники міжнародних арбітражних процесів, так і судді по всьому світу керуються ними під час вирішення питань необхідності розкриття інформації про можливі конфлікти інтересів та вирішення питань про відведення арбітрів. 23 жовтня 2014 року Міжнародна асоціація ухвалила нову версію Керівних принципів щодо конфлікту інтересів у міжнародному арбітражі, при розробці якої було враховано досвід застосування минулої версії, а також сучасні умови ведення бізнесу.

З моменту прийняття Керівних принципів щодо конфлікту інтересів у міжнародному арбітражі у 2004 році вони отримали широке визнання у міжнародному арбітражному співтоваристві. Арбітри зазвичай спираються на ці принципи, приймаючи рішення про можливі призначення та розкриття інформації. Так само, сторони та їх юридичні представники найчастіше враховують принципи при оцінці неупередженості та незалежності арбітрів, а арбітражні інститути та суди приймають принципи до відома під час дозволу заяв про відведення арбітрів. Хоча спочатку малося на увазі, що Керівні принципи будуть застосовуватися як до комерційного, так і до інвестиційного арбітражу, під час процесу перегляду було встановлено, що залишилася невизначеність у частині їх застосування до інвестиційного арбітражу. Таким чином, незважаючи на зроблену в початковій версії принципів застереження про їх поширення на виступаючих у ролі арбітрів фахівців неюридичних професій, невизначеність продовжувала іноді виникати і щодо цього⁸⁸.

---

⁸⁷ International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 08 April 2024).

⁸⁸ Preamble of International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 08 April 2024).

З урахуванням еволюції глобальної практики міжнародного арбітражу, було також розглянуто питання, чи повинні переглянуті Керівні принципи встановлювати суворіший стандарт розкриття інформації суддями. Переглянуті Керівні принципи відображають висновок, що підхід Керівних принципів 2004 р. не повинен змінюватись.

Важливо відмітити, що ці Керівні принципи не є нормативними правовими актами та не замінюють собою застосовне національне право або арбітражні регламенти, обрані сторонами. Принципи охоплюють багато різноманітних ситуацій, які часто виникають на практиці, проте вони не претендують і не можуть претендувати на вичерпний характер.

Основні принципи та пояснення до них мають таке вираження:

- a. Загальний принцип: Кожен арбітр має бути неупередженим і незалежним від сторін на момент ухвалення призначення і має залишатися таким до винесення остаточного рішення чи остаточного припинення розгляду з інших підстав.

Пояснення принципу: Основний принцип, на якому ґрунтуються ці Керівні принципи, полягає в тому, що кожен арбітр має бути неупередженим і незалежним від сторін у момент, коли він висловлює згоду на призначення арбітром, і має залишатися таким протягом усього арбітражного розгляду, включаючи термін для виправлення або тлумачення остаточного рішення, встановлений застосовними правилами, якщо такий термін відомий або може бути визначений.

Таке ж тлумачення принципу застосовується, коли застосовуються правила МРС.

- b. Конфлікт інтересів: Арбітр повинен відмовитись від прийняття призначення або, якщо арбітражний розгляд уже почався, відмовитися від подальшого виконання функцій арбітра, якщо у нього є сумнів у своїй здатності діяти неупереджено та незалежно.

Цей же принцип застосовується, якщо існуючі (або після призначення арбітра) факти чи обставини на думку розумної третьої особи, поінформованої про такі факти та обставинах, що викликають обґрунтовані сумніви у неупередженості чи незалежності арбітра, якщо всі сторони не дають згоди на призначення такого арбітра відповідно до вимог загального стандарту.

Сумніви вважаються обґрунтованими, якщо розумна третя особа, обізнана про відповідні факти та обставини, дійшла б висновку про те, що існує ймовірність того, що арбітр може при прийнятті рішення опинитися під впливом інших факторів, крім суті справи, як вона представлена сторонами.

с. Розкриття інформації арбітром.

За наявності фактів чи обставин, які можуть, з погляду сторін, викликати сумніви у неупередженості чи незалежності арбітра, арбітр повинен розкрити такі факти або обставини сторонам, арбітражній установі та іншим арбітрам, якщо такі є, до ухвалення свого призначення,

або, якщо призначення вже прийнято – щойно арбітру стане відомо про такі факти або обставини.

Наявність попередньої заяви або відмови від заперечень щодо потенційного конфлікту інтересів, заснованого на фактах або обставин, які можуть виникнути в майбутньому не звільняють арбітра від обов'язку щодо розкриття інформації.

З загального стандарту випливає, що арбітр, який розкрив інформацію про себе, вважає себе неупередженим і незалежним від сторін, незважаючи на розкриті факти, і, отже, здатним виконувати обов'язки арбітра. В іншому випадку такий арбітр від початку мав би

відхилити висування чи призначення своєї кандидатури або заявити про самовідвід.

Будь-які сумніви щодо того, чи слідує арбітру розкривати певні факти або обставини повинні вирішуватися на користь розкриття інформації.

Під час розгляду питання про наявність або відсутності фактів чи обставин, що підлягають розкриття, арбітр не повинен приймати увага, чи знаходиться арбітражне розгляд на ранній чи пізнішій стадії.

При визначенні фактів, що підлягають розкриття, арбітр повинен враховувати всі відомі йому обставини. Якщо арбітр вважає, що йому слід розкрити інформацію, але професійні правила конфіденційності або інші правила ведення справ або професійної етики перешкоджають такому

розкриття інформації, йому (їй) не слід приймати призначення або слід заявити самовідвід⁸⁹.

Отже, діє принцип того, що арбітр зобов'язаний розкривати якомога широкий обсяг інформації, а при наявності будь-якого натяку на існування конфлікту інтересів, заявити про власний відвід.

d. Відмова сторін від права посилатися на конфлікт інтересів.

Якщо протягом 30 днів після отримання інформації, розкритої арбітром, або після того, як стороні іншим чином стало відомо про факти або обставини, які стосовно арбітру могли б свідчити про потенційному конфлікті інтересів, сторона не заявить прямих заперечень щодо цього арбітра, вважається, що ця сторона відмовилася від права на заперечення про потенційний конфлікт інтересів щодо цього арбітра на підставі таких фактів або обставин

---

⁸⁹ International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 11 April 2024).

та на наступних стадіях арбітражного розгляду не може висувати будь-які заперечення на підставі таких фактів чи обставин.

Це означає, що діє принцип, що особа не може заявляти про відвід, якщо знала про певні обставини справи, але не заявила про них протягом початкової стадії розгляду справи. Це розроблено для того аби сторони не могли зловживати правами та заявляти про відвід на пізніх стадіях слухання справи.

e. Сфера застосування.

Керівні принципи однаково застосовні як до складу арбітрів, так і до одноосібних арбітрів незалежно від способу їх призначення. На адміністративних секретарів та асистентів окремого арбітра поширюється той самий обов'язок бути незалежним і неупередженим, що і на арбітрів.

Це означає, що усі особи, які залучені до процесу розгляду справи, повинні бути рівновіддалені від сторін спору.

f. Обов'язки сторін та арбітра.

Сторона зобов'язана повідомити арбітра, інших сторін та арбітражну установу про наявність будь-яких прямих або непрямих зав'язків між арбітром та цією стороною. Сторона повинна вжити таких дій щодо власної ініціативи за першої можливості.

Для виконання положень загального стандарту сторона повинна провести розумно необхідну перевірку та надати всю доступну їй значну інформацію.

Арбітр зобов'язаний провести розумно необхідну перевірку для встановлення будь-якого конфлікту інтересів, а також будь-яких фактів та обставин, які можуть розумним чином викликати сумніви в неупередженості чи незалежності арбітра.

Не розкриття інформації про конфлікт інтересів не може бути виправдано незнанням, якщо арбітр не зробив розумних зусиль для виявлення конфлікту.

Щоб виконати свій обов'язок щодо розкриття інформації, сторони повинні досліджувати будь-яку інформацію, що має відношення до справи, яка їм розумно доступна. Крім того, будь-яка сторона арбітражу з самого початку та на постійній основі протягом усього розгляду має докладати розумних зусиль щодо розкриття наявної інформації, яка при застосуванні загального стандарту може вплинути на неупередженість та незалежність судді⁹⁰. Це означає, на всіх учасників спору покладається обов'язок завчасно та самостійно розкривати інформацію щодо потенційних конфліктів інтересів.

Аби принципи набули практичної ролі, у них розглянуті типові ситуації, які можуть виникнути в сучасній практиці арбітражу. З цією метою принципи поділені можливі ситуації на категорії.

Червоний Перелік. Він складається із двох частин: «Червоний Перелік ситуацій, за наявності яких відмова від заперечень не допускається» та «Червоний Перелік ситуацій, за наявності яких відмова від заперечень допускається». Ці Переліки мають невичерпний характер і описують конкретні ситуації, які, залежно від обставин кожної конкретної справи, викликають обґрунтовані сумніви у неупередженості та незалежності арбітра. Таким чином, у цих обставинах має місце об'єктивний конфлікт інтересів, з погляду розумної третьої особи, обізнаної про відповідні факти та обставини. Червоний Перелік ситуацій, при наявності яких відмова від заперечень не допускається, включає ситуації, що впливають з основного принципу, згідно з яким ніхто не може бути суддею у своїй справі.

---

⁹⁰ International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 09 April 2024).

Помаранчевий Перелік. Цей перелік містить невичерпний список конкретних ситуацій, які, залежно від обставин конкретної справи, можуть, на думку сторін, викликати сумніви у неупередженості чи незалежності арбітра. Таким чином, Помаранчевий Перелік відображає ситуації, що підпадають під дію загального стандарту, та, як наслідок, передбачає обов'язок арбітра розкрити інформацію про такі ситуації.

Зелений Перелік. Йдеться про не вичерпний список конкретних ситуацій, у яких, з об'єктивної точки зору, ні видимості, ні реального конфлікту інтересів немає. Отже, арбітр не зобов'язаний розкривати інформацію про ситуації, зазначені у Зеленому Переліку⁹¹. Межа між категоріями, включеними до переліків, може бути ледь помітною. Можна сперечатися з приводу того, чи має бути певна ситуація включена в один список замість іншого.

Для наочної ілюстрації окремі приклади із кожного списку будуть наведені нижче.

Червоний Перелік ситуацій, за наявності яких відмова від відводу арбітра не допускається:

- Сторона та арбітр тотожні, або арбітр є уповноваженим представником або співробітником особи, яка є стороною арбітражного розгляду.
- Арбітр є менеджером, директором або членом наглядової ради або має контролюючий вплив на одну зі сторін або особу, має пряму економічну зацікавленість у рішенні, яке буде винесено в арбітражному провадженні.
- Арбітр має суттєвий фінансовий або особистий інтерес щодо однієї зі сторін або підсумків розгляду.

---

⁹¹ International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 10 April 2024).

- Арбітр чи його (її) фірма регулярно консультиує сторону або афілійована особа сторони, та арбітр або його (її) фірма витягують із цього суттєвий фінансовий дохід.

Помаранчевий список серед іншого включає:

- Послуги, що раніше надавалися однією зі сторін, або інша участь у справі.
- Арбітр протягом останніх трьох років виступав як юридичний представник однієї зі сторін або афілійованої особи однієї зі сторін, або раніше консультиував або надавав юридичну допомогу стороні або афілійованій особі сторони, яка його призначила, у справі, не пов'язаній з цим суперечкою, але арбітр і сторона чи афілійована особа сторони більше не мають відносин, що продовжуються.
- Арбітр протягом останніх трьох років виступав як юридичний представник, чинного проти однієї зі сторін або афілійованої особи однієї зі сторін у справі, не пов'язаному з цією суперечкою.
- Арбітр протягом останніх трьох років призначався однією зі сторін та/або афілійованою особою однієї зі сторін у як арбітр два або більше разів.
- Юридична фірма арбітра протягом останніх трьох років діяла за чи проти однієї зі сторін або афілійованої особи однією зі сторін у справі, не пов'язаній з даною суперечкою, при цьому арбітр не брав участь у такій діяльності.
- Арбітр є в даний час або був протягом останніх трьох років арбітром в іншому арбітражі по пов'язаному з даною суперечкою справі за участю однієї з сторін або афілійованої особи однієї з сторін.

Зелений список серед іншого включає:

- Висловлені раніше думки щодо правових питань. Арбітром раніше було публічно висловлено юридичну думку (наприклад, у статті в правовому журналі або під час публічної лекції) з питання, яке стосується також і даному арбітражному розгляді (але дана думка висловлюється не щодо цієї справи).
- Надання послуг однією із сторін на даний час. Фірма, що співпрацює з юридичною фірмою арбітра або входить з нею в одне і те ж об'єднання, але не ділить суттєві гонорари або інші доходи з юридичною фірмою арбітра, надає послуги однієї зі сторін або афілійованого особі однієї зі сторін у справі, не пов'язаній з даним спором.
- Контакти з іншим арбітром чи юридичним представником сторони. Арбітр пов'язаний з іншим арбітром або юридичним представником однієї із сторін за допомогою членства в одній і тій же професійній асоціації або громадською чи благодійною організацією, чи через соціальні мережі.
- Арбітр та юридичний представник однієї з сторін раніше виступали спільно як арбітрів. Арбітр викладає на тому ж факультеті або тому ж навчальному закладі, що й інший арбітр або юридичний представник однієї зі сторін, або обіймає посаду професійної асоціації, громадською чи благодійною організацією разом з іншим арбітром або юридичним представником однієї зі сторін.

Арбітр виступав як спікера, модератора або організатора на одній або більше конференціях, або брав участь у семінарах або робочих групах професійної, громадської чи благодійної

організації разом із іншим арбітром чи юридичним представником однієї із сторін⁹².

Отже, усі описані фактори та механізми є універсальними та можуть і повинні застосовуватися при проведенні арбітражних процедур за правилами МРС.

Необхідно наголосити, що статтею 4 Арбітражного регламенту МРС визначено порядок прийняття, повідомлення арбітром про призначення його для розгляду спору. Так, секретаріат підтверджує призначення арбітрів та надсилає лист про призначення на адресу арбітрів. Арбітр в свою чергу письмово погоджується на своє призначення. Арбітр може бути звільнений від призначення тільки секретаріатом Gemzu за його власним бажанням або за бажанням однієї чи обох сторін.

Окремо встановлений механізм проведення заміни арбітра. Якщо призначений арбітр з будь-якої причини не може (більше) діяти, реєстратор призначає іншого арбітра. Якщо відставка арбітра також припиняє призначення іншого арбітра/арбітрів, ці арбітри вважаються повторно призначеними. Розгляд юридичного спору призупиняється на час, поки відбувається заміна арбітра⁹³.

Стаття 6 Арбітражного регламенту МРС визначає спеціальну процедуру відводу арбітру або реєстратору. Зокрема, якщо сторона вважає за необхідне заявити відвід арбітру, вона повинна повідомити про це письмово протягом двох тижнів після отримання повідомлення після призначення, або протягом двох тижнів після того, як особі стала відома причина для відводу.

Повідомлення про відвід повинно містити:

а. ім'я (імена) арбітра (арбітрів), яким(их) заявлено відвід;

---

⁹² International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafce8918> (accessed 10 April 2024).

⁹³ Article 4 of MPC ARBITRATION REGULATIONS. English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 12 April 2024).

в. причини відводу.

Інші причини, крім зазначених у повідомленні, не розглядаються.

Арбітрам може бути заявлено відвід, якщо є обґрунтовані сумніви щодо їх неупередженості або незалежності. Детальні підстави для таких сумнівів описані вище.

Проведення у справі може бути зупинено реєстратором з дня отримання позовної заяви про відвід. Якщо арбітр, якому заявлено відвід, не відмовляється протягом чотирнадцяти днів після дня отримання повідомлення від сторони, яка заявляє відвід, вирішується обґрунтованість такого оскарження на вимогу будь-якої сторони. Якщо цей запит не подано протягом чотирьох тижнів після дня отримання повідомлення сторона, яка заявляє відвід, втрачає право на оскарження, а провадження, якщо воно було призупинено, відновлюються в тому ж вигляді, в якому вони були.

Якщо арбітр, якому заявлено відвід, приймає відвід, цей арбітр має бути замінений відповідно до правил, які були застосовні до його початкового призначення, якщо сторони не домовилися про інший спосіб заміни. Якщо ж залучений арбітр, одна зі сторін або обидві сторони мають місце проживання за межами Нідерландів терміни на відправку кореспонденції, зазначені в цій статті, подвоюються.

Загальна процедура слухання справи в арбітражі влаштована таким чином: реєстратор надсилає арбітражну заяву арбітрам разом із листом про призначення. Арбітри повинні забезпечити однакове ставлення до сторін. Вони забезпечують рівні можливості відстоювати свої права та висловлювати думку сторонам.

Арбітри визначають, у який спосіб і в які строки здійснюється провадження. Вони також приймають рішення щодо заяв третіх сторін, провадження та/або приєднання, також якщо такої справи зазвичай не було б в межах компетенції арбітрів. Це означає, що строк розгляду справи є «плаваючим» та залежить від конкретних обставин справи. Разом з цим,

арбітри забезпечують проведення арбітражного розгляду оперативно. Вони уповноважені за клопотаннями сторони або за власною ініціативою продовжити термін, передбачені арбітражним регламентом.

Арбітри можуть на прохання сторони або за власною ініціативою після отримання арбітражного файлу або на пізнішому етапі спору провести зустріч зі сторонами, щоб отримати консультації щодо перебігу провадження та/або для подальшого визначення спірних моментів спору по факту і праву. Арбітражне провадження ведеться нідерландською мовою, за винятком, якщо однією зі сторін є сторона, яка проживає за межами Нідерландів і не володіє голландською мовою. У цьому випадку арбітражний розгляд ведеться англійською мовою. Сторони можуть з'явитися в арбітраж та представляти власні інтереси особисто або через довіритися за наявності належної довіреності.

Безпосередньо процедура слухання описана в статті 9 Арбітражного регламенту MPC⁹⁴, де визначено, що реєстратор у повідомленні запитує кожному зі сторін, чи вони бажають негайного розгляду усного слухання спору або бажають розглядати спір у заздалегідь визначеному порядку письмово. Якщо обидві сторони бажають провести усне слухання, дата його має бути визначена і арбітри повинні бути негайно повідомлені про це. Якщо (одна зі сторін) бажає письмово роз'яснити спір, арбітри повинні визначити якнайшвидше, до якої дати позивач може обґрунтувати своє позовну заяву і протягом якого строку відповідач може відреагувати на це з можливими додатковими періодами часу для відповіді та репліки. Відправна точка завжди становить три тижні. Однак арбітри можуть визначити і інший період часу залежно від обставин справи. Це означає, що сама процедура організації слухання теж є гнучкою та залежить від того, як арбітри визначають її разом із учасниками справи.

---

⁹⁴ Article 9 of MPC ARBITRATION REGULATIONS. English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 12 April 2024).

Позовна заява та відзив повинні по можливості містити усі заяви, аргументи та докази, які сторони бажають висунути в провадженні. Це також стосується будь-якого зустрічного позову або оскарження юрисдикції. Відповідач, який виступає в арбітражному провадженні і бажає порушити питання про відсутність юрисдикції Арбітражного суду, подає таке клопотання перед усіма арбітрами під ризиком втрати права посилаючись на це право згодом.

Копія кожного повідомлення або письмового документу від сторони до реєстратора бути надіслані цією стороною іншій стороні. За цим слідкує та контролює секретаріат Gemzu.

У разі необхідності арбітри можуть провести більше одного засідання, яке проводить секретар письмово аби повідомити сторони або їх представників. Арбітри можуть зобов'язати сторонам залучити або викликати свідків, а також можуть викликати самих свідків самостійно. Арбітри також можуть замовити проведення експертизи. На кожній стадії розгляду арбітри можуть розпорядитися про особисту явку сторони надати інформацію, відповідно спробувати укласти мирову угоду. Вони також мають право замовити певні документи, що стосуються спору.

Стосовно арбітражу, то сторони зобов'язані надати арбітрам усі необхідні дані та інформацію, виконувати їхні письмові чи усні вказівки. Якщо ж сторона не дотримується цього, арбітри мають право вивести такі висновки з цього, які вони вважають належними.

Усі усні слухання та заяви мають бути зроблені на засіданні, крім виняткових випадків. Повідомлення, запити також можуть бути зроблені за допомогою електронних засобів, здійснених стороною, якщо цього можна досягти такими засобами.

Окремим процесуальним моментом є подання зустрічного позову. Так, Арбітражний регламент визначає можливість та порядок подачі зустрічного позову учасниками процесу. Статтею 10 Арбітражного

регламенту МРС встановлено, що відповідач може не пізніше, ніж у своєму відзиві на позов, або, за відсутності такої можливості не пізніше ніж на першому засіданні пред'явити зустрічний позов, якщо цей позов є результатом тієї самої угоди, що й позов за основним позовом або безпосередньо пов'язаний з ним.

Це означає, що зустрічний позов може бути поданий тільки щодо однорідних вимог та заявлятися тільки на початковому етапі розгляду справи. Це пояснюється тим, що якщо відповідач заявлятиме позов на пізнішому етапі спору, то доведеться розглядати спір практично із нульової стадії, що не узгоджується із принципом процесуальної економії часу.

Якщо зустрічний позов є результатом іншої угоди, укладеної відповідно до умов МРС, необхідно здійснити запит на окремий арбітражний розгляд. Однак зустрічний позов може бути запропоновано подано якщо він буде переданий арбітрам, які приймають рішення щодо осново позову. В обох випадках арбітри вирішують, чи розглядати зустрічний позов одночасно з первинною претензією або повністю окремо. Арбітри можуть, у разі одночасного розгляду, вимагати від сторони, яка подає зустрічний позов здійснити гарантійний платіж. Тобто процес та розмір гарантійного платежу залежить від кількості позовів та відповідно від загальної суми позову.

Окремо встановлені процедурні наслідки неявки учасників спору в суд. Якщо позивач не присутній або не представлений на першому засіданні, або якщо позивач не з'явився подати додаткові пояснення за своєю вимогою, арбітри можуть ухвалити рішення про припинення провадження, якщо відповідач не погодиться розглядати запит про арбітраж без його участі. Це означає, що на позивача покладено процесуальний обов'язок відповідального ставлення до заявлена власних та підтримки їх у суді.

Якщо відповідач не присутній або не представлений і не повідомив про це арбітрів та сторону захисту, позов може бути задоволено, якщо арбітри не встановлять, що позов є необґрунтованим, або є підстави для не продовження арбітражного розгляду.

Також позивач наділений процесуальним правом відкликати арбітражну заяву. Арбітражний розгляд може бути відкликаний позивачем у письмовій формі до початку розгляду справи, за умови, що адміністративні витрати були сплачені.

Сторона може відкликати арбітраж лише після того, як буде представлено, що інші учасники письмово погоджуються з цим.

Стаття 13 Арбітражного регламенту визначає порядок, розміри та умови компенсацій, що можуть бути присуджені тій чи іншій стороні⁹⁵.

Арбітри виносять арбітражне рішення з належною ретельністю та з усією справедливістю. Вони повинні винести своє рішення якомога швидше, але зобов'язані зробити це протягом шести місяців після дати першої арбітражної сесії. Однак за особливих умов, арбітри мають право, якщо це продиктовано особливими обставинами, продовжити час для винесення рішення. Зі статистичних даних, що розміщені на веб-сторінці Gemzu, слідує, що абсолютна більшість спорів вирішується в строк до шести місяців.

Арбітри приймають рішення більшістю голосів і не висловлюють думку меншості. Вони складають і підписують мотивоване рішення про своє рішення в чотирьох копіях. У свою чергу реєстратор забезпечує якнайшвидше:

- а) надсилання копії арбітражного рішення, підписаного арбітрами та реєстратором поштою одночасно обом сторонам;

---

⁹⁵ Article 13 of MPC ARBITRATION REGULATIONS. English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 16 April 2024).

- b) оригінал остаточного рішення, повністю або частково, зберігається в реєстрі суду в межах юрисдикції якого знаходиться місце арбітражу;
- c) четвертий примірник надсилається до секретаріату Gemzu, де він залишатиметься в архів строком на десять років.

Порядок формування списків арбітрів теж має свою специфіку. Зокрема, щороку правління Gemzu складає список щонайменше восьми осіб, які мають право бути призначеними сторонами у якості арбітрів. Особи, що визначені у списку можуть бути негайно перепризначені правлінням арбітрами.

В той же час не можуть бути включені до списку:

- будь-хто, хто займається адвокатською діяльністю професійно;
- усі, хто не працював у молочному секторі більше п'яти років.

Особи зі списку арбітрів мають юрисдикцію стосовно всіх спорів, як тільки вони будуть призначені арбітрами у спорі.

Якщо Gemzu недбало поставився до призначення осіб для списку арбітрів і таким чином число арбітрів становить менше п'яти осіб, тоді будь-яка сторона має бути має право передати спір до звичайного суду.

Реєстратор Gemzu також призначається за чітко визначеною процедурою. Так, секретаріат Gemzu призначає реєстратора для кожної арбітражної процедури, яка може виникнути. Реєстратор виконує функції секретаря та є юристом, який практикує в Нідерландах. Реєстратор діє як секретар арбітрів.

Адміністративні витрати, які сторони несуть також чітко визначені. На початку арбітражного розгляду позивач повинен сплатити секретаріату Gemzu фіксовану суму в розмірі 750 євро (без ПДВ) для адміністративних витрат. Секретаріат Gemzu несе відповідальність за стягнення належної саме такої суми.

Арбітражні витрати становлять окрему категорію витрат та складаються з такого:

- витрати на гонорар арбітрів
- витрат на проїзд, проживання, інші витрати, понесені від імені арбітражу
- заробітна плата реєстратора
- витрати третіх осіб, наприклад, витрати на експерта, тощо.

Гонорари арбітрів становлять 1000 євро за арбітра, збільшені на 500 євро (без ПДВ) за кожну сесію. Вищезазначений збір за сесію також має бути сплачений у разі проведення арбітражу, який відкликано менш ніж за 24 години до сесії.

Секретаріат Gemzu визначає арбітражні витрати після консультації з арбітрами. У своїй постанові арбітри визначають арбітражні витрати, в тому числі, щодо депонування ухвали до канцелярії суду.

Сторона, проти якої винесено арбітражне рішення, зобов'язана сплатити арбітражні витрати, за винятком особливих випадків на розсуд арбітражного суду. Наказ про сплату арбітражних витрат також може бути зроблений на чіткий запит сторони.

Якщо призначення арбітрів припинено до винесення остаточного рішення, арбітражні витрати визначаються секретаріатом Gemzu, і вони покриваються сторонами пропорційно. Секретаріат Gemzu може вимагати доповнення депозиту позивача до повної суми арбітражних витрат, визначену таким чином. Секретаріат Gemzu має право вимагати одночасно з адміністративні витрати, що позивач сплачує як депозит, з якого здійснюються виплати гонорарів арбітрів і витрати реєстратора, експертів. Секретаріат Gemzu може в будь-який час вимагати депозит, який має бути доповненим. Якщо відповідач пред'явив зустрічний позов, в тому числі умовний зустрічний позов, секретаріат Gemzu також може вимагати від відповідача гарантійний платіж.

При присудженні арбітражних витрат арбітри враховують сплачені депозити. У тій мірі, в якій суми враховані за рахунок сторони, на користь якої було винесено арбітражне рішення. Витрати на правову допомогу сторін, крім особливих обставин, підлягають визначенню арбітрами, повинні бути компенсовані на рахунок сторони, яка звернулася із судовим запитом про допомогу.

Остання стаття Арбітражного регламенту визначає окремі спеціальні положення, зокрема:

- будь-які посилання на «робочі дні» в Арбітражному регламенті не включають суботу та неділю;
- арбітраж є конфіденційним, і всі особи, які прямо чи опосередковано залучені, зобов'язані його виконувати комерційні таємниці, за винятком випадків, коли розголошення вимагається законом або угодою;
- секретаріат Gemzu уповноважений опублікувати рішення без зазначення назви сторін і після видалення будь-якої подальшої інформації, яка може розкрити особу учасника спору, якщо сторона не заперечила проти цього в секретаріаті Gemzu протягом двох місяців з дати винесення рішення;
- арбітри та реєстратор, а також будь-які інші особи, залучені ними до участі у справі (включаючи експертів, Gemzu, членів правління, службовців і співробітників) не є особами, які несуть договірну чи позадоговірну відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну самостійно чи іншою стороною, дії чи бездіяльність осіб або використання допоміжних питань в арбітражі або навколо нього.

Згідно зі статтею 14 Арбітражного регламенту МРС-умов, в Секретаріаті Окружного суду Гааги колегія керівництво Gemzu визначила

на 2024-й рік наступних осіб, які можуть бути призначені арбітром (цей список також буде використовуватися для призначення медіатором):

Арбітр	Компанія	Локація
M. Baines	ETS Freddy Baines	Antwerpen, Belgium
M. de Boer	F&F Group bv	Zeist, Netherlands
P. Bousseau	Fit	Rennes, France
M. Daamen	Numidia	Herten, Netherlands
N. McFarlane	Fayrefield Foods	Crewe, United Kingdom
B. Gribben	Greenfields Ireland Ltd.	Belfast, Ireland
A. de Groot	Vreugdenhil Dairy Foods	Nijkerk, Netherlands
L. Ska	Solarec	Libramont, Belgium
S. Hulsebos	Hoogwegt Groep	Arnhem, Netherlands
J. Kaashoek	Melkweg Holland	Ede, Netherlands
H. Lanoë	Fit	Rennes, France
R. Loeters	Trigona Dairy Trade	Didam, Netherlands
R. de Munck	Alpha Milkpowders Holland	Waalwijk, Netherlands
Ms. C. Pezzali	L 'Interform	Milan, Italy
P. van Pinxteren	Agri-Best B.V.	Nuland, Netherlands
M. Power	Cheese Filata Solutions Ltd	Dublin, Ireland
Rauscher	Lacona	Kronwinkl, Deutschland
F. van Stipdonk	Interfood Holding	Eindhoven, Netherlands
C. Szczepanski	Milkada sp. z o.o.	Warsaw, Poland
B. van Belleghem	Van Ballegooijen Foods Wijk en Aalburg, Zelhem,	Netherlands
A. Uleckas	UAB Litamilk	Vilnius, Lithuania ⁹⁶ .

Таким чином, Арбітражний регламент MPC є достатньо деталізованим документом, що містить чіткі та сучасні процедури

⁹⁶ Article 13 of MPC ARBITRATION REGULATIONS. English - 2018. Melkweg. <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 16 April 2024).

обрання, відводу арбітрів та самої процедури слухання. Єдиним достатньо архаїчним моментом є те, що списки арбітрів є закритими. Це досить обмежує сторін спору у виборі тих професійних учасників ринку молочних продуктів, яких вони знають, з іншого боку, в такий спосіб секретаріат Gemzu самостійно ретельно здійснює відбір учасників та може контролювати те, що виключно фахові спеціалісти, із вузькими спеціалізованими знаннями будуть наявні у списках.

2.3. Аналіз арбітражних рішень винесених на основі MPC Conditions

З науково-дослідної позиції критично важливим є дослідження того, як на практиці функціонує сам арбітраж MPC та як у прикладному варіанті застосовуються MPC Conditions для вирішення спору. Саме тому неодмінною складовою цього дослідження є рішення арбітражу при Gemzu аби встановити, як арбітри кваліфікують та застосовують MPC Conditions при вирішенні конкретних спорів. Відповідні рішення є публічними та розміщені на веб-сторінці Gemzu. Натомість самі назви компаній у таких рішеннях є знеособлені

Спір щодо того, чи було укладено договір та не вдалося доставити товар⁹⁷.

Обставини справи були наступні:

- Позивач стверджував, що існує домовленість про доставку чотирьох вантажівок свіжого вершкового масла до відповідача. Так, електронним листом від 25 вересня 2018 року Позивач подав комерційну пропозицію відповідачу та інформував відповідача: «Інформація, що міститься в цьому повідомленні, призначена виключно для використання фізичною чи юридичною особою, якій воно адресоване, та іншими

---

⁹⁷ Arbitral verdict MPC 25-01-2024. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/arbitral-verdicts-mpc/arbitral-verdicts> (accessed 16 April 2024).

уповноваженими особами на його отримання. Зміст інформації не вважається формально юридично обов'язковим і є «предметом договору» та внутрішнього затвердження умов, що містяться. Лише після укладення офіційного контракту умови та положення будуть прийняті як обов'язкові. Усі офіційні пропозиції та контракти базуються на умовах МРС.

- Листом від 25 вересня 2018 р. відповідач відповів на вищезазначений електронний лист наступним чином:

«У зв'язку з цим електронною поштою від 28 вересня 2018 року було надіслано підтвердження продажу S1018001226 (далі – «Підтвердження продажу») від 25 вересня 2018 року разом із умовами МРС. Підтвердження продажу містить наступне:

- ✓ Підтвердження продажу не було підписано.
- ✓ Електронним листом від 16 жовтня 2018 р. відповідач підтвердив поставку вершкового масла згідно з підтвердженням продажу.
- ✓ Електронним листом від 16 жовтня 2018 року Позивач все ще чекав на елементи маркування, ні замовлення не дозволяло розмістити замовлення для доставки.
- ✓ Електронним листом від 17 вересня 2018 р., 8 листопада 2018 р., 3 грудня 2018 р. та знову 13 лютого 2019 р. 2019 р. Позивач намагався надіслати запит на підписання генеральної рамкової угоди.
- ✓ Електронним листом від 27 грудня 2018 року, 3 січня 2019 року та 71 січня 2019 року позивач попросив надати планування доставки для масла.
- ✓ Електронним листом від 30 січня 2019 року надіслано попередній графік поставки 46 тис. кг масла.

- ✓ Електронним листом від 5 лютого 2019 р. здійснено першу доставку із посиланням та підтвердження продажу. Поставка 22 000 кг вершкового масла була здійснена 41 лютого 2019 року, за яку було сплачено частково.
  - ✓ Електронним листом від 15 березня 2019 р. позивач просив надати роз'яснення щодо поставки, оскільки дати доставки в Підтвердженні продажу були прострочені.
  - ✓ Електронним листом від 5 квітня 2019 року було підтверджено, що Позивач більше не вимагатиме поставки масла.
  - ✓ Електронним листом від 01 квітня 2019 року Позивач заявив, що не зобов'язаний на прийняти доставку масла, що залишилося.
  - ✓ В електронному листі від 10 квітня 2019 року повідомляється, що між сторонами немає підписаної угоди, яка зобов'язується прийняти масло, що залишилося.
- Сума претензій складала 75 000,20 євро. Претензія базується на різниці між початковою ціною продажу (4,820 євро/т) і «поточною ринковою ціною» 3500 євро/т.

Сторона захисту заперечувала позов та стверджувала, що ніколи не було підтвердження замовлення 4 вантажівок масла. Відповідач стверджував, що використовує лише замовлення на купівлю та ніколи не робить замовлення електронною поштою, і, отже, не існує контракту, підписаного сторонами, і не зобов'язаний отримувати та оплачувати вантажівки масла.

Арбітражний суд розглянувши матеріали справи, дійшов висновку, що покупець зобов'язався прийняти вершкове масла згідно з Підтвердженням продажу. Покупець фактично «прийняв» доставку та здійснив оплату на зазначених умовах. Арбітражний суд погодився з тим, що немає угоди щодо поставки 88 000 кг масла. Як зазначено вище, Арбітражний суд вважає, що сторони досягли угоди 25 вересня 2018 року, що було підтверджено Підтвердженням продажу. Арбітражний суд зазначив, що позов в основному базується на так званих «абстрактних збитках», які є різницею між первісною ціною продажу та поточною ринковою ціною⁹⁸.

При визначенні збитку Арбітражний суд має певну свободу розрахувати збитки найбільш розумним чином. Відповідно до ст. 6:97 Цивільного кодексу Нідерландів, арбітражний суд також може оцінити збитки за власним переконанням. Арбітражний суд вказав, що збитки можуть бути розраховані на основі різниці між початковою ціною покупки та ринковою ціною на момент, коли угода вважалася нерозірваною Арбітражним судом, який вважав, що електронним листом від 18 липня 2019 р. сторонам стало зрозуміло, що транзакція не призведе до залишків масла. Відповідно до публічного ринкового котирування вершкового масла ринкова ціна в липні 2019 року становила 3,580 євро/т. Різниця становить 1,240 євро/т. Арбітражний суд оцінює та стверджує, що розумні особи з належною обережністю та чесністю мали б оцінити шкоду таким чином - сума 68 200 євро. Ця оцінка базується на різниці в ціні 1,240 євро/т, помноженій на залишок масла.

Вимоги щодо витрат на зберігання та витрат на фінансування оцінювалися окремо. Однак ці витрати не є додатково обґрунтованими і, як наслідок, не можуть бути присуджені згідно з позицією Арбітражного суду.

---

⁹⁸ Кузьмич С. О. Підходи до визначення та обрахунку «абстрактних збитків» арбітражем GEMZU при застосуванні правил MPC Conditions. Наше право. 2025. № 1. С. 149.

Аналіз описаного рішення є особливо цінним для оцінки того, як арбітраж оцінив та розтлумачив так звані «абстрактні збитки». Зокрема було чітко вказано, що збитки можуть бути розраховані на основі різниці між початковою ціною покупки та ринковою ціною на момент, коли угода вважалася нерозірваною. Це є сучасним та справедливим підходом, який в повній мірі враховує сучасні комерційні потреби учасників торговельних відносин молочних продуктів.

Ще один спір був розглянутий та пов'язаний з укладенням Багатоступеневого договору купівлі-продажу та розірванням договору через неякісність договорів (поставка моцарелли)⁹⁹.

Фактичні обставини справи:

- 13 жовтня 2022 року сторони уклали угоду купівлі-продажу про продаж 22 000 кг моцарелли (Угода № 1).
- 4 листопада 2022 року компанія уклала інший договір купівлі-продажу продажу по 21 000 кг моцарели (Договір № 2).
- Ще одна угода купівлі-продажу була укладена 9 листопада 2022 року. Ця угода передбачала продаж 126 000 кг моцарелли (Угода № 3) за ціною 4 500,00 євро за метричну тонну, на загальну суму 567 000 євро.
- Відвантаження моцарелли за Договором № 1 відбулося на завод 1 грудня 2022 р. Про походження зазначеної моцарелли було електронним листом від 6 грудня 2022 року офіційно письмово повідомлено, що значна частина поставленої продукції згідно з Угодою №. 1 була поганої якості. Покупець вказав, що моцарелла надто м'яка та липка. Використання продуктів було шкідливим для устаткування, на якій покупець хотів обробляти моцареллу, а також призвело до простою виробничої лінії, що означало, що покупець

---

⁹⁹ Arbitral verdict MPC 22-08-2023 Failure to deliver product. Skimmed milk powder. <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/arbitral-verdicts-mpc/arbitral-verdicts> (accessed 16 April 2024).

зазнав збитків через неможливість використовувати виробничу лінію. Ця скарга надалі іменується як «перша скарга».

- Друга скарга, пов'язана з доставкою моцарелли за договором №. 2 від 16 грудня 2022 року та поінформовано, що були розбиті пакети, і що моцарелла не підлягала обробці. Проте моцареллу вдалося продати, за винятком шести блоків із розбитими пакетами.
- Покупець окремо зазначив у своєму листі від 28 грудня 2022 року про те, що спірні продукти було повернуто без вимоги компенсації збитків. У ньому повідомленні також зазначено, що він вважає за доцільне, принаймні протягом певного періоду, не продовжувати використання відповідного типу продукту.
- Покупцем було повернуто 7 259,37 кілограмів моцарелли, що стосувалося першої та (частково пов'язаної) другої скарги та виставило рахунок-фактуру 19 січня 2023 року відповідно.
- Покупець листом від 10 лютого 2023 року просив розірвати Угоду № 3 через появу першої та другої скарг і зазначив, що: "невідповідність якості змусила його клієнта скасувати будь-яку наступну покупку товару того самого типу».
- Листом від 15 лютого 2023 року постачальник відповів на запит про розірвання договору та заявив, що першу та другу скарги було розглянуто та знайдено взаємоприйнятне рішення. Тому обидві скарги були належним чином розглянуті та вирішені. Крім того, постачальник стверджував, що не реєстрував жодних скарг щодо моцарелли від інших покупців.
- Позивач вимагав виплату суми 181 388,34 євро як компенсацію за збитки, понесені через те, що всі покупці відмовилися від прийняття продуктів згідно з Угодою №. 3 і постачальник був змушений продати продукти за нижчою ціною, ніж початкова ціна, з якою були укладені домовленості.

- Арбітражний суд мав оцінити, чи позов можна задовольнити. Для оцінки претензії мало значення встановити те, про що сторони домовилися. На підставі фактів, наведених сторонами, Арбітражний суд вказав, що сторони погодилися укласти три окремі угоди купівлі-продажу: угоди № 1, 2 і 3. Покупець стверджував, що мав право розірвати угоду № 3 через невідповідність продукції, поставленої згідно з Договорами № 1 і 2. Арбітражний суд прийняв такі міркування з цього приводу. Вважається, що передчасно припускати що продукція, яка постачатиметься за Угодою № 3, буде невідповідною через скарги, пов'язані з доставкою моцарелли, виробленої за Договорами № 1 і № 2.
- Аргумент про те, що недоліки за Договорами № 1 і № 2 також є підставою для розірвання Договору № 3, не є переконливим. По-перше, Арбітражний суд розглядає ці угоди як три окремі угоди. Не було встановлено, що ці угоди за своєю суттю пов'язані або невіддільні одна від одної. Таким чином, недолік за однією з угод не означає автоматично недолік за іншою угодою. Крім того, Арбітражний суд вважає, що скарги за першими двома угодами були врегульовані між сторонами. Крім того, не було невиконання зобов'язань щодо поставки за Угодою № 3, і покупець не мав об'єктивних підстав передбачати недоліки за згаданою угодою.
- Стосовно аргументу про те, що припинення дії Угоди № 3 виправдовує припинення Угоди № 3, Арбітражний суд вважає, що не було встановлено, що частина зазначеної угоди полягала в тому, що продукти за Угодою № 3 були спеціально призначені для цього. Крім того, Арбітражний трибунал вважає, що спочатку продав продукцію, але потім, після другої скарги, продав продукцію іншому клієнту. Арбітражний суд вважає, що немає підстав для розірвання Договору № 3.

- Арбітражний суд вказав, що вимоги про відшкодування збитків не підтвержені належним чином. Стверджуване припинення відносин між покупцем і продавцем не відбулися. Беручи до уваги надані докази та всі факти, Арбітражний суд, вказав на справедливу виплату 181 388,34 євро.

Усі рішення Арбітражного суду є знеособленими. Конфіденційність часто розглядається як одне з основних переваг міжнародного арбітражу. Наприклад, конфіденційність зменшує розкриття конфіденційної інформації та вплив суспільних думок. Конфіденційність слід відрізнити від конфіденційності, що стосується того факту, що тільки сторони арбітражної угоди можуть бути присутні на слуханнях і брати участь в арбітражному розгляді. Конфіденційність передбачає втручання третіх осіб у процес, у той час як це відноситься до зобов'язань сторін не розголошувати конфіденційну інформацію, що стосується арбітражного розгляду, третім особам¹⁰⁰.

Сторони мають право домовитися про конфіденційність арбітражного розгляду. Це право витікає із застосування автономії сторони, визнаної в сучасних правових системах. Вони можуть застосувати угоду про конфіденційність, наприклад, у відношенні арбітражного розгляду. Такі угоди надають права, які можуть бути захищені за допомогою тимчасових заходів або інших правових заходів захисту¹⁰¹.

Однак, угоди про конфіденційність зв'язуються тільки з цією стороною угоди, а не з третіми особами. Відповідно, треті особи можуть розголошувати отримані матеріали без будь-якої обмеженої конфіденційності більше того, положення про конфіденційність можуть бути предметом виключення з державної політики.

---

¹⁰⁰ Гері Борн, Міжнародний комерційний арбітраж, Друге видання, розділ 20: Конфіденційність у міжнародному арбітражі, с. 278-279.

¹⁰¹ Гері Борн, Міжнародний комерційний арбітраж, Друге видання, розділ 20: Конфіденційність у міжнародному арбітражі, ст. 278.

У ситуаціях, коли сторони явно не погоджені з положеннями про конфіденційність, національні суди можуть передбачити передбачені зобов'язання щодо конфіденційності. Зокрема, Англійські суди встановили передбачені зобов'язання конфіденційності через існування арбітражного договору.. Обґрунтування цих рішень полягає в тому, що таке зобов'язання витікає з характеру самого арбітражу.. Однак ця презумпція може бути перевірена, якщо розкриття інформації необхідно для захисту прав будь-якої сторони. Англійські суди зазвичай захищають матеріали арбітражного розгляду, в той же час дозволяють розкрити арбітражні рішення для захисту правової сторони.

За французьким законодавством у відношенні арбітражного розгляду розумілося зобов'язання конфіденційності, витягнуті з арбітражної угоди. Однак, В останній час Франція прийняла законодавчу установу, яка включала зобов'язання про явну конфіденційність для внутрішнього арбітражу, який не був поширений на міжнародний арбітраж. Це виключення було пояснено як наслідок тенденції до більшої прозорості в міжнародному інвестиційному арбітражі. Для міжнародного комерційного арбітражу можна стверджувати, що передбачене зобов'язання, раніше визнане французькими судами, залишається в силі. З-за цієї невизначеності, однак, для арбітражного розгляду у Франції рекомендується включити положення про конфіденційність в арбітражну угоду.

У Сполучених Штатах питання конфіденційності часто виникає в контексті розкриття матеріалів арбітражного розгляду, після стороннього запиту на виявлення. Суди США зазвичай допускають виробництво заяв, доказів і стенограм від арбітражного розгляду. Однак, вони роблять це, не викликаючи питання про передбачені зобов'язання конфіденційності, а іноді, незважаючи на явні положення про конфіденційність в арбітражних

угодах, або наявність передбачених зобов'язань конфіденційності відповідно до законодавства арбітражного суду¹⁰².

Отже, MPC-Conditions є реальним інструментом вирішення спорів, які арбітри застосовують для вирішення конкретних спорів на практиці. Аналіз описаних рішень вище дає підставу стверджувати, що арбітри, використовуючи MPC-Conditions, застосовують сучасні, швидкі та дієві юридичні засоби для вирішення спорів.

Таким чином, система вирішення спорів за правилами MPC-Conditions має комплексний та багаторівневий характер, оскільки поєднує медіаційні та арбітражні механізми, адаптовані до специфіки міжнародної торгівлі молочними продуктами. Її особливість полягає у тому, що вона не обмежується загальним посиланням на можливість альтернативного вирішення спору, а формує спеціалізовану процесуальну модель, у межах якої враховуються комерційна динаміка ринку, технічна складність товару, потреба в оперативності та необхідність збереження конфіденційності.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз медіаційної процедури свідчить, що MPC-Conditions виходять із добровільної природи медіації та передбачають її початок лише за умови чітко вираженої згоди всіх сторін спору. У цьому проявляється класична природа медіації як консенсуального механізму, що не може бути нав'язаний стороні примусово. Водночас роль секретаріату Gemzu не є суто технічною: він забезпечує адміністративний супровід, комунікацію між сторонами, перевірку наявності згоди на медіацію, призначення медіатора та контроль за належною організацією

---

¹⁰² Гері Борн, Міжнародний комерційний арбітраж, Друге видання, розділ 20: Конфіденційність у міжнародному арбітражі, ст. 278.

процедури. Це дає підстави розглядати медіацію Gemzu як інституційно організовану форму комерційного посередництва.

Важливою перевагою медіації за MPC-Conditions є її гнучкість. Сторони можуть залучати адвокатів, консультантів, експертів та інших спеціалістів, що має особливе значення у спорах щодо якості, складу, маркування, зберігання та логістики молочної продукції. Саме у таких спорах правова оцінка часто неможлива без спеціальних технічних знань. Тому медіація за MPC-Conditions фактично поєднує юридичний, комерційний та експертно-технологічний компоненти, що підвищує її практичну ефективність.

Окреме значення має конфіденційність медіації. Для суб'єктів міжнародної торгівлі молочними продуктами збереження ділової репутації, комерційної інформації, умов поставки, даних про якість продукції та зміст переговорів є не менш важливим, ніж сам результат спору. Саме тому правила MPC-Mediation детально визначають обов'язок нерозголошення інформації, коло осіб, на яких він поширюється, а також винятки, коли розкриття інформації є допустимим. Такий підхід відповідає сучасній логіці альтернативного вирішення спорів, де конфіденційність виступає одним із ключових стимулів для звернення до медіації.

Аналіз онлайн-медіації засвідчує, що правила MPC-Conditions потенційно придатні для адаптації до цифрового середовища. Онлайн-формат є особливо актуальним у транскордонних комерційних спорах, де сторони перебувають у різних державах, а фізична участь у переговорах може бути економічно невиправданою. Водночас такий формат вимагає додаткового врегулювання питань ідентифікації учасників, захисту персональних даних, вибору платформи, порядку обміну документами, заборони несанкціонованого запису та забезпечення конфіденційності.

Щодо арбітражних процедур, то їх аналіз дозволяє зробити висновок, що арбітраж Gemzu є спеціалізованим галузевим механізмом,

зорієнтованим не лише на юридичне вирішення спору, а й на врахування реалій молочного ринку. Порядок формування арбітражного складу, участь реєстратора, можливість письмового або усного розгляду, подання зустрічного позову, залучення експертів та встановлення строків розгляду свідчать про достатньо розвинену процесуальну структуру. Водночас закритий список арбітрів має подвійний характер: з одного боку, він обмежує автономію сторін у виборі арбітра, а з іншого - забезпечує залучення осіб, які мають спеціальні знання та досвід у молочній індустрії.

Особливо важливим є те, що арбітраж за MPC-Conditions функціонує у взаємозв'язку з медіацією. Можливість призупинення арбітражу на час проведення медіації демонструє прагнення системи Gemzu не протиставляти ці механізми, а поєднувати їх у єдину модель поетапного врегулювання спору. Такий підхід відповідає сучасній тенденції розвитку dispute resolution, де пріоритет надається не формальному вибору одного способу захисту, а побудові ефективної траєкторії вирішення спору.

Аналіз арбітражної практики Gemzu підтверджує, що MPC-Conditions є не лише декларативними правилами, а реальним інструментом вирішення комерційних спорів. Арбітри застосовують ці правила для оцінки факту укладення договору, наслідків невиконання поставки, розрахунку абстрактних збитків, тлумачення пов'язаності окремих договорів та визначення меж відповідальності сторін. Це свідчить про практичну життєздатність MPC-Conditions та їх здатність забезпечувати швидке, спеціалізоване й комерційно обґрунтоване вирішення спорів.

Отже, механізми вирішення спорів за MPC-Conditions слід розглядати як самостійну галузеву систему альтернативного правосуддя у сфері міжнародної торгівлі молочними продуктами. Її значення полягає у поєднанні добровільності, спеціалізації, конфіденційності, експертності та

процесуальної гнучкості. Разом з тим ефективність цієї системи залежить від належного формулювання медіаційних і арбітражних застережень у договорі, своєчасного реагування сторін на спір та професійної підготовки доказової бази.

РОЗДІЛ 3. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО ПРИВАТНОПРАВОВИХ ПИТАНЬ ОБІГУ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ

3.1. Юридичне регулювання обігу та торгівлі молочним продуктами у Європейському Союзі

Юридична рамка Європейського Союзу, що встановлює правила для молочного сектору є з одного боку специфічною, а з іншого боку – забезпечує універсальний підхід до регулювання для всіх держав-членів ЄС. Законодавство Європейського Союзу визначає умови, за яких молоко та молочні продукти, призначені для споживання, можуть імпортуватися до Європейського Союзу, в тому числі із третіх держав, що не є членами Європейського Союзу. Юридичне дослідження цих механізмів вкрай важливе для України, як держави, що намагається збільшити свою частку експорту молочних продуктів на ринок Європейського Союзу.

Молоко та молочні продукти повинні надходити лише з третіх країн, які вказані у списку дозволених країн. Підприємства, на яких виробляються молоко та молочні продукти, мають отримати дозвіл на експорт. Це так званий «європейський номер». При імпорті використовується система TRACES, і вантаж з молочною продукцією повинен супроводжуватися сертифікатом. Ця система забезпечує відстеження продукції та запобігає занесенню захворювань на всьому ланцюгу поставок. Окрему важливу роль відіграють призначені прикордонні контрольні пункти, де здійснюються відповідні митні та ветеринарні перевірки державними установами відповідної країни. Європейський Союз прийняв законодавство щодо забезпечення безпеки харчових продуктів, які надходять на ринок у країнах-членах Європейського Союзу. Це законодавство встановлює загальні гігієнічні вимоги до виробництва харчових продуктів на основі належної виробничої

практики та системи НАССР¹⁰³. Встановлено критерії для мікроорганізмів, хімічних речовин і застосовних харчових добавок. Також законодавство містить вимоги до маркування продукції. Частина законодавства стосується спільної організації ринку молока та молочних продуктів. Ці правила містять правила для прямих виплат, субсидій, визначають систему шкільного молока тощо. Спеціальне законодавство створює правила для виробництва органічних біо-харчових продуктів, для виробництва та маркування продуктів із захищеним географічним зазначенням, захищеним зазначенням походження та гарантованою традиційною особливістю. Існує також спеціальне регулювання, яке визначає маркування продуктів, призначених для певних груп населення, наприклад, продукти без глютену, продукти без лактози тощо. Сфери, які не регулюються законодавством, включають маркування продуктів сертифікаційними знаками, призначеними для підкреслення придатності їжі для релігійних цілей або сертифікації якості¹⁰⁴.

Законодавство Європейського Союзу включає низку нормативних актів, які комплексно стосуються всього молочного виробництва. Ці норми поширюються та є загальнообов'язкові для всіх держав-членів Європейського Союзу. Законодавство Європейського Союзу визначає умови, за яких молоко та молочні продукти, призначені для людини споживання можна імпортувати в ЄС¹⁰⁵.

Європейський Союз має кілька законодавчих актів, які встановлюють правила виробництва та продажу безпечних харчових продуктів в окремих країнах Європейського Союзу. Це законодавство встановлює гігієнічні обмеження щодо вмісту сторонніх речовин і

---

¹⁰³ HACCP Principles & Application Guidelines. <https://www.fda.gov/food/hazard-analysis-critical-control-point-haccp/haccp-principles-application-guidelines> (accessed 29 April 2024).

¹⁰⁴ Čapla, J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinarstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).

¹⁰⁵ EC, 2022. (2022, May 26). In TRACES NT. <https://webgate.ec.europa.eu/cfcas3/tracesnt-webhelp/Content/Home.htm> (accessed 30 April 2024).

мікроорганізмів визначити вимоги до простежуваності та маркування продукції. Частина законодавства стосується організації ринку молока і молочних продуктів. Ці нормативні акти встановлюють правила прямих платежів і субсидії для суб'єктів господарювання, що оперують в цьому секторі. Спеціальне законодавство встановлює правила для виробництва органічних харчових продуктів. В Європейському Союзі також існує законодавство, яке визначає маркування продуктів, призначених для певних груп ризику¹⁰⁶.

Перш за все, слід відзначити, що на рівні Європейського Союзу визначені загальні правила охорони здоров'я. Так, йдеться про Регламент (ЄС) № 182/2011 Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2016/429¹⁰⁷ від 9 березня 2016 р. про заразні хвороби тварин та про внесення змін і визнання такими, що втратили чинність, деяких законів у галузі охорони здоров'я тварин. Делегований Регламент Комісії (ЄС) 2020/692¹⁰⁸, що доповнює Регламент (ЄС) Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу 2016/429 встановлює правила щодо ввезення, переміщення та обробки певних продуктів тваринного походження після їх надходження до Європейського Союзу. Умови надходження в Європейський Союз сирого молока, молочних продуктів та продуктів на основі молока повинні базуватися на тваринній безпеці для здоров'я людини, пов'язані з цими продуктами. Визначаються ризики пов'язані з країною або територією походження або їх зоною до виду тварин, з яких були отримані ці продукти. У випадку з молоком і молочними продуктами - дві основні хвороби є причиною для занепокоєння - зараження вірусом ящуру та лихоманки великої рогатої худоби, а отже, сире молоко має

---

¹⁰⁶ EC, 2021. Aims of the organic logo. Available at: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organic-logo_en (accessed 28 April 2024).

¹⁰⁷ Regulation (EU) 2016/429 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on transmissible animal diseases and amending and repealing certain acts in the area of animal health. OJ L 84, 31.3.2016, p.1–208.

¹⁰⁸ Commission Delegated Regulation (EU) 2020/692 of 30 January 2020 supplementing Regulation (EU) 2016/429 of the European Parliament and of the Council as regards rules for entry into the Union, and the movement and handling after entry of consignments of certain animals, germinal products and products of animal origin. OJ L 174, 3.6.2020, p. 379–520.

надходити лише з третіх країн або територій чи зон, вільних від цих захворювань. Здоров'я споживача та його захист забезпечується застосуванням кількох окремих законодавчих актів ЄС:

- Регламент (ЄС) № 178/2002¹⁰⁹ – визначає загальні принципи та вимоги харчового законодавства з безпеки харчових продуктів та встановлення процедури у питаннях безпеки харчових продуктів.
- Регламент (ЄС) № 852/2004 – визначає базові питання гігієни харчових продуктів¹¹⁰.
- Регламент (ЄС) № 853/2004 – визначає спеціальні правила гігієни харчових продуктів тваринного походження¹¹¹.
- Регламент (ЄС) № 2017/625 – визначає контроль та інші заходи, які виконуються для забезпечення застосування законодавства про харчові продукти та корми, правил щодо здоров'я тварин¹¹².

Специфічні умови визначені для імпорту молока та молочних продуктів для споживання в рамках Європейського Союзу. Слід відзначити, що гармонізоване законодавство Європейського Союзу дозволяє застосовувати однакові вимоги до маркетингу молока та молочних продуктів у всіх державах-членах ЄС і запобігає поширенню молока та молочних продуктів, які можуть передавати інфекційні захворювання небезпечні для худоби або людей від в'їзду в Європейський Союз. Ці принципи також застосовуються до вантажів молочних продуктів, які перебувають під процедурами транзиту та/або тимчасового зберігання в Європейському Союзі. Залежно від ризику, який вони можуть становити, такі вантажі звільняються від вимог охорони здоров'я, але повинні відповідати ветеринарним вимогам. Загалом продукти мають

---

¹⁰⁹ Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002. OJ L 31, 1.2.2002, p. 1–24.

¹¹⁰ Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. OJ L 139, 30.4.2004, p. 1–54.

¹¹¹ Regulation (EC) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin. OJ L 139, 30.4.2004, p. 55–205.

¹¹² Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products, amending Regulations (EC) No 999/2001, (EC) No 396/2005.

надходити з країн, до яких дозволено ввозити молоко та молочні продукти, списки яких визначає Європейський Союз.

Кожне підприємство-виробник має забезпечити аби походження його товарів було схвалене та авторизоване як підприємства, з якого молоко та молоко-продукти можуть бути імпортовані до Європейського Союзу. Кожна третя країна за межами Європейського Союзу повинна мати походження та затверджений план контролю залишків молочних продуктів. Країни, що не входять до Європейського Союзу, зобов'язані відповідати конкретним вимогам, щоб отримати дозвіл на продаж молока та молочних продуктів. Найважливіші аспекти, які враховуються перед такою авторизацією:

- організація, структура, компетенція та повноваження ветеринарних служб;
- законодавство третіх країн;
- правила щодо запобігання та контролю захворювань тварин у країнах, що не входять до Європейського Союзу;
- стан здоров'я худоби, інших домашніх тварин і дикої природи;
- регулярність і швидкість надання третьою країною інформації про інфекційні хвороби тварин Європейській комісії та Всесвітній організації охорони здоров'я тварин;
- гігієнічні вимоги до виробництва, обробки, зберігання та відправлення продуктів тваринного походження¹¹³.

Необхідно відзначити, що перш ніж країна, що не входить до Європейського Союзу, отримає дозвіл на ввезення та розміщення молока та молочних продуктів на ринку Європейського Союзу, Європейська комісія може провести аудит, щоб переконатися, що всі критерії,

---

¹¹³J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and diary products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).

встановлені законодавством, що перелічені вище, відповідають належним чином у відповідній державі.

Виходячи з принципів, що містяться в законодавстві Європейського Союзу, і результатів аудиту Комісії Європейського Союзу, держава що не є членом Європейського Союзу може бути включена до списку третіх країн, які мають право на ввезення молока та молочних продуктів до Європейського Союзу. Перелік таких третіх країн містить імплементаційний регламент Комісії (ЄС) 2021/405¹¹⁴ від 24 березня 2021 р. про встановлення списків третіх країн або їхніх регіонів, з яких Регламент (ЄС) № 2017/625 дозволяє ввезення до Європейського Союзу певних тварин і товарів, призначених для споживання. Отже, процедурно перед тим, як експортувати молоко та молочну продукцію до Європейського Союзу, відповідну третю державу необхідно занести в дозвільний список Європейського Союзу. Весь імпорт молока та молочних продуктів до Європейського Союзу повинен надходити з затвердженого підприємства-виробника, яке було уповноважене на поставку молочної продукції до Європейського Союзу та внесене до списку для цієї мети. Треті країни несуть відповідальність за оновлення списків таких виробників і інформування Комісії ЄС про будь-які зміни, що можуть відбутися. Списки виробників у країнах, що не входять до Європейського Союзу, яким дозволено постачати, в тому числі свіже м'ясо і молоко опубліковані на веб-сайті Комісії ЄС. Тобто забезпечується максимальний публічний доступ невизначеного кола осіб до інформації про виробників, яким заборонено ввозити молокопродукти з третіх держав на територію Європейського Союзу.

Окремим питанням є сертифікація. Так, партії молока та молочних продуктів, що надходять до Європейського Союзу, повинні

---

¹¹⁴ Commission Implementing Regulation (EU) 2021/405 of 24 March 2021 laying down the lists of third countries or regions thereof authorised for the entry into the Union of certain animals and goods intended for human consumption in accordance with Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council. OJ L 114, 31.3.2021, p. 118–150.

супроводжуватися сертифікатом CHED. Модель сертифіката викладено в Імплементативному регламенті Комісії (ЄС) 2020/2235, а саме в розділах 33, 34, 25¹¹⁵.

Окремий сегмент в постачанні молочних продуктів становить публічне здоров'я. Вимоги до публічного здоров'я повинні бути виконані. Наприклад, країна, що не входить до Європейського Союзу, повинна мати дозвіл на план моніторингу «залишків». Продукція, розміщена на ринку Європейського Союзу, повинна відповідати вимогам харчового законодавства, а саме Регламенту (ЄС) № 178/2002¹¹⁶.

Складним питанням є прикордонний контроль переміщення молочних продуктів. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2017/625 встановлює принципи, що регулюють організацію ветеринарних перевірок продуктів тваринного походження, що надходять до Європейського Союзу з-за меж Європейського Союзу на кордоні та порядок встановлення оглядових постів. Молоко та молочні продукти, що надходять до Європейського Союзу, перевіряються на станції прикордонного контролю Європейського Союзу (VIP). Імплементативний регламент Комісії (ЄС) 2019/1014 встановлює детальні правила щодо мінімальних вимог до прикордонних інспекційних постів, включаючи інспекційні центри. Офіційні ветеринари держав-членів Європейського Союзу забезпечують відповідність молока та молочних продуктів усім вимогам законодавства Європейського Союзу¹¹⁷. Тобто саме на інспекторів покладається функція із забезпечення контролю та нагляду про перетин кордону безпечних молочних продуктів до Європейського Союзу.

---

¹¹⁵ Commission Implementing Regulation (EU) 2020/2235 of 16 December 2020 and repealing Regulation (EC) No 599/2004, Implementing Regulations (EU) No 636/2014 and (EU) 2019/628, Directive 98/68/EC and Decisions 2000/572/EC, 2003/779/EC and 2007/240/EC. OJ L 442, 30.12.2020, p. 1–409.

¹¹⁶ Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. OJ L 31, 1.2.2002, p. 1–24.

¹¹⁷ Commission Implementing Regulation (EU) 2019/1014 of 12 June 2019 to lay down detailed rules on minimum requirements for border control posts, including inspection centres, and for the format, categories and abbreviations to use for listing border control posts and control points. OJ L 165, 21.6.2019, p. 10–22.

Необхідно відмітити, що в Європейському Союзі є спеціальна система - фітосанітарної сертифікації молочних продуктів. Система TRACES NT (Trade Control Expert System - New Technology) — онлайн-система Європейської Комісії для санітарної та фітосанітарної сертифікації, необхідної для імпорту тварин, продуктів тваринного походження, продуктів харчування та кормів нетваринного походження та рослин до Європейського Союзу, а також для торгівлі всередині Європейського Союзу, а також експорту тварин і певних продукти тваринного походження з Європейського Союзу¹¹⁸. Експортери з третіх країн, які планують експортувати продукцію тваринного походження (в тому числі це поширюється на молочні продукти) до Європейського Союзу мають бути зареєстровані у цій системі через Європейську Комісію, з якою необхідно зв'язатися для цієї мети компетентним органом третьої країни. Детальні правила операцій під час документальних, ідентифікаційних та фізичних перевірок на визначені тварини та товари, що підлягають офіційному контролю на прикордонних інспекційних постах та після цього контролю визначені у Імплементативному регламенті Комісії (ЄС) 2019/2130¹¹⁹.

З 14 грудня 2019 року (дата застосування Регламенту офіційного контролю - Регламент (ЄС) 2017/625, використання загальних санітарних документів (CHED) стало обов'язковим для ввезення тварин і товарів до Європейського Союзу відповідно до статті 47 цього Регламенту. Документ CHED має кілька варіантів (A, P, PP, D), тоді як для імпорту молочної продукції необхідний документ CHED-P. CHED-P є загальноприйнятим медичним записом, документом для вантажів продуктів тваринного походження, зародкових продуктів і побічних продуктів тваринного

---

¹¹⁸ J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).

¹¹⁹ Commission Implementing Regulation (EU) 2019/2130 of 25 November 2019 establishing detailed rules on the operations to be carried out during and after documentary checks, identity checks and physical checks on animals and goods subject to official controls at border control posts. OJ L 321, 12.12.2019, p. 128–138.

походження (ЄС, 2022). Цей документ видають ветеринарні органи в TRACES після перевірки. Зокрема першу частину необхідно виконати коли імпортер повинен повідомляти заздалегідь про імпорт або транзит продуктів тваринного походження в Європейському Союзі за 24 години до прибуття товару. Другу частину форми заповнює відповідне ветеринарно-продовольче управління, яке підтверджує, що він здійснив перевірки на прикордонному інспекційному посту та дає дозвіл на ввезення продуктів в Європейський Союз. Саме такі процедури ввезення молочної продукції поширюються для України у відносинах з усіма державами-членами Європейського Союзу.

Вкрай важливим моментом також є можливість відстежувати рух та переміщення товару на території Європейського Союзу. Так, вимога щодо забезпечення відстеження харчових продуктів визначена Регламентом (ЄС) № 178/2002. Цей Регламент містить загальні принципи відстеження харчових продуктів¹²⁰. Відстеження в молочній промисловості в Європейському Союзі означає здатність знаходити та відстежувати продукцію, корми, тварин, або речовини, які призначені для додавання до харчових продуктів або кормів на всіх етапах виробництва, обробки та розподілу. Прохідність молочних продуктів важлива для вирішення проблеми небезпеки, виявлення в молочних продуктах речовин, що зазначені в системі RASFF¹²¹.

Стадії виробництва, обробки та розподілу означають будь-які стадії, включаючи імпорт, і включно первинне виробництво харчових продуктів, включаючи зберігання, транспортування, продаж або доставку кінцевому споживачеві, зберігання, транспортування, розподіл, реалізація та доставка кормів.

---

¹²⁰ Mania, I., Delgado, A. M., Barone, C., & Parisi, S. (2018). Traceability in the Dairy Industry in Europe. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-00446-0>. (accessed 01 September 2024).

¹²¹ Leuschner, R. G. K., Hristova, A., Robinson, T., & Hugas, M. (2013). The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) database in support of risk analysis of biogenic amines in food. In *Journal of Food Composition and Analysis* (Vol. 29, Issue 1, pp. 37–42). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.jfca.2012.09.004>. (accessed 11 September 2024).

Визначено, що оператори ринку харчових продуктів і кормів (FBO) повинні:

1. Забезпечити відстеження харчових продуктів, кормів, тварин, які використовуються для виробництва харчових продуктів, і будь-яких речовин, які призначені для додавання або призначення до харчових продуктів чи кормів має бути встановлено на всіх етапах виробництва, обробки та розповсюдження.
2. Бути в змозі ідентифікувати будь-яку особу, яка постачає товари, корм, тварину, яка споживає їжу, або будь-яку речовину, яка призначена для додавання в їжу чи корм або яка призначена для додавання в їжу чи корм. До цього такі оператори повинні мати системи та процедури, які дозволяють отримувати цю інформацію та надаються компетентним органам за запитом.
3. Мати системи та процедури для ідентифікації інших підприємств, яким постачається їхня продукція.

Ця інформація надається компетентним органам на запит.

4. Харчові продукти або корми, які розміщені на ринку або можуть бути розміщені на ринку повинні мати відповідний ярлик або маркування, що дозволяє їх простежити через відповідні документи або інформацію відповідними вимогами більш конкретних положень¹²².

Маркування харчових продуктів в Європейському Союзі теж має специфіку по відношенню до України. Молоко та молочні продукти повинні маркуватися у відповідності до таких нормативних актів:

- Регламент (ЄС) № 931/2011 визначає вимоги щодо відстеження продуктів тваринного походження¹²³.

---

¹²² Charlebois, S., & Haratifar, S. (2015). The perceived value of dairy product traceability in modern society: An exploratory study. In *Journal of Dairy Science* (Vol. 98, Issue 5, pp. 3514–3525). American Dairy Science Association. <https://doi.org/10.3168/jds.2014-9247>. (accessed 01 September 2024).

¹²³ Commission Implementing Regulation (EU) No 931/2011 of 19 September 2011 on the traceability requirements set by Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council for food of animal origin Text with EEA relevance. OJ L 242, 20.9.2011, p. 2–3.

- Регламент ЄС № 1169/2011 визначає вимоги про надання інформації споживачам¹²⁴.
- Регламент ЄС № 1308/2013 визначає вимоги про спільну організацію ринків сільськогосподарської продукції¹²⁵.
- Регламент (ЄС) № 258/97 Європейського Парламенту і Ради ЄС 1924/2006 визначає, що функціональні харчові продукти та заяви про здоров'я операторів ринку харчових продуктів мають використовувати лише окремі види заяв¹²⁶.

Для забезпечення відстеження відповідно до нормативних вимог Європейського Союзу необхідно:

- вказати назву та адресу ФВО, що постачає харчові продукти, і
- найменування та адресу підприємства, якому було доставлено відповідний молочний продукт¹²⁷.

Регламент (ЄС) № 931/2011 застосовується до всіх молочних продуктів на всіх етапах виробництва, обробки та дистрибуція харчових продуктів тваринного походження, включаючи первинних виробників, роздрібних торговців, оптовиків, посередників, складів, перевізників харчових продуктів тваринного походження¹²⁸.

Усі продукти тваринного походження, які постачаються на ринок Європейського Союзу, маркуються спеціальним ідентифікаційним знаком. Виробництво молочних продуктів повинне відповідати загальним

¹²⁴ Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European

Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance. OJ L 304, 22.11.2011, p. 18–63.

¹²⁵ Packaging and labelling: labels, what they are and how to use them. (2022, May 26). In Packaging-labelling-labels-design. <https://blog.pack.ly/en/packaging-labelling-labels-design/packaging-labels-symbols-meaning/>. (accessed 15 September 2024).

¹²⁶ Berner, L. A., & O'Donnell, J. A. (1998). Functional Foods and Health Claims Legislation: Applications to Dairy Foods. In *International Dairy Journal* (Vol. 8, Issues 5–6, pp. 355–362). Elsevier BV. [https://doi.org/10.1016/s0958-6946\(98\)00058-2](https://doi.org/10.1016/s0958-6946(98)00058-2).

¹²⁷ Burt, R., & Wellsted, S. (1991). Food safety and legislation in the dairy industry. In *International Journal of Dairy Technology* (Vol. 44, Issue 3, pp. 80–86). Wiley. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0307.1991.tb00643.x>. (accessed 09 September 2024).

¹²⁸ Lee, C.-L., Liao, H.-L., Lee, W.-C., Hsu, C.-K., Hsueh, F.-C., Pan, J.-Q., Chu, C.-H., Wei, C.-T., & Chen, M.-J. (2018). Standards and labeling of milk fat and spread products in different countries. In *Journal of Food and Drug Analysis* (Vol. 26, Issue 2, pp. 469–480). The Journal of Food and Drug Analysis (JFDA), Food and Drug Administration, Taiwan (TFDA). <https://doi.org/10.1016/j.jfda.2017.10.006> (accessed 01 September 2024).

гігієнічним вимогам, викладеним у кількох європейських регламентах (ЄС):

- Регламент (ЄС) № 178/2002;
- Регламент (ЄС) № 852/2004;
- Регламент (ЄС) № 853/2004¹²⁹.

Слід зауважити, що перероблене молоко повинно відповідати гігієнічним вимогам, якими є загальна кількість мікроорганізмів, кількість соматичних клітин, відсутність залишків ветеринарних препаратів, не перевищувати гранично допустимі кількості окремих забруднюючих речовин. Спеціальна процедура встановлена для закупівлі молока. Закупівля молока відбувається у формі договірних відносин з первинним виробником молока. На виробництві вхідний, між-операційний і вихідний контроль здійснюється за планом НАССР (як було описано вище). Контроль також спрямований на режим пастеризації, досягнення встановленої температури та часу пастеризації, а також на інактивацію ферменту лужної фосфатази¹³⁰. З мікробіологічної точки зору законодавство встановлює обмеження саме для процесу виробництва та кінцевої продукції. Продукти не повинні бути забруднені патогенними мікроорганізмами, сторонніми забрудненнями та фізичними об'єктами. Вимоги до якості сирого молока, а також кінцевого продукту визначаються кожним виробником, враховуючи існуючі вимоги, які стосуються саме конкретної продукції. Наприклад, щодо кисломолочної продукції законодавством Європейського Союзу визначено кількість живих мікроорганізмів, яка має бути в продукті, щодо вершкового масла — кількість жиру в продукті тощо. Відповідно до Регламенту (ЄС) № 258/97 Європейського Парламенту та Ради ЄС до молочних продуктів можна

---

¹²⁹ KOMOROWSKI, E. S. (2006). New dairy hygiene legislation. In *International Journal of Dairy Technology* (Vol. 59, Issue 2, pp. 97–101). Wiley. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1471-0307.2006.00245.x>. (accessed 12 September 2024).

¹³⁰ J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).

додавати окремі харчові добавки. У випадку вершкового масла визначається кількість жиру в продукті тощо. Харчові добавки - це речовини, які зазвичай не вживаються в їжу як такі, а навмисно додаються в їжу з технологічною метою. Пакувальні матеріали повинні бути придатними для використання в харчовій промисловості¹³¹.

Окремим сегментом та специфічним є регулювання органічного сільськогосподарського виробництва. З 1 січня 2022 року Регламент (ЄС) 2018/848 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 30 травня 2018 року є чинним законодавчим актом, також відомим як базовий акт, який встановлює правила органічного виробництва та маркування органічних продуктів, що скасовує та замінює Регламент Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року. Новий регламент передбачає перехідні періоди для впровадження деяких нових положень, зокрема щодо торгівлі. На основі Регламенту (ЄС) 2018/848, Комісія ЄС ухвалює подальші детальні вторинні правові акти. Типи вторинних правових актів визначені такі:

- делеговані акти, також відомі як делеговані регламенти Комісії ЄС, які є актами загального застосування для доповнення («Делегований регламент Комісії ЄС, що доповнює») або змінює («Делегований регламент Комісії ЄС, що вносить зміни») до певних несуттєвих (у сенсі додаткових) елементів акт;
- імплементаційні акти, також відомі як імплементаційні регламенти Комісії ЄС, які використовуються там, де потрібні однакові умови для імплементації. Делеговані акти, що вносять зміни до базового акту, поступово інкорпуються до так званого «консолідованого» тексту законодавчого акту та стають частиною його. Слід підкреслити, що консолідована версія Регламенту (ЄС) 2018/848 доступна лише для ознайомлення, але не має юридичної сили.

---

¹³¹ Commission Implementing Regulation (EU) No 668/2014 of 13 June 2014 laying down rules for the application of Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council on quality schemes for agricultural products and foodstuffs. OJ L 179, 19.6.2014, p. 36–61.

Автентичні версії відповідних актів, включаючи їх преамбули, опубліковані в Офіційному журналі Європейського Союзу.

На окрему увагу заслуговує візуалізація етикеток молочних продуктів. Логотип European Union organic надає чітку візуальну ідентичність органічним продуктам, виробленим у Європейському Союзі. Це полегшує для споживачів ідентифікацію органічних продуктів і допомагає фермерам продавати їх по всьому Європейському Союзі. Органічний логотип можна використовувати лише на продуктах, які були сертифіковані як органічні уповноваженим контрольним органом або органом. Це означає, що вони виконали суворі умови щодо того, як їх потрібно виробляти, обробляти, транспортувати та зберігати. Логотип можна використовувати лише на продуктах, якщо вони містять принаймні 95% органічних інгредієнтів, і, крім того, дотримано суворі умови щодо решти 5%. Один і той самий інгредієнт не може бути присутнім в органічній та неорганічній формі. Поряд з органічним логотипом Європейського Союзу має бути відображено код контролюючого органу, а також місце, де вирощували сільськогосподарську сировину, що входить до складу продукту¹³².

Стандарти гігієни щодо виробництва молочних продуктів становлять ще одну категорію юридичних вимог та правил. Зокрема йдеться про інструкції з гігієни, стандарти Codex Alimentarius і стандарти ISO. Регламент (ЄС) № 853/2004 Європейського парламенту та Ради ЄС щодо гігієни харчових продуктів від 29 квітня 2004 р., глава 1, стаття 1, пункт 1 визначає, що «посібники належній практиці є цінним інструментом для допомоги операторам харчового бізнесу на всіх рівнях харчового ланцюга у дотриманні правил харчової гігієни та застосуванні принципів НАССР». Розділ III, стаття 8, пункт 4. вимагає, щоб «Держави-члени надсилали

---

¹³² Food entry into the EU. (2022, May 26). In AWE. <https://www.awe.gov.au/biosecurity-trade/export/controlled-goods/dairy/registered-establishment/understanding-eu-requirements> (accessed 05 May 2024).

Комісії ЄС національні посібники, які відповідають вимогам параграфу 3. Комісія повинна встановити та керувати системою реєстрації для таких посібників і надавати її доступним для Держави-членів ЄС»¹³³. Комісія Codex Alimentarius, заснована в 1963 році Продовольчою та сільськогосподарською організацією Об'єднаних Націй (FAO) і ВООЗ, розробляє гармонізовані міжнародні харчові стандарти, настанови та кодекси практики для захисту здоров'я споживачів і забезпечення практики чесної торгівлі в торгівлі харчовими продуктами. Стандарти ISO — це вичерпні висновки спеціалістів, які мають досвід у галузі харчових продуктів та знають потреби організацій, які вони представляють, таких як виробники, продавці, покупці, клієнти, торгові асоціації, користувачів або регуляторів¹³⁴.

Описане вище ілюструє, що правові норми Європейського Союзу, посібники з гігієни, стандарти ISO та Codex Alimentarius створюють багатоступеневу юридичну основу, яка регулює виробництво молока та молочних продуктів, системи оплати для первинних виробників, містить правила їх безпеки та якості виробництва, маркування, контролю та охорони здоров'я споживачів.

Ці правила застосовуються на всіх етапах харчового ланцюга, у первинному виробництві та різних формах продажу, включаючи імпорту та експорту. Отже, основними завданнями законодавства у сфері виробництва молочних продуктів в Європейському Союзі є захист прав споживачів, надання споживачу достовірної інформації про товар, вільний рух молока та молочних продуктів у межах Європейського Союзу, регулювання імпорту та експорту цих продуктів, а також встановлення системи якості для конкретних продуктів, таких як продукти із захищеними етикетками або органічних продуктів харчування.

---

¹³³ Register of national guides to good hygiene practice. (2022, May 26). In European Commission. <https://webgate.ec.europa.eu/dyna/hygienelegislation/> (accessed 03 May 2024).

¹³⁴ ISO standards for milk and milk products. (2022, May 26). In 22. In International Organization for Standardization. <https://www.iso.org/committee/47878.html> (accessed 08 May 2024).

3.2. Аналіз юридичних умов для експорту молочної продукції в Європейський Союз

Аби експортувати молочні продукти до Європейського Союзу, саме виробник має бути зареєстрованим як суб'єкт експорту таких товарів для експорту та внесена до списку в Європейському Союзі. Це не може бути просто трейдер чи посередник. Щоб продемонструвати відповідність вимогам, такому виробнику потрібно провести оцінку власної програми безпеки харчових продуктів (АА), щоб переконатися, що АА має задокументовані засоби контролю, які конкретно відображають виконання вимог Європейського Союзу. Доступний контрольний список, який виробник може використовувати як посібник під час розробки процедур для забезпечення відповідності вимогам Європейського Союзу.

Після того, як виробник розробить програму для управління відповідністю вимогам Європейського Союзу, їх потрібно оцінити для затвердження. Після, як Європейський Союз включить виробника в список, такому виробнику буде дозволено виробляти та експортувати молочні продукти із дати відповідного включення в список.

Температура сирого молока. Європейський Союз встановлює вимоги щодо збору, доставки та транспортування сирого молока, яке використовується для виробництва молока та молочних продуктів. Зокрема:

- молоко необхідно негайно охолодити (протягом двох годин після закінчення доїння) до температури не вище 8°C у разі щоденного збору або не вище 6°C, якщо збір не щоденний;

- під час транспортування необхідно підтримувати холодний ланцюг, а після прибуття на підприємство температура не повинна перевищувати 10°C¹³⁵.

Спеціальні вимоги встановлені щодо антибіотиків у складі молочних продуктів. Лише сире молоко з негативним результатом тесту на наявність антибіотиків придатне для використання в молочних продуктах, що експортуються до Європейського Союзу. Вимоги до молока без антибіотиків є такі. Задokumentовані процедури щодо дотримання вимог країни-імпортера щодо молока без антибіотиків мають бути включені до затвердженої домовленості (AA)¹³⁶. Як мінімум процедури повинні включати:

- тестування на антибіотика буде проведено для кожної вантажівки, яка надійде на переробне підприємство (процедури повинні включати, як це виконується та контролюється);
- ведення обліку результатів відповідних антибіотик-тестів у сирому молоці;
- коригувальна дія при виявленні наявності антибіотиків, включаючи дослідження причини, утилізацію молока та відстеження ведення записів про невідповідних постачальників і вжиті коригувальні дії, включно з моментом, коли молоко буде виключено з використанням, як антибіотик позитивне молоко ідентифікується під час обробки, якщо наявність антибіотиків не було виявлено до виробництва, включаючи ідентифікацію та утилізацію;
- обов'язкове повідомлення відповідного контролюючого органу (державного регуляторного органу або Департаменту сільського, рибного та лісового господарства) для всього молока, позитивного на антибіотики;

---

¹³⁵ Food entry into the EU. (2022, May 26). In AWE. <https://www.awe.gov.au/biosecurity-trade/export/controlled-goods/dairy/registered-establishment/understanding-eu-requirements> (accessed 05 May 2024).

¹³⁶ Packaging and labelling: labels, what they are and how to use them. (2022, May 26). In Packaging-labelling-labels-design. <https://blog.pack.ly/en/packaging-labelling-labels-design/packaging-labels-symbols-meaning/>. (accessed 10 November 2024).

- процедури для забезпечення того, щоб будь-яке молоко або молочні інгредієнти, придбані в інших переробників (включаючи імпортоване молоко або молочні інгредієнти), призначені для включення в продукти для експорту в Європейський Союз, супроводжувалися документальним підтвердженням відповідності вимогам Європейського Союзу щодо антибіотиків. Повідомлення має містити деталі будь-якого основного молочного продукту, виробленого з молока, позитивного на антибіотики, або проданого як інгредієнт для використання в інших молочних продуктах.

Специфічні вимоги встановлені до основного молочного продукту, який повинен включати:

- пастеризоване молоко;
- крем;
- йогурт;
- сир;
- молочні порошки;
- вершкове масло¹³⁷.

Ці продукти, якщо вони вироблені з молока, позитивного на антибіотики, не підлягають експорту. Є конкретно визначений алгоритм дій на випадок, якщо за результатами тесту виявлено антибіотик у молоці. Молоко необхідно виключити з використання та не використовувати у виробництві молочної продукції на експорт. Молоко з позитивним антибіотиком має бути відстежено на фермі та повідомлено відповідному виробнику про незадовільний результат і вжиття відповідних коригувальних дій для забезпечення постійної відповідності. Такий випадок має бути задокументованим¹³⁸.

---

¹³⁷ Burger, J. 2013, Controlling residues in animal-derived food, Milk Essay, Page 4-5, Volume 4 Number 1.

¹³⁸ DG Health and Food Safety. (n.d). Imports of food of animal origin from non-EU countries [Brochure] Retrieved from https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/cs_vet-med-residues_animal-imports-non-eu_brochure_en.pdf (accessed 05 May 2024).

Спеціальні вимоги визначені до загальної кількості бактерій (ТРС) і кількості клітин у масі молока (ВМСС). Термін ТРС (щодо сирого молока) означає загальну кількість бактерій на мілілітр, які можуть рости за певної температури в зразку молока, взятому перед пастеризацією.

Термін ВМСС (також відомий як кількість соматичних клітин) відноситься до кількості лейкоцитів на мілілітр сирого молока. Усе молоко природно містить деякі з цих клітин, тому корови можуть боротися з інфекцією. Високі ВМСС використовуються як показник здоров'я корови. Важливим є те, що спеціальні вимоги встановлені до вибірки. Так, Європейський Союз має спеціальні вимоги до ТРС і ВМСС, щоб гарантувати, що молоко, зібране від нездорових корів, не використовується у виробництві молочних продуктів. Рівні ТРС і ВМСС повинні контролюватися від кожного з постачальників за допомогою геометричних середніх показників. Зразки необхідно відбирати з кожної постачальної ферми з такою мінімальною частотою:

- двічі на місяць для ТРС;
- один раз на місяць для ВМСС.

Кожне господарство повинно мати прокат:

- середній ТРС за два місяці менше або дорівнює 100 000 бактерій/мл;
- середнє значення ВМСС за три місяці менше або дорівнює 400 000 клітин/мл¹³⁹.

Якщо середні межі ТРС перевищують (>) 100 000 бактерій/мл або межі ВМСС перевищують (>) 400 000 клітин/мл, то відповідного виробника слід повідомити про результат і переконатися, що вжито заходів для вирішення такої проблеми. Отже, молоко, зібране з ферм, має відповідати лімітам Європейського Союзу для ТРС і ВМСС.

---

¹³⁹ J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).

Якщо геометричне середнє число для ферми було визначено як таке, що перевищує вимоги Європейського Союзу, наступного місяця середнє геометричне має бути в межах, щоб дозволити використання молока з цієї ферми. Будь-яка визначена ферма, яка все ще перевищує допустимі межі після середнього геометричного показника наступного місяця, повинна бути виключена зі списку молока та молочних продуктів для експорту до Європейського Союзу, доки не буде встановлено, що ферма знаходиться в межах допустимих меж.

Як було описано вище, виробник зобов'язаний підтверджувати постійно відповідність власного молочного продукту вимогам Європейського Союзу у затвердженій угоді (AA), це включає таке:

- задокументовані процедури, що забезпечують відбір зразків сирого молока з усіх ферм-постачальників з необхідною частотою Європейського Союзу (двічі на місяць для ТРС і раз на місяць для ВМСС);
- у відповідних випадках формула, яка перетворює результати випробувань якості молока, зібрані в рамках схеми класифікації та оплати для ферм, наприклад Vactoscan, у середніх значеннях або в межах, якщо це зроблено за винятком, тобто на замовлення;
- система для моніторингу результатів ТРС і ВМСС для сирого молока для всіх ферм-постачальників, використовуючи визначений Європейським Союзом період для геометричних середніх показників (два місяці для ТРС і три місяці для ВМСС);
- процедури та записи для консультаційних служб ферми та аудитів, включаючи тригери для коригувальних дій на фермі, коли межі (ТРС > 100 000 бактерій/мл, ВМСС > 400 000 клітин/мл) перевищено;
- процедури призупинення збору молока для виробництва в Європейському Союзі, якщо ферми не можуть відповідати обмеженням ТРС або ВМСС;

- процедури для забезпечення того, щоб будь-яке молоко або молочні інгредієнти, придбані в інших переробників (включаючи імпортоване молоко або молочні інгредієнти), призначені для включення в продукти для експорту в Європейський Союз, супроводжувалися документальним підтвердженням відповідності вимогам ТРС і ВМСС;
- процедури для забезпечення того, як молоко, що не відповідає вимогам Європейського Союзу (тобто молоко, отримане не від постачальників, які підлягають відбору проб і моніторингу або схвалення), що надходить на переробне підприємство, буде ідентифіковано в системі та виключено з продуктів, що експортуються до Європейського Союзу, або оцінено для включення тестування на наявність антибіотиків і ТРС та ВМСС в межах процедури забезпечення декларацій відповідності та передачі включають заяву про відповідність вимогам Європейського Союзу чи ні. Це особливо важливо, коли переробники продають продукцію стороннім виробникам, які можуть використовувати продукцію для подальшої обробки та відправлення до території Європейського Союзу¹⁴⁰.

Якщо під час регулятивного аудиту буде виявлено, що виробник не відповідає вимогам Європейського Союзу щодо ВМСС і ТРС, або немає доступних записів для підтвердження правомочності на експорт, лістинг такого виробника може бути призупинено або скасовано.

Спеціальні вимоги встановлені щодо прийнятності молочних інгредієнтів з інших підприємств. Так, підприємства, які мають право експортувати молоко та молочні продукти до Європейського Союзу, повинні мати задокументовані системи, які підтверджують, що сире

---

¹⁴⁰ Food entry into the EU. (2022, May 26). In AWE. <https://www.awe.gov.au/biosecurity-trade/export/controlled-goods/dairy/registered-establishment/understanding-eu-requirements> (accessed 13 May 2024).

молоко або інші молочні інгредієнти, що використовуються для виробництва молока та молочних продуктів для експорту до Європейського Союзу, відповідають усім відповідним вимогам. Якщо виробник постачає молочні інгредієнти або рідке молоко з іншої установи (включно з закордонним постачальником), необхідні відповідні докази від такого постачальника, які вказують на те, що:

- молочні інгредієнти, які використовуються у виробництві молочних продуктів, надходять від постачальника або установи, яка відповідає правилам експортного контролю (молоко та молочні продукти) та входить до списку Європейського Союзу (має відображатися євро номер такої установи);
- імпорتنі молочні інгредієнти, які використовуються у виробництві молочних продуктів, були отримані від постачальника або установи, яка відповідає вимогам Європейського Союзу і внесена до списку постачальників (докази цього мають бути наявні);
- молочна продукція вироблена відповідно до вимог Європейського Союзу і в усіх інших аспектах придатна для експорту до Європейського Союзу. Такі вимоги мають бути задокументовані в схваленій програмі постачальника, де це можливо, оновлюватися для кожного нового молочного інгредієнта та переглядатися щонайменше раз на рік.

Невідповідність до цих вимог може призвести до санкцій регулятора, включаючи призупинення діяльності такого виробника. Лише співробітники департаменту можуть надавати дозволи на експорт товарів до Європейського Союзу, і схвалення надається лише тоді, коли буде продемонстровано відповідність вимогам¹⁴¹.

Вимоги до сертифікації включають:

---

¹⁴¹ EC, 2022. Legislation for the organics sector. Available at: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/legislation_en (accessed 13 May 2024).

- Запити на отримання дозволів на експорт мають бути подані протягом достатнього часу, щоб у разі потреби можна було провести перевірку товарів.
- Медичні сертифікати та дозволи на експорт необхідно отримати до дати виїзду товару.
- Митне оформлення також має проходити через «єдине електронне вікно» (ЄВВ), яке здійснюється через систему електронної документації відділів.
- Додаткова інформація, яку необхідно надати разом із запитом на отримання дозволу на експорт включає: декларацію виробника про відповідність. Це необхідно для кожної партії молочного продукту, що експортується¹⁴².

Як було описано вище, окреме важливе місце займає питання маркування походження молочної продукції, що є частиною ЕДА зобов'язання забезпечити точну та достовірну інформацію на маркуванні для споживачів, а також висвітлити конкретні ланки походження продукту. У таких добровільних випадках у маркуванні молочних продуктів має бути зазначено їхнє походження молочних інгредієнтів відповідно до відповідного законодавства та для збільшення достовірності гарантує, що всі молочні інгредієнти включені в цю інформацію. Деякі молочні інгредієнти додаються з технологічних міркувань.

Основним інгредієнтом молочного продукту може бути суміш молока або молочних інгредієнтів різного походження. Оператор ринку харчових продуктів вирішує добровільно маркувати походження продукту, тоді основний інгредієнт (наприклад, молоко та/або молочний інгредієнт) повинен походити з однієї країни-члена або регіону. Якщо це не так, як походження харчових продуктів, так і походження молочних продуктів

---

¹⁴² Lee, C.-L., Liao, H.-L., Lee, W.-C., Hsu, C.-K., Hsueh, F.-C., Pan, J.-Q., Chu, C.-H., Wei, C.-T., & Chen, M.-J. (2018). Standards and labeling of milk fat and spread products in different countries. In *Journal of Food and Drug Analysis* (Vol. 26, Issue 2, pp. 469–480). The Journal of Food and Drug Analysis (JFDA), Food and Drug Administration, Taiwan (TFDA). <https://doi.org/10.1016/j.jfda.2017.10.006> (accessed 10 May 2024).

інгредієнти повинні бути вказані на етикетці. Однак, якщо певний молочний інгредієнт додається з технологічних причин, невеликий допуск у молочних продуктах можуть бути прийняті продукти, крім питного молока. За загальним принципом інформація про харчові продукти (наприклад, маркування походження) не повинна вводити в оману споживача (стаття 7 INCO регулювання). Крім того, маркування країни походження або місця походження є обов'язковим у наступних випадках обставини:

- де відсутність зазначення походження може ввести споживача в оману щодо справжнього походження харчового продукту (стаття 26.2 Регламенту INCO)¹⁴³;

- де вказано країну походження або місце походження харчового продукту, а де це не так само, як і

його основний інгредієнт, країна походження або місце походження основного інгредієнту слід також

надати відповідний інгредієнт; або країна походження або місце походження

основний інгредієнт, на якому має бути зазначено, що він відрізняється від інгредієнта харчового

продукту (ст. 26.3 INCO регулювання).

Країна походження. Стаття 2.3 Регламенту INCO¹⁴⁴ відносить «країну походження харчових продуктів» до Митного кодексу Співтовариства (Статті 23-26 Регламенту (ЄЕС) № 2913/92). Митний кодекс вказує, що країна походження – це те місце, де продукт був

---

¹⁴³ Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance.

¹⁴⁴ Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance.

повністю отриманий (тобто залучена лише одна держава-член), або країна останньої, істотної, економічно виправданої обробки (тобто кілька залучених держав-членів Європейського Союзу). Практичний приклад: сир, вироблений у Німеччині з німецьким молоком і австрійським молоком – країна походження сиру – Німеччина, оскільки остання, істотна, економічно виправдана переробка відбулася саме там. «Місце походження» - інша важлива юридична категорія. Зокрема, стаття 2.2.g) Регламенту INCO визначає «місце походження» як «будь-яке місце, де вказано харчовий продукт на його походження, і це не є «країна походження», як визначено відповідно до статей 23-26 Регламент (ЄЕС) № 2913/92». Тому місцем походження є будь-яке інше місце, ніж країна походження, де харчовий продукт був отриманий або де відбулася остання істотна трансформація харчового продукту. Це може бути місто, регіон, група країн або сам Європейський Союз. Це положення дозволяє маркування різними географічними рівнями нижче або вище країни походження. Практичний приклад: для продукту, остання істотна трансформація якого відбулася у Франції, місце походженням може бути регіон Франції або Європейський Союз.

ЕДА вважає, що перепакування, розведення водою, натирання, нарізання та подібні незначні процеси для сири та молочні продукти не викликають суттєвої трансформації. Такі операції, як натирання, нарізання або пакування сирів, не визначають країну походження продукту, оскільки ці операції не визначають викликати суттєву трансформацію. Для цілей цього ідентифікаційні знаки, що супроводжують харчові продукти, відповідно до Регламент (ЄС) № 853/2004¹⁴⁵ не слід розглядати як зазначення країни походження або місця походження.

---

¹⁴⁵ Regulation (EC) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin.

Важливо підкреслити, що немолочні інгредієнти, такі як фрукти, цукор і шоколадна пудра, не вважаються основними інгредієнтами відповідно до другої частини визначення¹⁴⁶. Вони не є першим вирішальним інгредієнтом, який споживач шукає під час покупки. Споживач має намір купити молочний продукт і немолочна частина є другорядною у прийнятті рішення. Крім того, споживач не очікує, що немолочна частина повинна походити з того самого походження, що й та, яка заявлена для кінцевого споживання, наприклад, трави в сирі або фрукти в йогурті. Однак це не заважає оператору харчової промисловості добровільно декларувати походження немолочних інгредієнтів. Йдеться саме про добровільне декларування.

З описаного вище слідує, що усі молочні інгредієнти підпадають під першу або другу частину визначення «основний інгредієнт», за винятком малих технологічних молочних пропорцій. Походження кожного з молочних інгредієнтів повинна бути маркована, якщо вони відрізняються від інгредієнтів кінцевого продукту. Немолочні інгредієнти можна маркувати добровільно.

Для ілюстрації того, як це повинно працювати наводимо практичний приклад для пастеризованого молока. Продукт, що складається лише з одного молочного інгредієнта з однієї держави-члена Європейського Союзу. Можна використовувати маркування походження позначення походження молочного інгредієнта, наприклад пастеризоване молоко. 1-й приклад: випадок А. Продукт: звичайний йогурт без смаку, виготовлений у Франції, за рецептом: знежирене молоко (75%), вершки, сухе знежирене молоко, лактоза, молочні білки, молочнокислі бактерії. Оцінка:

- Знежирене молоко становить понад 50% харчових продуктів і надходить із Франції;

---

¹⁴⁶ Shynkovych, A., Chynchuk, A., Bereziyskyy, Z., Kryvokhyzha, Y., & Kuzmych, S. (2025). Assessing risks in the system of economic and food security in the current context: Ukrainian realities and the global environment. *Grassroots Journal of Natural Resources* 8(1), С. 699.

- Є два інших молочних інгредієнта, які зазвичай асоціюються з назвою продукту (вершки та сухе знежирене молоко);
- Вершки – з Іспанії, а сухе молоко – з Нідерландів;
- Лактоза, молочні білки і молочнокислі бактерії - це молочні інгредієнти, які додаються для технологічних потреб;
- Знежирене молоко становить понад 50% харчових продуктів і є два інших молочних інгредієнта, які підпадають під другу частину визначення. Отже, основними інгредієнтами є знежирене молоко, вершки і сухе молоко.

На етикетці може бути зазначено: «Натуральний йогурт, виготовлений у Франції зі знежиреним молоком, вершками та сухим молоком з ЄС» (точне остаточне формулювання визначає оператор ринку харчових продуктів (FBO), або «Натуральний йогурт виготовлено/зроблено у Франції з молочними інгредієнтами з Європейського Союзу» (інший варіант для промисловості із зазначенням молочних інгредієнтів)¹⁴⁷.

2-й приклад: випадок Б. Продукція: Молочний напій ароматизований виробництва Данії за рецептурою: напівзнежирене молоко (95%), лактоза, молочні білки, цукор, ванільний аромат. Оцінка:

- Напівзнежирене молоко становить більше 50% продукту;
- Немає інших молочних інгредієнтів, які зазвичай асоціюються з назвою продукту (лактоза та молоко білки не можна розглядати як молочні

---

¹⁴⁷ J., Zájac, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinarstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).

інгредієнти, які зазвичай асоціюються з назвою їжі оскільки вони додані лише з технологічних причин).

- Основним інгредієнтом є напівзнежирене молоко. Якщо продукт походить із Данії, жодного спеціального маркування не потрібно додати, і його можна позначити як «ароматизований датський молочний напій». Якщо ж напівзнежирене молоко, наприклад, надходить із Данії та Бельгії, незалежно від пропорції, на етикетці може бути зазначено - «Ароматизований молочний напій – зроблено в Данії – з молоком Данії та Бельгії» (точне формулювання ще не визначено) АБО - «(ароматизований) молочний напій, виготовлений у Данії, з молоком з ЄС».

Окремо слід пояснити загальні терміни, символів або географічні позначення, які виключаються зі сфери застосування імплементаційного регламенту (ЄС) № 2018/775. Так, наступні вказівки не слід розглядати як інформацію про добровільне походження і, таким чином, не активуються зобов'язання маркувати країну походження або місце походження основного інгредієнта або харчового продукту:

- ім'я, назва підприємства або адреса оператора ринку харчових продуктів на етикетці продукту (стаття 2.2 g) Регламенту INCO,
- ідентифікаційні знаки, передбачені Регламентом (ЄС) 853/2004 (частина 5 Регламенту (ЄС) № 2018/775),
- географічні терміни або твердження, включені до назв, захищених Регламентом (ЄС) 1151/2012 (стаття 1.3 а) імплементаційного Регламенту (ЄС) № 2018/775),
- торгові марки та бренди, які чітко пов'язані з компанією-виробником, включаючи зображення, символи чи кольори, які є частиною торгової марки оператора харчової промисловості (Директива 2008/95/ЕС),
- обов'язкові зазначення в окремих випадках, як іноді передбачено третіми країнами (часто називають «виготовлено у» або еквівалентні

заяви, такі як «вироблено в»), які, отже, не мають на меті надавати інформацію для споживача про країну походження або місце походження),

- географічні твердження або терміни, включені до або супроводжують назву продукту, де вони чітко призначені для посилання на звичайну назву або певну практику виробництва в певних країнах або місця, добре відомі зазвичай поінформованим і достатньо обережним споживачам (стаття 1.3 b) імплементаційного регламенту (ЄС) № 2018/775). Так, обов'язкові показання згідно ст. 26 (2) lit a) Регламенту (ЄС) № 1169/2011 не включають ст. 26 (3) Регламенту (ЄС) № 1169/2011, який охоплює лише добровільні показання¹⁴⁸.

У деяких випадках оператори ринку харчових продуктів можуть захотіти вказати походження харчових продуктів на добровільній основі аби привернути увагу споживачів до якості свого товару. Такі показання також слід дотримуватися та маркувати у порядку, що визначений вище.

Наступні ознаки специфічних виробничих практик слід також вказувати: такі терміни, як: «вид», «тип», «грецький стиль», «іспанський рецепт» не слід розглядати як походження продукту, оскільки ці вирази спрямовані на надання опису смаку, способу/рецепту виробництва, характеристику товару. Загальні назви/загальні найменування, включаючи географічне посилання, але які втратили своє початкове значення та в загальноприйнятому розумінні вказують на певний молочний рецепт чи смак не розглядається як ознака походження. Приклади: емменталь,

---

¹⁴⁸ REGULATION (EU) No 1169/2011 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council.

камамбер, Бри, Гауда, Едам, «crème Chantilly», «petit Suisse», «crème anglaise», «американський чізкейк», Сир «Стамбулі» тощо¹⁴⁹.

Отже, описане вище ілюструє, що регулювання процедури збору, переробки, постачання молока в Європейському Союзі має деталізовану системи регулювання і фактично поділяється на два блоки: а) процедури для держав-членів Європейського Союзу; б) процедури для держав не членів Європейського Союзу.

3.3. Практика Суду Справедливості Європейського Союзу щодо юридичного регулювання молочних продуктів

Аби наочно продемонструвати як працює регулювання правовідносин у сфері виробництва та обігу молочних продуктів в Європейському Союзі та з третіми країнами необхідно дослідити рішення Суду Справедливості Європейського Союзу у цій сфері. Проте перед цим необхідно коротко окреслити юридичну рамку самого права Європейського Союзу аби визначити місце судової практики Суду Справедливості Європейського Союзу.

В юридичній матриці Європейського Союзу (ЄС) закладений принцип верховенства права. Це означає, що кожен правовий акт, який приймається ЄС як інституцією, ґрунтується на фундаментальних договорах, які були схвалені державами-членами ЄС. Усі юридичні акти ЄС спрямовані на досягнення цілей договорів ЄС та втілення політики ЄС на практиці. За структурою правові акти ЄС поділяються на:

- первинні (primary law);
- вторинні (secondary law).

Договори є відправною точкою для права ЄС та становлять первинне право (primary law). Система нормативних актів, що впливають із

---

¹⁴⁹ Charlebois, S., & Haratifar, S. (2015). The perceived value of dairy product traceability in modern society: An exploratory study. In *Journal of Dairy Science* (Vol. 98, Issue 5, pp. 3514–3525). American Dairy Science Association. <https://doi.org/10.3168/jds.2014-9247> (accessed 01 May 2024).

принципів і цілей договорів утворюють вторинне право (secondary law) та включає регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки.

За видами правові акти ЄС поділяють на:

А) Договори ЄС (EU treaties).

Договори встановлюють цілі ЄС, правила функціонування інституцій ЄС, спосіб прийняття рішень і відносини між ЄС та державами-членами. Договори обговорюються та погоджуються всіма членами ЄС, ратифікуються парламентами, іноді після референдуму. Наразі систему ключових договорів ЄС становлять:

- Договір про Європейський Союз (Treaty on European Union, Consolidated version 2016) (ДЄС).
- Договір про функціонування Європейського Союзу (Treaty on the Functioning of the European Union, Consolidated version 2016) (ДФЄС).
- Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Treaty establishing the European Atomic Energy Community, Consolidated version 2016).
- Хартія Європейського Союзу про основні права (Charter of Fundamental Rights of the European Union (2016)).

Б) Регламенти (Regulations).

Це правові акти, які автоматично (без необхідності додаткової авторизації національним законодавчими органами держав-членів ЄС) однаково застосовуються до всіх держав ЄС, щойно вони набувають чинності, без необхідності імплементації у національне законодавство. Вони є обов'язковими для всіх держав ЄС.

В) Директиви (Directives).

Це правові акти, які вимагають від держав-членів ЄС досягнення певного результату, але залишають їм свободу вибору, як цього досягти. Члени ЄС повинні прийняти заходи для включення їх у національне законодавство для досягнення цілей, визначених директивами.

Національні публічні органи влади повинні повідомити про ці заходи Європейську Комісію (Єврокомісія). Транспозиція до національного законодавства має відбутися в межах кінцевого терміну, встановленого під час ухвалення директиви (зазвичай протягом 2 років). Якщо держава-член ЄС не транспонує директиву, Єврокомісія може розпочати розгляд справи про відповідне порушення.

Г) Рішення (Decisions).

Це акти обов'язкові до виконання в повному обсязі. Рішення, у якому вказано конкретного адресата (державу), кому воно адресоване, є обов'язковим лише для цього адресата.

Д) Рекомендації (Recommendations).

Дозволяють інституціям ЄС висловлювати свої позиції та пропонувати вектор дій, не накладаючи жодних юридичних зобов'язань на тих, кому вони адресовані та не мають обов'язкової сили.

Е) Позиції (Opinions).

Це інструмент, який дозволяє інституціям ЄС зробити заяву, не накладаючи жодних правових зобов'язань на суб'єкт, кому спрямована ця позиція. Позиція не має обов'язкової сили.

Ж) Делеговані акти (Delegated acts).

Це юридично обов'язкові акти, які дозволяють Єврокомісії доповнювати або змінювати несуттєві частини законодавчих актів ЄС. Єврокомісія ухвалює делегований акт якщо Європейський Парламент та Європейська Рада не мають заперечень.

З) Впроваджувальні акти (Implementing acts).

Це юридично обов'язкові акти, які дозволяють Єврокомісії під наглядом комітетів, що складаються з представників держав ЄС встановлювати умови, що забезпечують однакове застосування норм ЄС.

Отже, регламенти, директиви та інші обов'язкові для держав-членів ЄС правові акти ЄС приймає з питань регулювання тих видів відносин, які

віднесені до компетенції відповідних органів ЄС. Такі акти стають частиною права держав-членів ЄС та є обов'язковими для застосування всіма такими державами або окремим з них, якщо відповідний акт ЄС адресований не всім державам-членам ЄС, а лише деяким з них. Обов'язковими до застосування державами-членами ЄС є рішення Суду справедливості ЄС (СЈЕU) та Європейського Суду з Прав Людини (ЄСПЛ), які стосуються відповідних країн.

Натомість нормативні акти “м'якого” права (рекомендації, висновки, доповіді, інтерпретаційні повідомлення тощо) органи ЄС приймають з тих питань правового регулювання земельних відносин, які віднесені до виключної компетенції країн-членів ЄС, але органи ЄС вважають доцільним або стимулювати уніфікацію національних законодавств країн-членів ЄС, або ж рекомендувати національним законодавцям певний напрямок розвитку земельного законодавства цих країн.

З описаного вище слідує, що обов'язковими до застосування державами-членами ЄС є рішення Суду справедливості ЄС. Саме ця інституція інтерпретує те, як загальнообов'язкові норми повинні бути застосовані на території ЄС.

Справа щодо використання зарезервованих назв молочних продуктів для немолочних продуктів.

14 червня 2017 року Суду справедливості ЄС постановив, що продукти рослинного походження не можна маркувати з назвами молочних продуктів, такими як «молоко», «сир» або «масло», навіть якщо рослинне походження чітко вказано на етикетці. Рішення Суду справедливості ЄС дає дуже суворе тлумачення правил ЄС щодо використання позначень зарезервованих для молока та молочних продуктів у справі, порушеній проти німецької компанії з маркетингу вегетаріанських та веганських

продуктів, позначені такими назвами молочних продуктів, як «масло тофу» та «вегетаріанський сир».

У своєму рішенні від 14 червня 2017 року Суду справедливості ЄС дійшов висновку, що для маркетингових і рекламних цілей, в принципі, позначення «молоко», «вершки», «вершкове масло», «сир» і «йогурт» зарезервовані за законодавством ЄС для продуктів тільки тваринного походження. Рішення Суду справедливості ЄС забороняє використання назв молочних продуктів у зв'язку з суто рослинними продуктами на основі продуктів, якщо назви не включено до списку винятків ЄС. Суду справедливості ЄС також уточнив, що ця заборона застосовується навіть тоді, коли вказано рослинне походження відповідного продукту, оскільки додавання описових і пояснювальних термінів не може повністю виключити плутанину споживачів.

Правила ЄС щодо зарезервованих назв молочних продуктів мають власну специфіку. Рішення Суду справедливості ЄС є інтерпретацією підходів Єдиної організації спільного ринку (СМО) 1308/2013 ЄС, який скасував Регламент 1234/2007. Єдиний СМО встановлює маркетингові стандарти для молока та молочних продуктів і містить визначення, позначення або торгові описи, які можуть використовуватися лише для маркетингу молочних продуктів. Як виняток, єдиний СМО дозволяє маркетинг продуктів рослинного походження під захищеними найменуваннями, коли вказується точна природа продукту, зрозуміла з традиційного використання (наприклад, кокосове молоко) та/або коли чітко використовуються позначення, описана характерна якість продукту (наприклад, вершковий).

Перший в ЄС Єдиний регламент СМО 1234/2007 скасований Регламентом 1308/2013, і наразі вимагається від держав-членів ЄС повідомляти Європейську Комісію про перелік немолочних продуктів, які відповідають вищезазначеним критеріям.

Існує список винятків. На підставі індикативних списків, поданих державами-членами, Рішення Комісії 2010/791 – чинне з грудня 2010 року - встановлює перелік немолочних продуктів, які можуть маркуватися із зарезервованими молочними іменами. Йдеться про такі продукти:

- Кокосове молоко
- «Вершки...» або «Молоко...», що використовуються в описі алкогольного напою (наприклад, «вершки» херес
- Крем-сода
- Печиво з кремовою начинкою
- Цукерки або шоколад з кремовою начинкою
- Салатний крем
- Кокосовий крем та інші подібні фруктові, горіхові та овочеві продукти
- Соус тартар
- Крем або вершкові супи
- Вершки з хрону
- Морозиво
- Желейний крем
- Крем столовий
- Масло какао
- Олія з насіння дерева
- Горіхове масло (наприклад, арахісове масло)
- Масляна квасоля
- Слойки
- Фруктовий сир (наприклад, лимонний сир).

Отже, список винятків - це набір назв продуктів, згрупованих за мовним принципом (а не продуктами). Продуктові назви, включені до списку, перекладені не всіма мовами ЄС. Англomовний термін «almond молоко», наприклад, не включено до списку, тоді як французькі, іспанські

та італійські терміни «lait d'amandes», «leche de almendras» і «latte di mandorla» - включені. Суд справедливості ЄС не приймає переклади назви продуктів, включені до списку як такі, що підпадають під дію дозволених винятків. Європейський Комісія підтвердила, що винятки зі списку дозволени лише мовами які ці умови були повідомлені державами-членами. Перекладів на інші мови не дозволено.

Описане вище рішення Суду справедливості ЄС є дуже суворим тлумаченням правил ЄС щодо зарезервованих назв молочних продуктів.

Так, у 2015 році бельгійський суд постановив, що переклад франкомовного терміну «lait d'amandes» включений у список винятків може бути перекладений нідерландською мовою, натомість наразі Суд справедливості ЄС вказав, що такі переклади не є можливі. Беручи до уваги цю судову позицію Європейська Комісія пояснила, використання англomовного терміну «мигдальне молоко» не допускається, оскільки не входить до списку винятків. Американські виробники продуктів на рослинній основі настійно рекомендують уникати використання зарезервованих назв молочних продуктів на ринку та їх реклами продуктів в ЄС, за винятком випадків, коли продукти продаватимуться/рекламуватимуться лише на ринках і мовами назви якого вказано у списку дозволених винятків.

У 2023 році до Суду справедливості ЄС французький виробник харчових продуктів звернувся із ще одним запитом з проханням надати роз'яснення щодо того, чи правомірним є французький закон про заборону використання термінів «м'ясо» для продуктів рослинного походження. Це ключовий момент не лише для Франції, а й для ЄС загалом» у сфері рослинного виробництва. Франція незабаром стане першою країною в європейському регіоні, яка заборонить такі слова, як «стейк», «бекон» або «ковбаса», для опису продуктів рослинного походження.

Так, французький указ, введений у 2020 році та опублікований у червні 2023 року набув чинності в жовтні 2023 року після прийняття закону про «Прозорість інформації про сільськогосподарську та харчову продукцію» у 2020 році. Разом з цим, Conseil d'Etat (Державна рада) Франції вимагає роз'яснень від Суду справедливості ЄС щодо можливої заборони використання термінів «виготовлено на основі м'яса», крок, який підтримали зацікавлені сторони, пов'язані з рослинним походженням. Вегетаріанська асоціація Франції (AVF) була також одним із ініціаторів цього процесу. AVF є частиною консорціуму про-вегетаріанських груп, до складу якого входить Європейський вегетаріанський союз (EVU), і який стоїть за зусиллями привернути увагу Європейського суду ЄС до цієї справи за підтримки Французького Conseil d'Etat. Очікується отримання відповідей на питання, що стосуються використання термінів для харчових продуктів, що містять рослинні білки, та їх потенційного впливу на розуміння споживачами. Це лакмусовий папірець для прав споживачів, які шукають більш відповідального та свідомого вибору». У контексті екологічної невідкладності, зокрема зміни клімату, уряд Франції уникає створення перешкод для переходу до більш стійких продовольчих систем і утримується від піддавання тиску з боку тваринницьких лобі. Це пояснюється тим, що вкрай важливо забезпечити споживачам точну та прозору інформацію про продукти, які вони купують, особливо враховуючи, що попит на рослинні альтернативи продовжує зростати.

«Масло», «молоко» та «сир» не можна застосовувати до продуктів рослинного походження – такі правила наразі встановлені у Франції. Представники м'ясної промисловості Франції вказують, що такий підхід є важливим кроком на користь прозорості інформації для споживачів.

Тим часом профспілка фермерів Франції FNSEA вказують, що такі терміни, як масло, молоко і сир, захищені на європейському рівні і не можуть застосовуватися до продуктів рослинного походження. Однак EVU

та інші сторони зазначають, що сумісність французького указу з законодавством ЄС під питанням, що переконує Conseil d'Etat продовжити оскарження цього закону. Зокрема, Суду справедливості ЄС потрібно буде пояснити, чи можуть країни-члени запроваджувати власні додаткові закони, такі, що запровадила Франція, чи гармонізація на рівні ЄС заважає їм це робити.

Справа наразі перебуває на розгляді Суду справедливості ЄС. Це ілюструє наскільки складним та тонким є питання маркування молочних продуктів в ЄС.

Ще один важливий судовий спір, що пов'язаний із правовим питанням маркування молочних продуктів був розглянутий у Великобританії. Так, після того, як Англія вийшла з ЄС, питання узгодженості з правом ЄС набули особливого значення у цій державі.

Так, у листопаді 2019 року компанія Oatly подала заявку на марку POST MILK GENERATION¹⁵⁰. Заявка охоплювала футболки класу 25, а також ряд напоїв на основі вівса (включаючи замінники молока), продуктів харчування та інгредієнтів класів 29, 30 і 32. Жодних заперечень подано не було. Однак у березні 2020 року Dairy UK, торгова асоціація британського ланцюга постачання молочної продукції, подала зауваження, стверджуючи, що знак, ймовірно, вводить громадськість в оману, а його використання суперечить законодавству ЄС, зокрема Регламенту (ЄС) № 1308/ 2013 («Положення») про маркування сільськогосподарської продукції. Цей Регламент має постійну дію у Великій Британії як збережене законодавство ЄС навіть після виходу Британії з ЄС. Кілька разів розглядаючи заявку, UKIPO (орган в Британії, що розглядає такі заявки) зрештою зареєстрував його в квітні 2021 року. Після цього Dairy UK подала заявку на визнання недійсним цього знаку.

---

¹⁵⁰ Oatly AB v Dairy UK LTD [2023] EWHC 3204 (Ch)<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/Oatly-AB-v-Dairy-UK-Ltd-Judgment.pdf>. (accessed 10 November 2024).

Рішення UKIPO. Позов про визнання недійсним було подано на тих самих підставах, які були викладені в зауваженнях. Уповноважений адміністратор із слухання постановив, що знак не був таким, що міг би ввести в оману широку громадськість; натомість пересічний споживач сприйняв би марку як «іронічний спосіб сказати, що його товари перейшли від звичайного молока і призначені для... тих, хто більше не споживає молочне молоко». З іншого боку, спеціаліст із слухання вважав, що реєстрацію слід визнати недійсною на тій підставі, що вона суперечить законодавству ЄС, а саме положенням Регламенту. Орган вважав це таким, що відповідає рішенням Суду Справедливості ЄС (CJEU) у 2017 році у справі C-422/16 Verband Sozialer Wettbewerb e. V. проти TofuTown.com GmbH («TofuTown»)¹⁵¹. У цій справі, як було описано вище, було встановлено, що терміни молоко, сироватка, вершки, масло, сир і йогурт не можуть використовуватися «для позначення продукту виключно рослинного походження в маркетингу чи рекламі, навіть якщо ці терміни розширені уточнювальними або описовими термінами, що вказують на рослинне походження спірного продукту», наприклад, соя або тофу.

Апеляційне оскарження. Компанія-заявник оскаржила це рішення у Високому суді. Так, суддя Річард Сміт резюмував, що «відповідний аспект Регламенту, що виникає в цій справі, стосується чесного та послідовного представлення сільськогосподарської продукції на ринку шляхом прийняття маркетингових стандартів, які дозволяють споживачам знати та мати впевненість у продуктах, які вони купують». Стаття 78 відповідного Регламенту передбачає, що конкретні «визначення, позначення та торгові описи», перелічені в Регламенті, можуть використовуватися лише для маркетингу продукту, який відповідає вимогам, викладеним у Регламенті. Це включає «молоко та молочні продукти, призначені для споживання

---

¹⁵¹ Case C-422/16 Verband Sozialer Wettbewerb e. V. v TofuTown.com GmbH <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=191704&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3461648>. (accessed 10 November 2024).

людиною». Для терміну «молоко та молочні продукти» даються такі визначення: молоко – «виключно нормальний секрет молочної залози, отриманий в результаті одного або кількох доїнь без додавання або вилучення з нього». Молочні продукти – «продукти, отримані виключно з молока, за умови, що речовини, необхідні для їх виробництва, можуть додаватися за умови, що ці речовини не використовуються з метою заміни, повністю або частково, будь-якого компонента молока».

Приклади термінів, явно зарезервованих для маркетингу молочних продуктів, включають сироватку, вершки, масло, пахту, масло, сир і йогурт. Тому компанія Oatly не могла рекламувати та продавати напій на основі вівса як «вівсяне молоко» у Великобританії. Немолочні замінники молока не підпадають під визначення «молоко» відповідно до Регламенту. Ось чому такі бренди, як Oatly, Alpro і Koko, називають свої немолочні альтернативи «вівсяним напоєм» або «мигдальним напоєм», а не «вівсяним молоком» або «мигдальним молоком».

Використання терміну «молоко» в торговельній марці. Разом з цим, суд встановив, що термін «позначення» в Регламенті стосується загального опису продукту і не поширюється на включення до торгових марок слів, які не використовуються в описовій формі. У цьому випадку торгова марка не має на меті продавати товар як якийсь конкретний продукт. Не можна сказати, що знак «стверджує, припускає або має на увазі», що продукти апелянта, які продаються разом із ним, є молочними продуктами». Ухвалюючи своє рішення, суд провів різницю між оскарженою справою та рішенням у справі TofuTown. У TofuTown такі терміни, як «овочевий сир» і «масло тофу» не використовувалися як торгові марки. Натомість їх використовували як загальні описи товарів, що продавалися. Суд вирішив, що торговельні марки можуть використовуватися у спосіб, який не робить їх позначеннями відповідно до Регламенту, оскільки «це використання терміну «молоко» для продуктів, щоб ідентифікувати їх як молоко, а не

просто його використання в маркетингу, що становить їхнє позначення як таке».

Таким чином, суд постановив, що службовець із реєстрації марки помилився, встановивши, що використання POST MILK GENERATION щодо продажу веганських товарів можна вважати таким самим, як позначення товарів як молока. Він задовольнив апеляцію, визнавши марку POST MILK GENERATION дійсно зареєстрованою¹⁵².

З урахуванням описаного вище, можна стверджувати, що це рішення чітко пояснює, що використання терміну «молоко» по відношенню до немолочного молока не є автоматично забороненим у Великобританії у світлі Регламенту (ЄС) № 1308/2013. Ключовим є те, як саме використовується це слово. Якщо воно описує природу товару, це буде неприпустимим. Однак, якщо він відіграє не описову роль у торговельній марці, як у випадку з POST MILK GENERATION, це може бути прийнятним.

Справа “Diät-Käse” (C-101/98)¹⁰ теж стосується окремих спірних моментів щодо маркування. У справі “Diät-Käse” (“дієтичний сир”) від 16 грудня 1999 року (C-101/98) Суд Справедливості ЄС розглядав питання чи продукт, отриманий з молока, в яких для дієтичних цілей натуральний молочний жир було замінено рослинним жиром, тим не менш, може продаватися під позначення «сир» із зазначенням на етикетці додаткової інформації про склад продукту та особливості використання.

Перед Судом Справедливості ЄС постали такі запитання:

а) чи правила, встановлені в Регламенті (ЄЕС) № 1898/87, застосовувалися до спеціального законодавства щодо продуктів для використання в харчуванні (дієтичні продукти)? З рішення Суду Справедливості ЄС зрозуміло, що захищені молочні назви, включаючи

---

¹⁵² Jamie Emerick. High Court confirms EU law does not prohibit use of ‘milk’ in a trade mark for milk substitutes in the UK. 24 January 2024. <https://www.mewburn.com/news-insights/high-court-confirms-eu-law-does-not-prohibit-use-of-milk-in-a-trade-mark-for-milk-substitutes-in-the-uk> (accessed 17 November 2024).

«сир», можуть використовуватися лише для продуктів, отриманих виключно з молока і за умови, що жодна складова молока не була замінена, навіть частково, під час виробничого процесу¹⁵³. Слід відзначити, що в цій справі суд розглядав необхідність захисту споживачів і уникнення будь-якої плутанини між молочними продуктами та іншими харчовими продуктами, у тому числі тих, що частково складаються з молочних компонентів¹⁵⁴.

б) Чи важливо, що позначення «дієтичний сир, що містить рослинну олію для дієти з модифікованим вмістом жиру» завершено додатковим описовим матеріалом на упаковці?

У цьому рішенні Суд Справедливості ЄС вказав, що подальші письмові пояснення не змінюють вимог Регламенту (ЄЕС) № 1898/87 і спрямовані на захист споживачів від будь-яких змін у складі продукту. Суд постановив, що жодних додаткових пояснення, що стосуються назви продукту, не можуть впливати на обсяг захисту, який міститься в Регламенті (ЄЕС) № 1898/87.

Своєрідне продовження правової позиції описаної вище знайшло своє відображення у справі *Pomazánkové máslo*. 12 травня 2015 року Загальний суд ЄС (General Court of the European Union) виніс рішення на користь Рішення Європейської Комісії (2013/658/EU) щодо відхилення поданої Чеською Республікою заявки на реєстрацію назви «*Pomazánkové máslo*» (вершкове масло) у реєстрі гарантованих традиційних страв (тобто TSG) відповідно до Регламенту № 1151/2012/16. У рішенні суд знову наголосив на фундаментальній ролі захисту молочних назв у забезпеченні

---

¹⁵³ Case C-101/98: Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 16 December 1999. *Union Deutsche Lebensmittelwerke GmbH v Schutzverband gegen*

Unwesen in der Wirtschaft eV. Reference for a preliminary ruling: *Bundesgerichtshof - Germany*. Protection of designations used in marketing of milk and milk products - Regulation (EEC) No 1898/87 - Directive 89/398/EEC - Use of the designation "cheese" to describe a dietary product in which the natural fat has been replaced by vegetable fat (C-101/98) point 20.

¹⁵⁴ Case C-101/98: Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 16 December 1999. *Union Deutsche Lebensmittelwerke GmbH v Schutzverband gegen*

Unwesen in der Wirtschaft eV. Reference for a preliminary ruling: *Bundesgerichtshof - Germany*. Protection of designations used in marketing of milk and milk products - Regulation (EEC) No 1898/87 - Directive 89/398/EEC - Use of the designation "cheese" to describe a dietary product in which the natural fat has been replaced by vegetable fat (C-101/98) point 32

чесної конкуренції між пастоподібних жирів молочного та немолочного походження та захист прав виробників і споживачів¹⁵⁵.

Судді конкретно посилалися на додаток до XV Регламенту № 1234/2007, який передбачає, що позначення продажу «вершкове масло» зарезервовано для «продукту з вмістом молочного жиру не менше 80%, але менше 90%, максимальний вміст води 16% і максимальний вміст сухого знежиреного молока 2%¹⁵⁶.

Винятки: Суд справедливості ЄС підкреслив, що в цьому конкретному випадку єдині винятки з цього правила викладені в третьому абзаці пункту I (2) Додатку XV Регламенту № 1234/2007 (наразі це Додаток VII, Частина VII, Пункт I Регламенту (ЄС) № 1308/2013) і стосується: а) позначення продуктів, точний характер яких зрозумілий із традиційного використання та/або з позначень, що чітко використовуються для опису характерної якості продукту. Ці винятки перераховані в законодавстві ЄС б) концентровані продукти (масло, маргарин, суміші) жирністю 90% і більше¹⁵⁷.

Підсумовуючи аналіз матеріалу описаного вище, слід вказати, що ЄС має деталізовану систему контролю виробництва, поставки, маркування молочних продуктів та їх реалізації. Спеціальні правила розроблені для держав, що не є членами ЄС, як Україна. Одними із головних принципів регулювання є забезпечення безпеки виробництва молочної продукції та забезпечення відслідковуваності усіх етапів виробництва молочних продуктів.

Висновки до розділу 3

---

¹⁵⁵ REGULATION (EU) No 1151/2012 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs.

¹⁵⁶ The General Court explicitly refers to recital 51 in the preamble to Regulation No 1234/2007 – point 33 Case T-51/14.

¹⁵⁷ Case T-51/14 Judgment of the General Court (Second Chamber) of 12 May 2015 Czech Republic v European Commission System of traditional specialities guaranteed - Regulation (EU) No 1151/2012 - Rejection of the request for registration of the name 'pomazánkové máslo' (spreadable butter) as a traditional speciality guaranteed - Relationship with the provisions of Regulation (EC) No 1234/2007 specifying the conditions for the use of the sales description 'butter'.

Отже, правове регулювання молочного сектору в Європейському Союзі має високий рівень уніфікації та імперативності, що досягається через застосування регламентів як актів прямої дії. Це забезпечує однакові стандарти якості, безпеки, маркування та контролю продукції на всій території ЄС, мінімізуючи правову фрагментацію між державами-членами.

Система регулювання має багаторівневий характер, що охоплює: вимоги до здоров'я тварин і безпечності сировини; гігієнічні стандарти виробництва (зокрема через HACCP); механізми простежуваності (traceability); правила сертифікації та контролю (зокрема через систему TRACES NT і документи CHED-P); вимоги до маркування та інформування споживачів; спеціальні режими (органічне виробництво, географічні зазначення тощо).

Доступ до ринку ЄС для третіх країн є юридично складною, процедурно формалізованою та інституційно контрольованою процедурою, яка передбачає: включення країни до переліку дозволених; авторизацію конкретних підприємств (отримання «європейського номера»); постійний моніторинг відповідності через аудити Європейської Комісії; дотримання суворих технічних і санітарних критеріїв.

Ключовим елементом є принцип повної простежуваності продукції, закріплений, зокрема, у Регламенті (ЄС) № 178/2002, який трансформує ланцюг постачання у прозору та контрольовану систему, де кожен оператор ринку харчових продуктів несе самостійну відповідальність за ідентифікацію походження та руху продукції.

Судова практика Суду Справедливості Європейського Союзу відіграє ключову інтерпретаційну та гармонізуючу роль, зокрема: формує жорсткий підхід до захисту зарезервованих назв молочних продуктів; встановлює пріоритет захисту споживача від введення в оману; розмежовує допустиме використання термінів у торговельних марках і їх

заборону в описі продуктів; підтверджує, що навіть додаткові пояснення не можуть легалізувати порушення встановлених стандартів.

У сфері маркування простежується тенденція до посилення прозорості та деталізації інформації про походження продукту, що має безпосередній вплив на комерційні стратегії експортерів і формує додаткові юридичні ризики у разі недотримання вимог.

З урахуванням викладеного можна зробити узагальнюючий висновок, що правова модель Європейського Союзу у сфері обігу молочних продуктів базується на трьох фундаментальних принципах: захист здоров'я споживача та безпеки харчових продуктів; забезпечення повної простежуваності та контролю ланцюга постачання; гарантування чесної конкуренції та недопущення введення споживача в оману.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації викладено наукові та практичні здобутки автора дисертації. Також, надані основні практичні рекомендації та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання правочинів, що укладаються на ринку молочних продуктів.

1. За юридичною природою MPC-Conditions є кодифікацією торгових звичаїв, що склалися у процесі укладання зовнішньоекономічних (торгових) договорів в сфері обороту молочних продуктів. GEMZU є розробником MPC-Conditions та являється головною організацією голландської молочної торгівлі та інших афілійованих асоціацій. Gemzu розробляє правила торгівлі товарів в сфері молочної торгівлі (сир, сухе молоко, масло). GEMZU окрім правил MPC Conditions також розробило MPC Mediation (правила медіації) та MPC Arbitration (правила вирішення спорів в арбітражі). За своєю суттю MPC Conditions – зведений набір стандартизованих правил, що застосовуються до торгівлі молочними продуктами, як всередині так і за межами Європейського Союзу.
2. Специфікою MPC-Conditions є те, що саме на покупця покладається обов'язок інформувати продавця про точне місце та час поставки товару не пізніше ніж за п'ять днів до дати поставки. Це положення має практичне значення і означає, що покупець не може керуватися у власних діях мовчазним принципом, і саме покупець повинен заздалегідь проявляти активну позицію щодо інформування продавця про точне місце та час поставки товару.

3. MPC-Conditions не визначають деталізований порядок прийому та передачі товарів. Запропоновано авторське положення про порядок прийому-передачі товару: "У випадку виявлення невідповідності якості товару з даними, зазначеними в товаросупровідних документах, покупець надає акт експертизи якості поставленого товару, складений акредитованою лабораторією, уповноваженою для проведення таких експертиз. У випадку незгоди продавця з результатами експертизи, продавець має право подати заяву на експертизу, яка буде проводитися акредитованою лабораторією. Сторони погодили, що представник продавця зобов'язаний з'явитися до покупця для підписання рекламційного акту/або відбору зразків для передачі на лабораторні дослідження, у разі його отримання, протягом 4 (чотирьох) банківських днів з моменту направлення виклику. Якщо представник продавця не прибуде і / або не направить повідомлення про участь свого представника в складанні рекламційного акту/відбору зразків товару за кількістю або якістю в зазначений в цьому пункті строк, то покупець складає акт/здійснює відбір зразків товару із залученням 2-х незалежних осіб. Складений покупцем акт є достатнім доказом, що підтверджує виявлення невідповідності по кількості, а відібрані зразки передаються на лабораторні дослідження. Всі витрати, понесені під час і у зв'язку з проведенням експертизи, оплачуються стороною, яка програла спір».
4. Неналежне виконання зобов'язання за правилами MPC-Conditions зумовлює застосування формули розрахунку відсоткових штрафів, яка дорівнює процентній ставці, використаній Європейським центральним банком для його останньої основної

операції рефінансування до першого календарного дня відповідних шести місяців, та збільшується на 7 процентних пунктів. Тобто прив'язку здійснено саме до показників Європейського центрального банку.

5. За правилами MPC-Conditions покупець звільняє продавця від претензій будь-яких третіх сторін, якщо тільки покупець не продемонструє, що зазначені претензії є прямим результатом дій або бездіяльності з боку продавця. Це означає, що у разі подальшого продажу товарів молочної продукції по ланцюгу, первинний продавець не нестиме відповідальність за якість товару перед необмеженою кількістю покупців, натомість усі питання щодо якості товару повинні вирішуватися у рамках правовідносин: первинний продавець-покупець, які уклали первинний договір поставки.

6. MPC-Conditions не визначають деталізований порядок оформлення та розгляду рекламацій між покупцем та продавцем. Запропоновано авторське положення про фіксацію наступного правила: «Якщо представник продавця не прибуде і / або не направить повідомлення про участь свого представника в складанні рекламаційного акту/відбору зразків товару за кількістю або якістю в строк не більше 2-х банківських днів, то покупець складає акт/здійснює відбір зразків товару із залученням 2-х незалежних осіб. Складений покупцем акт є достатнім доказом, що підтверджує виявлення невідповідності по кількості, а відібрані зразки передаються на лабораторні дослідження». Такий пункт дозволяє дисциплінувати продавця та надає дієвий юридичний інструмент покупцю для проведення

лабораторних досліджень та доведення факту неякісно поставленого товару навіть в ситуації, коли покупець ухиляється від проведення лабораторних досліджень.

7. Положеннями правил МРС-Conditions визначено, що поставлений товар повинен задовольняти вимогам щодо якості та складу, а саме стандартні показники: кількість білка, % жиру, недопустимість наявності вмісту антибіотику, допустимість наявності вмісту ГМО чи ні у продукції. Проте, якщо сторони з будь-яких причин не передбачили в договорі конкретні вимоги до продукції, то застосовується принцип загального стандарту, щодо якості та складу, які прийняті в торгівлі аналогічними продуктами.
8. Приписи МРС-Conditions встановлюють, що будь-які товари, доставлені продавцем покупцеві, залишаються виключною власністю продавця - навіть після і незважаючи на обробку - до тих пір, поки вся дебіторська заборгованість продавця, що стосується товарів, поставлених або доставлених (за контрактом), або діяльності виконані або мають бути виконані для покупця (згідно з таким контрактом), були повністю погашені, і доки будь-яка дебіторська заборгованість через невиконання такого контракту (включаючи витрати та відсотки) не буде повністю погашена .

Це означає, що право власності на товар переходить до покупця тільки після повного розрахунку за товар. Незважаючи на факт передачі товару від продавця до покупця, останній може навіть використовувати товар для переробки, але право власності на товар перейде тільки після повної оплати продавцю поставленого

товару. Сторони управомочені змінювати це правило за спільною згодою.

9. MPC-Conditions визначають автоматичне застосування матеріального права Нідерландів до договірних відносин незалежно від того, резиденти яких держав уклали цей договір. Разом з цим, сторони можуть обрати право іншої держави на власний розсуд за принципом автономії волі, але про це повинно бути чітко вказано в договорі.

10.3 практичної точки зору чимало важливих умов поставки молочної продукції в MPC-Conditions не врегульовані. Сторони використовуючи MPC-Conditions вимушені самотійно додатково включати низку положень у власні договори самотійно. Зокрема йдеться про «мінімальний залишковий строк придатності товару на момент поставки товару».

У договорах поставки молочної продукції для покупця є критично важливим моментом те, який залишковий строк придатності товару саме на момент поставки товару залишиться. У MPC-Conditions цей момент не врегульований, а тому запропоновано авторську редакцію цього пункту: «Продавець зобов'язаний передати покупцю товар, до закінчення строку (терміну) придатності на дату поставки якого залишається не менше 80% цілих днів від загального строку (терміну) придатності, визначеного на упаковці. Приймання товару, що не відповідає зазначеній вимозі, є можливим лише у разі наявності попередньої письмової згоди покупця на відповідну поставку».

Суть цього положення зводиться до того, що покупець на момент приймання товару буде мати достатньо часу переробити, перепродати або спожити поставлений товар.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борзенко О. О, Бойко О. М. Державне регулювання національною економікою в сучасних реаліях: проблеми та перспективи. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2021. № 4. С. 144-152.
2. Боярський Є.Д. «Обмеження застосування колізійних норм у міжнародному приватному праві». Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ. 2015 р.
3. Буквич А.В. Деякі принципи та сфера застосування конвенції УНІДРУА з матеріально-правового регулювання цінних паперів, які перебувають у володінні посередника. Часопис Київського університету права №4. 2011. С. 363-367. URL: http:kul.kiev.ua/images/chasop/2011_4/363.pdf (дата звернення: 13.12.2023).
4. Гері Борн, Міжнародний комерційний арбітраж, Друге видання, розділ 20: Конфіденційність у міжнародному арбітражі, с. 282-283.
5. Томас Гоббс. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Переклад з англійської: Ростислав Димерець, Володимир Єрмоленко, Наталія Іванова, Євген Мірошніченко, Тетяна Олійник; передмова та примітки: Тамара Польська та Віктор Малахов. К.: Дух і Літера, 2000. - 600 с. - ISBN 966-7888-04-5.
6. Господарське та господарське процесуальне право / [В. В. Резнікова, О. В. Россильна]. – Київ : Ін Юре, 2017. – 228 с.
7. Давід Р. Основні правові системи сучасності : порівняльне право : підручник / Рене Давід, Каміль Жоффре-Спінозі ; пер. з фр. — Київ : Юрінком Інтер, 2014. - 432 с.

8. Діковська І.А. Міжнародні комерційні контракти: колізійне таматеріально-правове регулювання. Навчальний посібник (2016): Київ.Алерта. 300 с.
9. Діковська І.А. Правовий звичай як джерело регулювання цивільних відносин за правом окремих країн. У: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». №32.(Ужгород: Ужгородський національний університет) 2015. 29-31.
- 10.Довгерт А. Вступ до курсу “Міжнародне приватне право”: лекц. Право України №9. 2012. С. 238-255. URL: <https://pravoua.com.ua/files/educational-lectures/Dovgert.pdf> (дата звернення: 13.12.2023).
- 11.Довгерт А.С. Сучасна гармонізація доктрин, кодексів та інших законів з цивільного права у країнах ЄС. Тенденції розвитку цивільного права у країнах Європи. Інформаційні матеріали. - К.: ТОВ Білоцерківдрук», 2018. - Ст. 13-19.
- 12.Довгерт А.С., Кисіль В.І. Міжнародне приватне право: підручник / за ред. . – 2-ге видання. – К.: Алерта, 2014. – 656 с.
- 13.Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): ЄЕС, ЄС; Договір від 25.03.1957. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 18.12.2023).
- 14.Калакура В.Я. Кодифікація міжнародного приватного права в країнах Європи: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. Я. Калакура. – К., 1993. – 27 с.
- 15.Канарик Ю. С. Визначення поняття виробництва молока та молочної сировини в аграрному праві / Ю.С. Канарик // Підприємництво, господарство і право. - 2014. - № 8 (224). - С. 50–55.

16. Канарик Ю. С. Договір купівлі-продажу як форма реалізації молока та молочної сировини в Україні / Ю. С. Канарик // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія «Право». – К, 2012. - Вип. 173, Ч. 1. - С. 100-107.
17. Канарик Ю. С. Правове регулювання виробництва молока та молочної сировини : стан та перспективи / Ю. С. Канарик // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія «Право». – К, 2012. - Вип. 165, Ч. 3. - С. 117-125.
18. Канарик Ю. С. Правове регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2015.
19. Канарик Ю. С. Розвиток законодавства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини / Ю. С. Канарик // Підприємництво, господарство і право. - 2014. - № 4. - С. 46-50.
20. Клименко Н. Г. Державне регулювання діяльності недержавних інституцій у контексті забезпечення національної безпеки: монографія. Київ : Вид-во Людмила, 2020, ст. 341.
21. Кисіль В.І. Міжнародне приватне право, питання кодифікації. Київ, 2005. – 480 с.
22. Колумбет О.П. «Ключові елементи договору поставки: кількість, якість, асортимент товару». Регіональна бізнес-економіка та управління, 2014, № 3 (43). - с. 72.
23. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text (дата звернення 06 грудня 2023).

24. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія / О. О. Кот. – Київ: Алерта, 2017. Ст. 68.
25. Кривун М. В. Імперативи формування організаційного механізму ефективного функціонування молокопереробних підприємств. Економіка АПК. 2021. № 11. С. 104-118.
26. Кузнєцова Н.С. Підвищення рівня правосуддя в Україні крізь призму судових рішень у контексті європейських стандартів. VII Міжнародний цивілістичний форум «принципи і тенденції застосування приватного права ЄС і пострадянських країн». м. Київ. 11-12 травня 2017 р.
27. Кузьменко С. Г. Міжнародне приватне право. навч. посіб. / за ред. С. Г. Кузьменка. - Київ: Центр учбової літератури, 2010. - 316с.
28. Кузьмич С.О. (2024). Сучасні підходи до процедури медіації на прикладі MPC Mediation Regulations. Право.ua. 2024. № 1. С. 348 – 355.
29. Кузьмич С.О. Підходи до визначення та обрахунку «абстрактних збитків» арбітражем GEMZU при застосуванні правил MPC Conditions. Наше право. 2025. № 1. С. 147 – 153.
30. Кузьмич С.О. Торгові правила NOFOTA (NTR) та правила MPC Conditions, як приклади сучасних уніфікованих правил міжнародної торгівлі спеціалізованими продуктами. Наше право. 2023. № 1. С. 282 – 287.
31. Кузьмич С.О., Ровний В.В. Специфіка обігу та безпеки молочних продуктів у США: правові та інституційні виміри. Право.ua. 2026. № 1. С. 453–460. DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.60>
32. Джон Лок. Два трактати про правління. Пер. Павло Содомора. Київ, Наш Формат. 2023. 312 с.

33. Ломовських Л. О. Світовий ринок молока та молокопродукції, сучасні тенденції та перспективи. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2020. № 4(1). С. 334-345.
34. Луць В.В. Господарські договори - Л.:Видавництво Львів. ун-ту, 1073.- с. 45-17.
35. Майданик Р.А. Розвиток приватного права України: монографія.– К.: Алерта, 2016. – 226 с.
36. Мережко О.О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права / О.О. Мережко. – К. : Юстініан, 2010. – 316 с.
37. Мережко О. О. Правове регулювання світової торгівлі в системі ГАТТ/СОТ : Навч. посіб. / О. О. Мережко, М. І. Неліп. - К. : Наук. думка, 1999. - 104 с .
38. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. - К.: Алерта, 2013. - 400 с. URL: https://pidm4mki.com/1597012256773/pravo/kolizivni_normi_schodo_tsmmh_raperiv (дата звернення: 16 грудня 2023).
39. Павленко Д.Г. Принципи добросовісності в договірних зобов'язаннях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид.наук: 12.00.03 / Д.Г. Павленко; НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України. – К., 2009. – Ст. 20.
40. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 07.12.2023).
41. Романюк Я.М. Імперативні норми цивільного права як правовий засіб закріплення публічних інтересів. Часопис цивільного і кримінального судочинства № 6 (33). Київ, 2016. Ст. 67.
42. Спіноза Б., Теологічно-політичний трактат/ Бенедикт Спіноза; пер. з латини, передмова та прим. В. Д. Литвинова.; худож.-оформлювач О.

- А. Гугалова. - Харків: Фоліо, 2018. - 410 с. - (Істини)., ISBN 978-966-03-7836-0.
43. Турчак І.О. Правове регулювання договорів поставки в умовах ринкових реформ в Україні (цивільно-правовий аспект). : Дис... канд. наук: 12.00.03 - 2009. ст. 47.
44. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратиф. із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014.. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 27.12.2023).
45. Харитонов Є.О. DCFR як підґрунтя визначення базових принципів приватного права Європейських країн. Інформаційні матеріали. – К.: ТОВ Білоцерківдрук», 2018. – Ст. 21-26
46. Zweigert K., Kötz H. Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. 3. neubearb. Aufl. Tübingen : Mohr Siebeck, 1996. 729 S.
47. Щербина В.С. Господарське право України: Навч. посібник.- 2 вид. перероб. і доп.. - К.: Юрінком Інтер. 2009. - с. 150.
48. Arbitral verdict MPC 22-08-2023 Failure to deliver product. Skimmed milk powder. URL: <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/arbitral-verdicts-mpc/arbitral-verdicts> (accessed 16 April 2024).
49. Arbitral verdict MPC 25-01-2024. URL: <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/arbitral-verdicts-mpc/arbitral-verdicts> (accessed 16 April 2024).
50. Augenblick, M. and Rousseau, A., Force Majeure in Tumultuous Times: Impracticability as the New Impossibility, Journal of World Investment & Trade 13, 2012, pp. 59-75.

- 51.Barbera A., V Mcconnell. The impact of environmental regulations on industry productivity: Direct and indirect effects
- 52.Becker R. Local environmental regulation and plant-level productivity. *Ecological Economics*, 24 (2011), pp. 242-256.
- 53.Berner, L. A., & O'Donnell, J. A. (1998). Functional Foods and Health Claims Legislation: Applications to Dairy Foods. In *International Dairy Journal* (Vol. 8, Issues 5–6, pp. 355–362). Elsevier BV. [https://doi.org/10.1016/s0958-6946\(98\)00058-2](https://doi.org/10.1016/s0958-6946(98)00058-2)
- 54.Black's Law Dictionary, 8th edition, 2004.
- 55.Blundell R., Bond S. GMM estimation with persistent panel data: an application to production functions *Econometric Reviews*, 19 (2000), pp. 321-340.
- 56.Bonadonna, A., Peira, G., Giachino, C., & Molinaro, L. (2017). Traditional Cheese Production and an EU Labeling Scheme: The Alpine Cheese Producers' Opinion. In *Agriculture* (Vol. 7, Issue 8, p. 65). MDPI AG.<https://doi.org/10.3390/agriculture7080065>
- 57.Boyd G., McClelland J. The impact of environmental constraints on productivity improvement in integrated paper plants. *Journal of Environmental Economics and Management*, 38 (1999), pp. 121-142.
- 58.Brendan Tobin, Customary law as the basis for Prior Informed Consent of local and indigenous communities, 2004, at URL: http://www.ias.unu.edu/binaries2/Tobin_PIC_Customary_Law.doc (accessed: 20.07.2025).
- 59.Brunnermeier B., Cohen M. Determinants of environmental innovation in US manufacturing industries. *Journal of Environmental Economics and Management*, 45 (2003), pp. 278-293.
- 60.Burger, J. 2013, Controlling residues in animal-derived food, *Milk Essay*, Page 4-5, Volume 4 Number 1.

61. Burt, R., & Wellsted, S. (1991). Food safety and legislation in the dairy industry. In *International Journal of Dairy Technology* (Vol. 44, Issue 3, pp. 80–86). Wiley. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0307.1991.tb00643.x>.
62. Candace Greene and Thomas Drescher, *The Tipi with Battle Picture: the Kiowa Tradition of Intangible Property Rights*, 10-11.
63. Čapla, J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinárstvo Slovak Journal of Food Sciences*, 16, 431–462. URL: <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).
64. Carpentieri, L., *The Invocation of State Defenses in Times of Conflict: Force Majeure, Necessity and the Libyan Example*, *International Journal of Arab Arbitration*, 2019, Vol. 11, pp. 7-29.
65. Case C-101/98: Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 16 December 1999. *Union Deutsche Lebensmittelwerke GmbH v Schutzverband gegen*
66. Case C-422/16 *Verband Sozialer Wettbewerb e. V. v TofuTown.com GmbH* URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=191704&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3461648> (accessed: 21.09.2025).
67. Case T-51/14 Judgment of the General Court (Second Chamber) of 12 May 2015 *Czech Republic v European Commission System of traditional specialities guaranteed - Regulation (EU) No 1151/2012 - Rejection of the request for registration of the name ‘pomazánkové máslo’ (spreadable butter) as a traditional speciality guaranteed - Relationship with the provisions of Regulation (EC) No 1234/2007 specifying the conditions for the use of the sales description ‘butter’*.
68. Charlebois, S., & Haratifar, S. (2015). The perceived value of dairy product traceability in modern society: An exploratory study. In *Journal*

- of Dairy Science (Vol. 98, Issue 5, pp. 3514–3525). American Dairy Science Association. <https://doi.org/10.3168/jds.2014-9247>.
- 69.Chen Z, Zheng J. Environmental governance effects of high-tech industrial agglomeration under industrial interaction Finance and Economics Science, 65 (2021), pp. 78-92.
- 70.Codex Alimentarius standard for milk and dairy products. (2022, May 26). In Codex Alimentarius. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-texts/list-standards/en/> (accessed: 10.08.2025).
- 71.COKZ. <https://cokz.nl/?lang=en> (accessed 01 December 2023).
- 72.Commission Implementing Regulation (EU) No 668/2014 of 13 June 2014 laying down rules for the application of Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council on quality schemes for agricultural products and foodstuffs. OJ L 179, 19.6.2014, p. 36–61.
- 73.Commission Delegated Regulation (EU) 2020/692 of 30 January 2020 supplementing Regulation (EU) 2016/429 of the European Parliament and of the Council as regards rules for entry into the Union, and the movement and handling after entry of consignments of certain animals, germinal products and products of animal origin. OJ L 174, 3.6.2020, p. 379–520.
- 74.Commission Implementing Regulation (EU) 2019/1014 of 12 June 2019 to lay down detailed rules on minimum requirements for border control posts, including inspection centres, and for the format, categories and abbreviations to use for listing border control posts and control points. OJ L 165, 21.6.2019, p. 10–22.
- 75.Commission Implementing Regulation (EU) 2019/2130 of 25 November 2019 establishing detailed rules on the operations to be carried out during and after documentary checks, identity checks and physical checks on

animals and goods subject to official controls at border control posts. OJ L 321, 12.12.2019, p. 128–138.

76. Commission Implementing Regulation (EU) 2019/627 of 15 March 2019 laying down uniform practical arrangements for the performance of official controls on products of animal origin intended for human consumption in accordance with Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council and amending Commission Regulation (EC) No 2074/2005 as regards official controls. OJ L 131, 17.5.2019, p. 51–100.

77. Commission Implementing Regulation (EU) 2020/2235 of 16 December 2020 and repealing Regulation (EC) No 599/2004, Implementing Regulations (EU) No 636/2014 and (EU) 2019/628, Directive 98/68/EC and Decisions 2000/572/EC, 2003/779/EC and 2007/240/EC. OJ L 442, 30.12.2020, p. 1–409.

78. Commission Implementing Regulation (EU) 2020/2235 of 16 December 2020 laying down rules for the application of Regulations (EU) 2016/429 and (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council as regards model animal health certificates, model official certificates and model animal health/official certificates, for the entry into the Union and movements within the Union of consignments of certain categories of animals and goods, official certification regarding such certificates and repealing Regulation (EC) No 599/2004, Implementing Regulations (EU) No 636/2014 and (EU) 2019/628, Directive 98/68/EC and Decisions 2000/572/EC, 2003/779/EC and 2007/240/EC. OJ L 442, 30.12.2020, p. 1–409.

79. Commission Implementing Regulation (EU) 2021/405 of 24 March 2021 laying down the lists of third countries or regions thereof authorised for the entry into the Union of certain animals and goods intended for human consumption in accordance with Regulation (EU) 2017/625 of the

- European Parliament and of the Council. OJ L 114, 31.3.2021, p. 118–150.
80. Commission Implementing Regulation (EU) No 668/2014 of 13 June 2014 laying down rules for the application of Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council on quality schemes for agricultural products and foodstuffs. OJ L 179, 19.6.2014, p. 36–61.
81. Commission Implementing Regulation (EU) No 931/2011 of 19 September 2011 on the traceability requirements set by Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council for food of animal origin Text with EEA relevance. OJ L 242, 20.9.2011, p. 2–3.
82. CONSTRUCTIONS OF IMPARTIALITY IN MEDIATION Susan Douglas University of the Sunshine Coast URL: <https://aija.org.au/wp-content/uploads/2017/05/Douglas.pdf> (accessed: 19.07.2025).
83. CUSTOMARY LAW, TRADITIONAL KNOWLEDGE AND INTELLECTUAL PROPERTY: AN OUTLINE OF THE ISSUES. Wipo overview, 2013 URL: https://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/resources/pdf/overview_customary_law.pdf (accessed 03 November 2023).
84. CX Digital Media, Inc. v. Smoking Everywhere, Inc., (S.D. Fla. Mar. 23, 2011).
85. DG Health and Food Safety. (n.d). Imports of food of animal origin from non-EU countries [Brochure] Retrieved from URL: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/cs_vet-med-residues_animal-imports-non-eu_brochure_en.pdf (accessed 05 May 2024).
86. Dr. E.A. Daes, Defending Indigenous Peoples' Heritage, Protecting Knowledge: Traditional Resource Rights in the New Millennium, Union of British Columbian Indian Chiefs, February 2000.

- 87.EC, 2021. Aims of the organic logo. Available at: URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organic-logo_en (accessed: 20.07.2025).
- 88.EC, 2022. (2022, May 26). In TRACES NT. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/cfcas3/tracesnt-webhelp/Content/Home.htm> (accessed 30 April 2024).
- 89.EC, 2022. Legislation for the organics sector. Available at: URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/legislation_en (accessed 13 May 2024).
- 90.Emojis and Emoticons in Court Opinions. URL:<https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3610&context=historical> (accessed 19 October 2023).
- 91.European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (accessed 01 December 2023).
- 92.File No. 30823-08-16 Small Claims Court (Herzliya), Dahan v. Shacaroff (Feb. 24, 2017), cited by Goldman E. Emojis and the Law... P. 1266.
- 93.Food entry into the EU. (2022, May 26). In AWE. URL: <https://www.awe.gov.au/biosecurity-trade/export/controlled-goods/dairy/registered-establishment/understanding-eu-requirements> (accessed 13 May 2024).
- 94.Fortin, N. D. (2022). Food regulation: law, science, policy, and practice. John Wiley & Sons.
- 95.Foster v. Mountford and Rigby (1976) 29 FLR 233.
- 96.Fransvea, A., Celano, G., Pagliarone, C. N., Disanto, C., Balzaretti, C., Celano, G. V., & Bonerba, E. (2014). Food labelling: a brief analysis of European Regulation 1169/2011. In Italian Journal of Food Safety (Vol. 3, Issue 3). PAGEPress Publications. URL: <https://doi.org/10.4081/ijfs.2014.1703> (accessed: 20.07.2025).

97. Gemzu is the umbrella organisation of Dutch dairy trade and other affiliated associations. 2022. URL: <https://www.gemzu.nl/english/home> (accessed 20 November 2023).
98. Goldman E. A Million-Dollar Thumbs-Up Emoji?—Lightstone v. Zinntex // Technology & Marketing Law Blog. 2022. Oct. 14. URL: <https://blog.ericgoldman.org/archives/2022/10/a-million-dollar-thumbs-up-emoji-lightstone-v-zinntex.htm> (accessed 19 June 2023).
99. Goldman E. Australian Court Says Using a Zipper-Mouth Emoji Can Be Defamatory—Burrows v. Houda // Technology & Marketing Law Blog. 2020. Aug. 28. URL: <https://blog.ericgoldman.org/archives/2020/08/australian-court-says-using-a-zipper-mouth-emoji-can-be-defamatory-burrows-v-houda.htm> (accessed 04 October 2023).
100. Goldman E. What Does the “Water” Emoji Mean? Perhaps Not What You Think—US v Swanagan // Technology & Marketing Law Blog. 2023. Jan. 23. URL: <https://blog.ericgoldman.org/archives/2023/01/what-does-the-water-emoji-mean-perhaps-not-what-you-think-us-v-swanagan.htm>. (accessed 10 October 2023).
101. Gracia, A., & de-Magistris, T. (2016). Consumer preferences for food labeling: What ranks first? In Food Control (Vol. 61, pp. 39–46). Elsevier BV. URL: <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2015.09.023> (accessed: 20.07.2025).
102. Grigera Naon H. International Contract Law, “Lois de Police” and Self-Applicating Rules an Argentina Outlook – 19 Reden und Berichte aus dem Europe-Institut, 1983. p. 17.
103. HACCP Principles & Application Guidelines. URL: <https://www.fda.gov/food/hazard-analysis-critical-control-point-haccp/haccp-principles-application-guidelines> (accessed 29 April 2024).

104. Henderikx, F. (2017). Labelling of food: A challenge for many. In *Veterinarski glasnik* (Vol. 71, Issue 1, pp. 16–23). National Library of Serbia. URL: <https://doi.org/10.2298/vetg1170214001h> (accessed: 20.07.2025).
105. Hu C. Technological progress, technical efficiency and agricultural carbon emissions in China East China Economic Management, 32 (2018), pp. 100-105.
106. Implications of Customary Laws and Practices, Research Planning Workshop, Cusco, Peru, 20-25 May 2005.
107. Incoterms® 2020 Explained – The Complete Guide. URL: <https://incodocs.com/blog/incoterms-2020-explained-the-complete-guide/>(accessed 04 December 2023).
108. Incoterms® 2020. URL: <https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/> (accessed 06 December 2023).
109. International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 08 April 2024).
110. ISO standards for milk and milk products. (2022, May 26). In 22. In International Organization for Standardization. URL:<https://www.iso.org/committee/47878.html> (accessed 08 May 2024).
111. J. Christian Wichard and Wend Wendland, Mediation as an Option for Resolving Disputes between Indigenous/Traditional Communities and Industry Concerning Traditional Knowledge in Barbara T. Hoffman (ed), *Art and Cultural Heritage Law, Policy and Practice* (2005), at 475.
112. J., Zajác, P., Ševcová, K., Čurlej, J., & Fikselová, M. (2022). Milk and dairy products – summary of European legislation, hygiene manuals, ISO standards and Codex Alimentarius standards. *Potravinarstvo Slovak*

- Journal of Food Sciences, 16, 431–462. <https://doi.org/10.5219/1744> (accessed 01 May 2024).
113. Jamie Emerick. High Court confirms EU law does not prohibit use of ‘milk’ in a trade mark for milk substitutes in the UK. 24 January 2024. URL: <https://www.mewburn.com/news-insights/high-court-confirms-eu-law-does-not-prohibit-use-of-milk-in-a-trade-mark-for-milk-substitutes-in-the-uk> (accessed: 20.07.2025).
114. Jan Willem de Groot. Force Majeure - Under Dutch Contract Law. Dutch Law Institute. URL:<https://dutch-law.com/force-majeure.html> (accessed 01 December 2023).
115. Jane Hunter, Bevan Koopman, Jane Sledge, Software Tools for Indigenous Knowledge Management, September 2002
116. John Touchie, ‘On the possibility of impartiality in decision-making’ (2001) (1)1 Macquarie law Journal 21. URL: <https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/MqLawJl/2001/2.html> (accessed: 20.07.2025).
117. Journal of Environmental Economics and Management, 18 (1990), pp. 234-245. URL: <https://citec.repec.org/s/2024/eeejeeman.html>
118. Kanarik J. S. About adaptation of the Ukrainian legislation on production and sales of milk and dairy raw material to the EU Legislation / J. S. Kanarik // Закон и жизнь : Междунар. науч.-практ. правовой журн. - Кишинев, 2013. - No 9/2 (261). - С. 190–194.
119. Kathryn Wells, A Model and Pilot Options for a Digital Image and Text Archive of Indigenous Arts and Knowledge; A Progress Report, 1997.
120. Kent Nnadozie, Integrating African Perspectives and Priorities into Genetic Resource Regulations: A Resource Guide for Policymakers
121. KOMOROWSKI, E. S. (2006). New dairy hygiene legislation. In International Journal of Dairy Technology (Vol. 59, Issue 2, pp. 97–101).

- Wiley. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1471-0307.2006.00245.x>. (accessed: 20.07.2025).
122. Krystyna Swiderska, *Protecting Traditional Knowledge: A framework based on Customary Laws and Bio-Cultural Heritage Sustainable Agriculture, Biodiversity and Livelihoods Programme*, IIED, Paper for the International Conference on Endogenous Development and Bio-Cultural Diversity, 3-5 October 2006, Geneva.
  123. Kuruk P, *African Customary Law and the Protection of Folklore*, Copyright Bulletin, XXXVI, No. 2, 2002.
  124. Law Reform Commission of Western Australia, *Aboriginal Customary Laws* (2005).
  125. Lee, C.-L., Liao, H.-L., Lee, W.-C., Hsu, C.-K., Hsueh, F.-C., Pan, J.-Q., Chu, C.-H., Wei, C.-T., & Chen, M.-J. (2018). Standards and labeling of milk fat and spread products in different countries. In *Journal of Food and Drug Analysis* (Vol. 26, Issue 2, pp. 469–480). The Journal of Food and Drug Analysis (JFDA), Food and Drug Administration, Taiwan (TFDA). URL: <https://doi.org/10.1016/j.jfda.2017.10.006> (accessed 10 May 2024).
  126. Leuschner, R. G. K., Hristova, A., Robinson, T., & Hugas, M. (2013). The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) database in support of risk analysis of biogenic amines in food. In *Journal of Food Composition and Analysis* (Vol. 29, Issue 1, pp. 37–42). Elsevier BV. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jfca.2012.09.004>.
  127. *Lightstone Re LLC v. Zinntex LLC*, 2022 WL 3757585, at *2.
  128. *Mabo and Others v. Queensland* (No. 2) (1992) 175 CLR 1 F.C. 92/014, per Brennan J. at p. 64; cf. in the recognition of equitable interests in copyright, *Bulun Bulun* (note 47 *infra*) at 210-11 *treats*.
  129. Mania, I., Delgado, A. M., Barone, C., & Parisi, S. (2018). *Food Traceability System in Europe: Basic and Regulatory Requirements*. In

- Traceability in the Dairy Industry in Europe (pp. 3–14). Springer International Publishing. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-00446-0_1 (accessed: 20.07.2025).
130. Marcotrigiano, v., Lanzilotti, C., & Rondinone, d. (2018). Food labelling: Regulations and Public Health implications [JD]. *Annali Di Igiene Medicina Preventiva e Di Comunità*, 3, 220–228. URL: <https://doi.org/10.7416/ai.2018.2213> (accessed: 20.07.2025).
131. Martini, D., & Menozzi, D. (2021). Food Labeling: Analysis, Understanding, and Perception. In *Nutrients* (Vol. 13, Issue 1, p. 268). MDPI AG. URL: <https://doi.org/10.3390/nu13010268> (accessed: 20.07.2025).
132. Matz D. Mediator Pressure and Party Autonomy: Are they Consistent with Each other? *Negotiation Journal* 10, 4 October. 1994.
133. *Mitchell v. M.N.R.* (Supreme Court of Canada), per McLachlin CJ: “English law... accepted that the Aboriginal peoples possessed pre-existing laws and interests, and recognized their continuation... aboriginal interests and customary laws were presumed to survive the assertion of sovereignty, and were absorbed into the common law as rights”.
134. MPC conditions English - 2018. Melkweg. URL: <https://www.melkweg.com/about-melkweg/trading-terms-and-conditions> (accessed 07 October 2023).
135. MPC-Conditions applied within the European Union. URL: <https://www.gemzu.nl/paginas/openbaar/mpc-condities/about-the-mpc-conditions> (accessed 07 September 2023).
136. MPC-Conditions for use within the European Union Of Gemzu established in The Hague (the Netherlands). Deposited on 15 November 2017 under number 53/2017 at the Registry of the District Court of The Hague. URL: https://bdairy.com/wp-content/uploads/mpc_-_2018_engels-1.pdf (accessed 06 December 2023).

137. MPC-Conditions for use within the European Union. URL: https://hoogwegt.com/media/jyno34mm/mpc_-_2018_engels.pdf (accessed 01 October 2023).
138. MPC-Conditions. URL: <https://bdairy.com/mpc-conditions/> (accessed 21 November 2023).
139. North P.M. The EEC Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations: Its History and Main Features. – Contract Conflicts. Amsterdam. 1982. p. 18.
140. Oatly AB v Dairy UK LTD [2023] EWHC 3204 URL: (Ch)<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/Oatly-AB-v-Dairy-UK-Ltd-Judgment.pdf>. (accessed: 20.07.2025).
141. Osborne’s Concise Law Dictionary, Ninth Edition (Sweet and Maxwell, 2001).
142. Packaging and labelling: labels, what they are and how to use them. (2022, May 26). In Packaging-labelling-labels-design. URL: <https://blog.pack.ly/en/packaging-labelling-labels-design/packaging-labels-symbols-meaning/> (accessed: 22.04.2024).
143. Paddeu, F., A Genealogy of Force Majeure in International Law, The British Yearbook of International Law, Vol. 82, No. 1, 2012, pp. 381-494.
144. Paddeu, F., Justification and Excuse in International Law, Cambridge University Press, 2018, xliv + 556 p., sp. pp. 285-333 (Part II, Section 7 – Force majeure).
145. Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance. OJ L 304, 22.11.2011, p. 18–63.
146. Prassl J. “Freedom of Contract as a General Principle of EU Law? Transfers of Undertakings and the Protection of Employer Rights in

- EULabour Law - Case C-426/11 *Alemo-Herron and others v Parkwood Leisure Ltd.*” 42 *Industrial Law Journal* 4. 2013. P. 434.
147. Preamble of International Bar Association, IBA guidelines on conflicts of interest in international arbitration, 23 October 2014. Available at: URL: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e2fe5e72-eb14-4bba-b10d-d33dafee8918> (accessed 08 April 2024).
148. Protecting Community Rights over Traditional Knowledge: Implications of Customary Laws and Practices, Research Planning Workshop, Cusco, Peru, 20-25 May 2005.
149. Purchase Guarantee. Gemzu. URL: <https://www.gratedcheese.nl/inkoopgarantie/?lang=en> (accessed 05 September 2023).
150. Qlip. URL: <https://www.qlip.com/nl/> (accessed 01 December 2023).
151. Register of national guides to good hygiene practice. (2022, May 26). In European Commission. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/dyna/hygienelegislation/> (accessed 03 May 2024).
152. Regulation (EC) No 1333/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on food additives. OJ L 354, 31.12.2008, p. 16–33.
153. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002. OJ L 31, 1.2.2002, p. 1–24.
154. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. OJ L 31, 1.2.2002, p. 1–24.

155. Regulation (EC) No 1924/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on nutrition and health claims made on foods. OJ L 404, 30.12.2006, p. 9–25.
156. Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. OJ L 139, 30.4.2004, p. 1–54.
157. Regulation (EC) No 853/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific hygiene rules for food of animal origin. OJ L 139, 30.4.2004, p. 55–205.
158. Regulation (EU) 2016/429 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on transmissible animal diseases and amending and repealing certain acts in the area of animal health. OJ L 84, 31.3.2016, p.1–208.
159. Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products, amending Regulations (EC) No 999/2001, (EC) No 396/2005.
160. Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products, amending Regulations (EC) No 999/2001, (EC) No 396/2005, (EC) No 1069/2009, (EC) No 1107/2009, (EU) No 1151/2012, (EU) No 652/2014, (EU) 2016/429 and (EU) 2016/2031 of the European Parliament and of the Council, Council Regulations (EC) No 1/2005 and (EC) No 1099/2009 and Council Directives 98/58/EC, 1999/74/EC, 2007/43/EC, 2008/119/EC and 2008/120/EC, and repealing Regulations (EC) No 854/2004 and (EC) No 882/2004 of the European Parliament and of the

Council, Council Directives 89/608/EEC, 89/662/EEC, 90/425/EEC, 91/496/EEC, 96/23/EC, 96/93/EC and 97/78/EC and Council Decision 92/438/EEC (Official Controls Regulation)Text with EEA relevance. OJ L 95, 7.4.2017, p. 1–142.

161. Regulation (EU) No 1095/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority), amending Decision No 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/77/EC.
162. REGULATION (EU) No 1151/2012 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs.
163. Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs. OJ L 343, 14.12.2012, p. 1–29.
164. Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European
165. Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives

2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance.

166. Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance.
167. REGULATION (EU) No 1169/2011 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council.
168. Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 Text with EEA relevance. OJ L 304, 22.11.2011, p. 18–63.
169. Regulation (EU) No 1308/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and repealing Council Regulations

- (EEC) No 922/72, (EEC) No 234/79, (EC) No 1037/2001 and (EC) No 1234/2007. OJ L 347, 20.12.2013, p. 671–854.
170. Rethinking Impartiality in Mediator Ethics by Srishti Mahant // URL: https://legalwiseseminars.com.au/insights/rethinking-impartiality-in-mediator-ethics/#_ftn16 (accessed: 22.04.2024).
171. Robert D. Cooter and Wolfgang Fikentscher, Indian Common Law: The Role of Custom in American Indian Tribal Courts, *The American Journal of Comparative Law*, 46 [1998] 286.
172. Robert Jardine-Brown. Force majeure clauses under English law. January 06 2016. URL: <https://chambers.com/articles/force-majeure-clauses-under-english-law> (accessed 05 December 2023).
173. SGS. URL: <https://www.sgs.com/en> (accessed 01 December 2023).
174. Shynkovych, A., Chynchyk, A., Bereziyskyy, Z., Kryvokhyzha, Y., & Kuzmych, S. (2025). Assessing risks in the system of economic and food security in the current context: Ukrainian realities and the global environment. *Grassroots Journal of Natural Resources* 8(1), C. 692–708.
175. Singh A. Can an emoji be defamatory? The case of *Burrows v Houda* // *Insights*. 2020. Sep 7. URL: <https://altadvisory.africa/2020/09/07/can-an-emoji-be-defamatory-the-case-of-burrows-v-houda/> (accessed 16 November 2023).
176. *South West Terminal Ltd. v Achter Land*, 2023 SKKB 116 (CanLII).
177. Statute of the International Court of Justice, Art. 38.
178. Stone P. *Conflict of Laws in the European Community*. Abingdon.1987.
179. Szurek, S., Force Majeure, in Crawford, J., Pellet, A., Olleson, S. (eds.), *The Law of International Responsibility*, Oxford University Press, 2010, pp. 475-480.

180. Terri Janke, *Minding Culture: Case Studies on Intellectual Property and Traditional Cultural Expressions*, available at URL: <http://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/studies/cultural/minding-culture/studies/finalstudy.pdf> (accessed: 22.04.2024).
181. *The Effects that Mediator Styles Impose on Neutrality and Impartiality Requirements of Mediation* By Susan Nauss Exon // URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/216982943.pdf> (accessed: 22.04.2024).
182. The General Court explicitly refers to recital 51 in the preamble to Regulation No 1234/2007 – point 33 Case T-51/14.
183. The Hon. Justice Keith Mason (2001) 13(8) “Unconscious judicial prejudice’ *Judicial Officers’ Bulletin* 57.
184. The seven Incoterms® 2020 rules for any mode(s) of transport. URL: <https://www.trade.gov/know-your-incoterms>. (accessed 02 December 2023).
185. *Unwesen in der Wirtschaft eV*. Reference for a preliminary ruling: Bundesgerichtshof - Germany. Protection of designations used in marketing of milk and milk products - Regulation (EEC) No 1898/87 - Directive 89/398/EEC - Use of the designation "cheese" to describe a dietary product in which the natural fat has been replaced by vegetable fat (C-101/98) point 20.
186. Verhagen H. L. E. *The International and Comparative Law Quarterly* Vol. 51, No. 1. Jan., 2002. pp. 135-154.
187. Waddams S.M. *The Law of Contracts*, 5th ed. (Toronto: Canada LawBook Inc., 2005. p. 404.
188. WIPO North American Workshop on Intellectual Property and Traditional Knowledge Ottawa, Canada, September 7 to 9, 2003, Summary of Workshop Proceedings.
189. WIPO, *Intellectual Property Needs and Expectations of Traditional Knowledge Holders: WIPO Report on Fact-Finding Missions on*

Intellectual Property and Traditional Knowledge (1998-1999), (WIPO, 2001), WIPO publication no. 768(E).

190. Yeow-Choy Choong. "Enforcement of Foreign judgments - The Role of Courts in Promoting (or Impeding) Global Business," *International Journal of Human and Social Sciences*. Spring 2007. pp. 92-95.
191. Yntema H.E. *The Historic Bases of Private International Law* // *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2. 1953.

ДОДАТОК А.
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ
ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Кузьмич С.О. (2024). Сучасні підходи до процедури медіації на прикладі MPC Mediation Regulations. Право.ua. 2024. № 1. С. 348 – 355. DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.52>
2. Кузьмич С. О. Підходи до визначення та обрахунку «абстрактних збитків» арбітражем GEMZU при застосуванні правил MPC Conditions. Наше право. 2025. № 1. С. 147 – 153. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.1.22>
3. Кузьмич С. О. Торгові правила NOFOTA (NTR) та правила MPC Conditions, як приклади сучасних уніфікованих правил міжнародної торгівлі спеціалізованими продуктами. Наше право. 2023. № 1. С. 282 – 287. DOI: 10.32782/NP. 2023.1.45
4. Кузьмич С. О., Ровний В. В. Специфіка обігу та безпеки молочних продуктів у США: правові та інституційні виміри Право.ua. 2026. № 1. С. 453 – 460. DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.60>

**Статті у зарубіжних виданнях у наукометричній базі Scopus за
напрямом дослідження :**

5. Shynkovych, A., Chynchyk, A., Bereziyskyu, Z., Kryvokhyzha, Y., & Kuzmich, S. Assessing risks in the system of economic and food security in the current context: Ukrainian realities and the global environment. Grassroots Journal of Natural Resources 8(1). P. 692–708. ISSN 2581-6853. DOI: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.080129>

Тези доповідей

6. Кузьмич С. О. Вплив нової соціальної реальності на правове тлумачення MPC Conditions у міжнародному комерційному праві. Наукові праці МАУП. Проблеми модернізації України. Випуск 1 (48), 2025, ст. 485.
7. Кузьмич С. О. Актуальні проблеми правового регулювання обігу та експорту молочної продукції до Європейського Союзу. Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. Hamburg, Germany. April 22-24, 2026. 268 – 271 p.
8. Кузьмич С. О. Інновації в правовому регулюванні онлайн-медіації як майбутнє альтернативного вирішення спорів. Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Modern Science is the Connection Between Scientific Research and Economic Development» (February 10-12, 2025. Lviv, Ukraine). European Open Science Space, 2025. 39-42 p.

ДОДАТОК Б.
АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ

Адвокат Горда Юрій Іванович

Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю № 000160

від 09 червня 2018 року

Адреса: м. Київ, Україна

Email: gorda_iurii@ukr.net

вих. № 19-04-2026

від «19» квітня 2026 року

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність адвоката

Я, адвокат Горда Юрій Іванович, PhD, LL.M, підтверджую впровадження результатів дисертаційного дослідження Кузьмича Сергія Олександровича на тему «Принципи правового регулювання MPC Conditions в системі міжнародного комерційного права: теоретичні та практичні аспекти» у професійну діяльність.

Загальна характеристика впровадження. Результати дисертаційного дослідження впроваджені у професійну діяльність як комплексна теоретико-прикладна модель регулювання міжнародних комерційних відносин, що виникають у сфері обігу молочних продуктів.

Зазначені результати використовуються у практиці правового супроводу: зовнішньоекономічних контрактів між суб'єктами господарювання держав-членів Європейського Союзу та третіми державами; договірних відносин у сфері

міжнародної торгівлі молочною продукцією; правовідносин, що регулюються із застосуванням MPC-Conditions як у межах ЄС, так і поза його межами.

Особливістю впровадження є використання результатів дослідження не як окремих положень, а як цілісної системи правового аналізу та договірної регулювання, адаптованої до сучасних умов міжнародної торгівлі.

Основні впроваджені положення дослідження. У практичну діяльність інтегровано такі ключові науково-прикладні положення дисертації: застосування підходу до розуміння MPC-Conditions як кодифікованих міжнародних торгових звичаїв; використання їх як автономного регулятора договірних відносин поряд із нормами національного права.

Договірна інженерія та розподіл ризиків впровадження моделей структурування контрактів із застосуванням MPC-Conditions; визначення чіткого розподілу прав та обов'язків сторін; застосування підходу до активної ролі покупця у визначенні істотних умов поставки; формування додаткових договірних положень для врегулювання прогалин (gap-filling clauses).

Контроль якості продукції та доказування впровадження спеціалізованих процедур: відбору зразків товару; лабораторного дослідження якості; оформлення рекламаций; застосування підходу до доказування якості товару через незалежні експертні механізми; використання концепції “загального стандарту якості” у разі відсутності конкретних договірних умов.

Фінансові та штрафні механізми застосування формули нарахування штрафів із прив'язкою до ставки Європейського центрального банку; впровадження механізмів обмеження відповідальності.

Практичне застосування. Результати дисертаційного дослідження застосовуються у: підготовці та погодженні зовнішньоекономічних контрактів; розробці договірних моделей для поставки таких товарів, як: масло, сир, перміат,

сухе знежирене молоко, казеїн та інші молочні продукти; підготовці: юридичних висновків, аналітичних матеріалів, договірних застережень; супроводі претензійної роботи та врегулюванні спорів між контрагентами.

Ефект впровадження. Впровадження результатів дисертації забезпечило: підвищення якості правового супроводу зовнішньоекономічної діяльності; зниження рівня правових ризиків у міжнародних контрактах; підвищення передбачуваності виконання договірних зобов'язань; мінімізацію спорів між сторонами; посилення позицій українських суб'єктів господарювання у взаємодії з контрагентами з Європейського Союзу.

Висновок. Результати дисертаційного дослідження Кузьмича С.О.: мають високу теоретичну та практичну цінність; відповідають сучасним викликам міжнародного комерційного права; ефективно впроваджені у професійну діяльність адвоката.

Адвокат _____ / Горда Юрій Іванович /

